

Universitetet
i Stavanger

Forventningsgapene knyttet til revisors fastsettelse av vesentlighetsgrensen

Malin Helle Espeland og Rebecca Sveinsvoll

Veileder

Lars Atle Kjøde

Universitetet i Stavanger 2019

Handelshøyskolen ved UiS

Universitetet
i Stavanger

**HANDELSHØGSKOLEN VED UIS
MASTEROPPGAVE**

STUDIEPROGRAM:

Master i regnskap og revisjon (MRR)

ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL? NEI

TITTEL: Forventningsgapene knyttet til revisors fastsettelse av vesentlighetsgrensen

ENGELSK TITTEL: Expectations gaps related to the auditor's determination of the materiality limit

FORFATTER(E)		VEILEDER: Lars Atle Kjøde
Kandidatnummer:	Navn:	
5023	Rebecca Sveinsvoll	
5006	Malin Helle Espeland	

Forord

Denne masteroppgaven utgjør siste del av Mastergraden i regnskap og revisjon (MRR), ved Universitetet i Stavanger. Da vi startet på denne mastergraden hadde vi begge en Bachelorgrad i økonomi og administrasjon, og vi hadde derfor et ønske om å fordype oss innenfor fagområdet revisjon. Bruken av vesentlighetsgrenser har stor betydning i revisjonen, og vi valgte dermed å fordype oss i temaet vesentlighet. Gjennom oppgaven har vi fått en dypere innsikt for revisors utførelse av revisjonen, som vil komme godt med i arbeidslivet.

Mastergraden er på 30 studiepoeng, og representerer et halvt års arbeid. Det å skrive en masteroppgave har vært spennende og lærerikt i form av at det ga oss muligheten til å fordype oss i en problemstilling som vi synes var interessant, og som førte til ny kunnskap. Det har også vært krevende til tider ettersom det kreves en god del innsats av praktisk arbeid å skrive en masteroppgave.

Vi ønsker gjerne å takke vår veileder, Lars Atle Kjøde, for å ha gitt oss gode råd og innspill gjennom hele prosessen. Vi ønsker også å rette en stor takk til alle intervjuobjektene som har vært viktige bidragsytere for å få i stand denne oppgaven. Til slutt vil vi takke alle som har lest korrektur på oppgaven, og kommet med gode tilbakemeldinger.

Stavanger, 12.06.2019

Malin Helle Espeland og Rebecca Sveinsvoll

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven har vært å undersøke hvilken kjennskap brukerne og regnskapsførerne har til vesentlighetsgrensen, for å studere om det foreligger et gap mellom deres forventning til revisors fastsatte vesentlighetsgrense, og den vesentlighetsgrensen revisor faktisk fastsetter. For å besvare oppgavens problemstilling ble det benyttet kvalitativ metode, hvor det ble utført femten dybdeintervju, med fem innenfor hver gruppe; revisorer, brukere og regnskapsførere.

Ved å benytte dybdeintervju fikk vi et innblikk i intervjuobjektene personlige kjennskap til vesentlighetsgrensen. Det ga oss muligheten til å danne oss en oppfatning om det eksisterer et forventningsgap mellom de ulike gruppene. I tillegg ble det benyttet et case for å få en videre innsikt i de ulike intervjuobjektene oppfatning, og dermed identifisere hvor stort et eventuelt forventningsgap var. I forbindelse med caset fikk revisorene spørsmål om å fastsette en vesentlighetsgrense. Brukerne ble bedt om å sette en grense for hva de tolererte av feil i regnskapet, mens regnskapsførerne skulle fastsette en vesentlighetsgrense de trodde revisor benyttet i revisjonen.

Funnene viser at revisorene selv tror det foreligger et forventningsgap fra brukernes side, men ikke fra regnskapsførernes side. Imidlertid indikerer avgitte svar under dybdeintervjuene at det foreligger et forventningsgap både fra brukernes og regnskapsførernes side. Caset bekreftet gapet, og viser at det faktisk er størst hos regnskapsførerne. Revisorene fastsatte den høyeste vesentlighetsgrensen. Brukernes toleranse for feil lå et stykke under, mens vesentlighetsgrensen fastsatt etter hva regnskapsførerne trodde revisor reviderte etter lå på et enda lavere nivå.

Gapet indikeres å være forårsaket av svekket kommunikasjon. Det viste seg at hverken brukerne eller revisorene var tilfreds med dagens revisjonsberetning. Forventningsgapet kan sannsynligvis reduseres dersom revisor opplyser om mer relevant og nyttig informasjon i revisjonsberetningen, men også at brukerne får oppgitt den beløpsmessige vesentlighetsgrensen. Fra regnskapsførernes side ble det etterlyst mer informasjon fra revisor, men de ønsker derimot ikke å vite vesentlighetsgrensen revisor benytter. Det ser ut til at gapet fra regnskapsførernes side kan reduseres dersom revisor øker sin kommunikasjon med regnskapsførerne.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Sammendrag.....	2
Oversikt over tabeller og figurer	5
Tabeller	5
Figurer	5
Kapittel 1: Innledning	6
1.1 Tema og problemstilling	6
1.2 Tidligere forskning.....	7
1.3 Struktur.....	8
Kapittel 2: Bakgrunn	9
2.1 Revisor og revisjonens formål.....	9
2.1.1 Revisjonsprosessen.....	10
2.2 Brukerne av regnskapet.....	11
2.3 Regnskapsførerne	14
Kapittel 3: Teori	15
3.1 Vesentlighetskonseptet og feilinformasjon	15
3.2 Fastsettelse av totalvesentlighetsgrensen	16
3.3 Revisors risikovurdering	19
3.4 Revisjonsinnsats - innhenting av revisjonsbevis	21
3.5 Tre fundamentale revisjonskonsept.....	23
3.6 Andre vesentlighetsgrenser	24
3.6.1 Arbeidsvesentlighetsgrense.....	24
3.6.2 Særskilte vesentlighetsgrenser	25
3.6.3 Grense for ubetydelige feil.....	26
3.7 Revisjonsberetningen	26
3.7.1 Vurdering av identifisert feilinformasjon.....	27
3.7.2 Vesentlighet og dens betydning for revisors konklusjon	28
Kapittel 4: Metode og datainnsamling	31
4.1 Valg av teoretisk tilnærming til datainnsamling	31
4.2 Valg av undersøkelsesdesign	31
4.3 Valg av metode	32
4.4 Metoder for datainnsamling	33
4.4.1 Dybdeintervju ved bruk av intervjuguide og case.....	34
4.5 Utvelgelse av intervjuobjekter	35

4.5.1 Innhenting av intervjuobjektene	36
4.5.2 Gjennomføring av intervjuene	37
4.6 Analyse av data	37
4.7 Reliabilitet og validitet	38
4.7.1 Reliabilitet	38
4.7.2 Validitet	40
Kapittel 5: Presentasjon av funn	42
5.1 Presentasjon av intervjuobjektene	42
5.1.1 Revisorene	42
5.1.2 Brukerne	43
5.1.3 Regnskapsførerne	44
5.2 Presentasjon av avgitte svar under dybdeintervjuene	44
5.2.1 Fastsettelsen av vesentlighetsgrensen	45
5.2.2 Eksisterer det et gap - kjennskap til vesentlighetsgrensen	52
5.2.3 Reduksjon av gapet	57
5.2.4 Betyggende sikkerhet til det reviderte regnskapet	59
5.3 Presentasjon av case	61
Kapittel 6: Analyse og drøfting av funnene	68
6.1 Fastsettelsen av vesentlighetsgrensen	68
6.2 Eksisterer det et gap - kjennskap til vesentlighetsgrensen	70
6.3 Reduksjon av gapet	72
6.4 Betyggende sikkerhet til det reviderte regnskapet	74
6.5 Case	75
Kapittel 7: Konklusjon	82
7.1 Konklusjon	82
7.2 Forslag til videre forskning	84
Litteraturliste	86
Vedlegg 1: Intervju revisorene	89
Vedlegg 2: Intervju brukerne	91
Vedlegg 3: Intervju regnskapsførerne	93
Vedlegg 4: Case	94

Oversikt over tabeller og figurer

Tabeller

Tabell 1: Referanseverdier og tilhørende prosentsetser (s. 18)

Tabell 2: Referanseverdier og tilhørende prosentsetser (s. 18)

Tabell 3: Ledelsens påstander om transaksjonsklasser (s. 21)

Tabell 4: Ledelsens påstander om kontosaldoer (s. 22)

Tabell 5: Bakgrunnsinformasjon om revisorene (s. 43)

Tabell 6: Bakgrunnsinformasjon om brukerne (s. 43)

Tabell 7: Bakgrunnsinformasjon om regnskapsførerne (s. 44)

Tabell 8: Revisor D's modell for fastsettelse av vesentlighetsgrensen (s. 63)

Figurer

Figur 1: Revisjonsprosessen (s. 10)

Figur 2: Risikomodellen (s. 19)

Figur 3: Forholdet mellom vesentlighet, revisjonsrisiko og revisjonsinnsats (s. 23)

Figur 4: Vurdering av ukorrigert feilinformasjon (s. 28)

Figur 5: Ulike typer modifiserte konklusjoner (s. 29)

Figur 6: Oversikt over totalvesentlighetsgrensene fastsatt av revisorene i caset (s. 64)

Figur 7: Oversikt over brukernes toleranse for feil i regnskapet presentert i caset (s. 66)

Figur 8: Oversikt over totalvesentlighetsgrense fastsatt av regnskapsførerne i caset (s. 67)

Figur 9: Gjennomsnittlige grenser fra caset fastsatt av de ulike gruppene (s. 80)

Kapittel 1: Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er regnskapsbrukernes (heretter brukerne) og regnskapsføernes kjennskap til revisors bruk av vesentlighetsgrensen i revisjonen. Vesentlighet er et viktig og fundamentalt konsept innenfor revisjon, ettersom revisors fastsettelse av vesentlighetsgrensen er avgjørende for omfanget av revisjonen. Fastsettelsen av vesentlighetsgrensen baserer seg på revisors oppfatning av hva brukerne av det aktuelle regnskapet tolererer av feil, og er følgelig gjenstand for revisors profesjonelle skjønn. Vesentlighetsgrensen er en grenseverdi revisor reviderer regnskapet etter, og står helt sentralt når revisor skal trekke en konklusjon om årsregnskapet i revisjonsberetningen. Revisor skal da vurdere den identifiserte feilinformasjonen opp mot vesentlighetsgrensen.

Det er tidligere gjennomført flere studier som beviser at det eksisterer et forventningsgap mellom samfunnet og revisorene. Forventningsgapet kan defineres som gapet mellom samfunnets forventninger til revisors utførelse av revisjonen og revisors faktiske utførelse av den. Revisor utfører revisjonen ved bruk av vesentlighetsgrenser, og det er da grunn til å tro at det også eksisterer et forventningsgap når det gjelder revisors bruk av vesentlighetsgrenser i revisjonen. Målet med oppgaven er derfor å undersøke hvilken kjennskap brukerne og regnskapsførerne har til vesentlighetsgrensen, samt om revisorer, brukere og regnskapsførere har ulik oppfatning om hvor stor del av regnskapet som bør revideres. Med bakgrunn i dette har vi formulert følgende problemstilling:

Eksisterer det et gap mellom brukernes og regnskapsføernes forventning til vesentlighetsgrensen revisor benytter i revisjonen, og grensen revisor faktisk benytter - og om det eksisterer et gap, hvordan kan det reduseres?

Som revisor er det essensielt å ha en god forståelse av både fastsettelsen og bruken av vesentlighetsgrenser i revisjonen. Brukerne står helt sentralt når revisor fastsetter denne grensen, og vi var derfor motivert til å få et innblikk i brukernes kjennskap til vesentlighetsgrensen, og hvordan de vurderer vesentlighet. Videre vil en revisor ha jevnlig kontakt med regnskapsføreren hos klienten, og vi var med det interessert i å undersøke hvilken oppfatning de har angående revisors presisjonsnivå i revisjonen.

1.2 Tidligere forskning

Denne oppgaven fokuserer på brukernes og regnskapsførernes kjennskap til revisors bruk av vesentlighetsgrensen i revisjonen. Det er begrenset med tidligere forskning på området, og etter vårt bekjentskap er det ikke forsket på dette temaet tidligere i Norge. Imidlertid eksisterer det noe internasjonal forskning som det vil være interessant å sammenligne funnene våre mot. Nedenfor vil vi trekke frem noen av de mest sentrale forskningene som kan knyttes opp mot denne oppgaven.

I 1982 presenterte Holstrum og Messier en detaljert oppsummering av all forskning innenfor temaet vesentlighet foretatt før 1982. Det fremkom her at det eksisterte en betydelig forskjell i hvordan revisorene, brukerne og regnskapsførerne vurderte vesentlighet. Generelt viste det seg at brukerne satte den laveste vesentlighetsgrensen, og at revisorene la seg på et høyere nivå enn brukerne, mens det var regnskapsførerne som satte den høyeste vesentlighetsgrensen. Videre foretok Messier, Martinov-Bennie & Eilifsen enda en oppsummering i 2005, fra forskning foretatt etter 1982. Resultatene viste her, som i likhet med oppsummeringen fra 1982, at revisorene, brukerne og regnskapsførerne ofte har ulik oppfatning av vesentlighet.

Rooij (2009) undersøkte gapet mellom revisorenes og brukernes oppfatning av vesentlighet. Denne undersøkelsen viste at det eksisterte et gap mellom revisorenes og brukernes oppfatning av vesentlighet og at enkelte brukere forventet at revisor undersøker alle regnskapsposter uavhengig av hva som er vesentlig (Rooij, 2009, s. 140). I denne forskningen fremkom det også at minst 35% av informantene manglet kunnskap om begrepet vesentlighet (Rooij, 2009, s.156). Fra en undersøkelse gjort i Australia ble det også avdekket at brukerne hadde vanskeligheter med å forstå vesentlighetskonseptet som benyttes i revisjonen (Houghton, Jubb & Kend, 2011, s. 482).

Boterenbrood (2017) undersøkte gapet mellom revisorer og regnskapsførere ved å benytte virkelige data, og resultatet viste her at regnskapsførerne satte en lavere vesentlighetsgrense enn revisorene. Boterenbrood mente at funnene muligens kunne forklares ved at det ble benyttet virkelige data, og at regnskapsførerne da har god kjennskap til selskapet og potensielle problemer revisor hensyntar i sin vurdering (Boterenbrood, 2017, s. 1130).

I en eldre amerikansk studie utført av De Martinis & Burrowes (1996) viste funnene at en angivelse av vesentlighetsgrensen i revisjonsberetningen kunne bidra til å redusere forventningsgapet, ettersom brukerne da får bedre forståelse for revisjonens utførelse. De fant også ut at en mer informativ revisjonsberetning vil redusere gapet, ved å forbedre brukernes forståelse for målene og begrensningene i en revisjon.

1.3 Struktur

Oppgaven består av syv kapitler, hvor første kapittel tar for seg oppgavens tema og problemstilling samt tidligere forskning på området. Andre kapittel gir leseren en kort innføring av hva revisjon er, og det vil videre bli en presentasjon av de ulike rollene tilknyttet oppgavens problemstilling. Kapittel 3 gir en innføring av oppgavens teoretiske grunnlag, hvor fokuset har vært å knytte vesentlighetsbegrepet opp med grunnleggende revisjonsteori. I kapittel 4 presenteres teori tilknyttet metode samt våre metodevalg med begrunnelser, før det avslutningsvis drøftes om oppgavens reliabilitet og validitet.

Kapittel 5 tar for seg den innsamlede dataen, og kapitlet vil gi leseren en presentasjon av funnene fra dybdeintervjuene. Funnene blir presentert i følgende kategorier; bakgrunnsinformasjon om intervjuobjektene, fastsettelse av vesentlighetsgrensen, kjennskap til vesentlighetsgrensen, reduksjon av et eventuelt gap, betryggende sikkerhet til det revide regnskapet og caseløsning. I kapittel 6 analyseres og drøftes funnene opp mot teori og tidligere forskning samt mulige forklaringer på funnene fra undersøkelsen. Kapittel 7 er oppgavens siste kapittel, hvor det konkluderes på oppgavens problemstilling og det gis forslag til videre forskning.

Kapittel 2: Bakgrunn

I dette kapitlet vil de ulike rollene knyttet til vår problemstilling; revisorer, brukere og regnskapsførere bli introdusert, og i tillegg vil kapitlet ta for seg en kort presentasjon av revisjonsprosessen og revisjonens formål.

2.1 Revisor og revisjonens formål

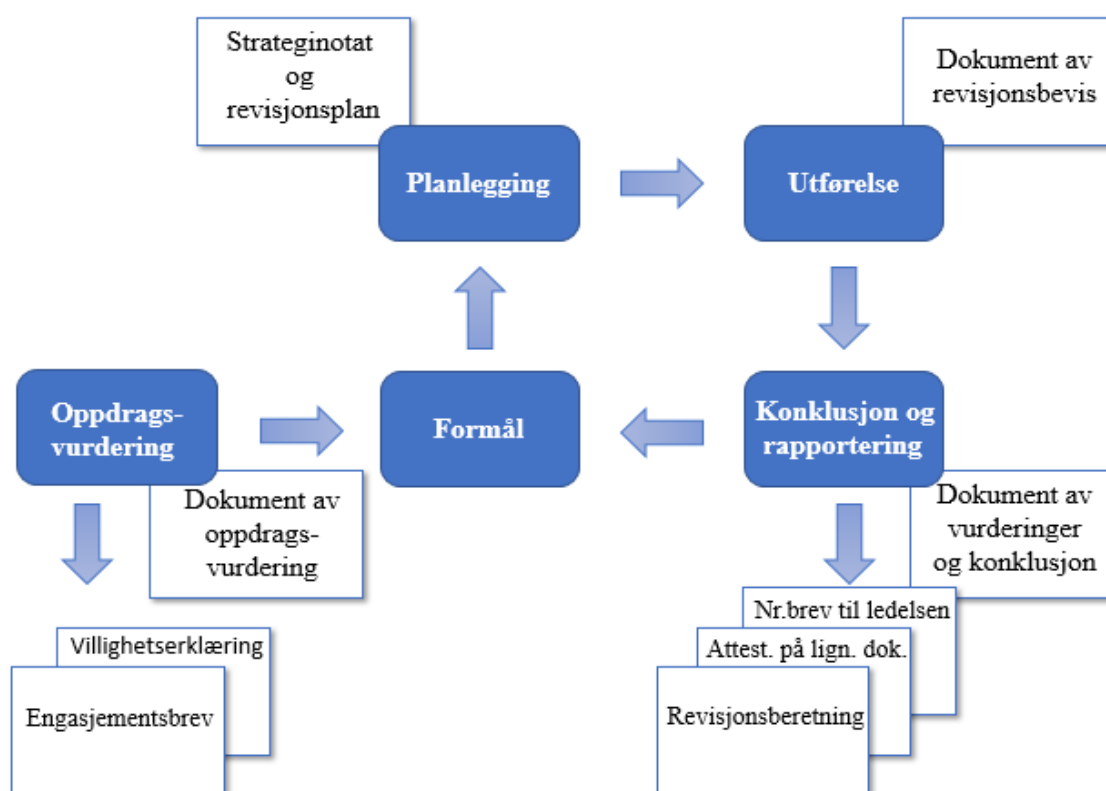
Brukerne av regnskapet er avhengig av et så korrekt grunnlag som mulig ettersom de fatter økonomiske beslutninger ut fra informasjonen i regnskapet. Imidlertid eksisterer det er troverdighetsproblem angående selskapets avlagte informasjon. Dette fordi regnskapsføreren ikke er uavhengig av selskapet, samt at det kan oppstå både utilsiktede- og tilsiktede feil i informasjonen (Gulden, 2016, s. 39). For å løse troverdighetsproblemet har en rekke selskap revisjonsplikt, hvor en uavhengig revisor kommer inn og gransker årsregnskapet avlagt av selskapets ledelse. Revisjonens formål er dermed å øke de tiltenkte brukernes tillit til regnskapet (ISA 200.3), og for at revisor skal oppnå denne tilliten er det helt essensielt at han er uavhengig av både det reviderte selskapet og deres interesser. Etter norsk lov er revisor allmennhetens tillitsperson, og skal opptre med integritet, objektivitet og aktsomhet (Revisorloven, 1999, § 1-2).

Revisor vil ikke ha mulighet til å revidere hele regnskapet ettersom det både ville vært for tidkrevende og for kostbart. Det benyttes derfor et vesentlighetskonsept i revisjonen hvor revisor må ta stilling til hvor grensen går mellom vesentlig og uvesentlig feilinformasjon (Gulden, 2016, s. 99). Videre er revisors overordnede mål ved revisjonen å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet totalt sett ikke inneholder *vesentlig* feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil (ISA 200.11). Betryggende sikkerhet er imidlertid ikke absolutt sikkerhet ettersom det er iboende begrensninger knyttet til revisjonen. Det anses likevel som høy grad av sikkerhet og oppnås når revisor har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis (ISA 200.5). Revisor innhenter disse revisjonsbevisene gjennom revisjonsprosessen slik at han kan gi uttrykk for en mening om hvorvidt regnskapet i det alt vesentlige er utarbeidet i samsvar med det gjeldende rammeverk for finansiell rapportering.

2.1.1 Revisjonsprosessen

Revisjon er en prosess som består av fem faser; oppdragsvurdering, formål, planlegging, utførelse samt konklusjon og rapportering. Gjennom hele prosessen må revisor i sine egne arbeidspapirer dokumentere det arbeidet som utføres, og resultatet av arbeidet.

Revisjonsprosessen kan fremstilles på følgende måte:

Figur 1: Revisjonsprosessen (inspirert av Gulden, 2015, s. 28)

I oppdragsvurderingen må revisor vurdere om kravene til habilitet, kompetanse og kapasitet er oppfylt, og vurdere om det foreligger andre grunner til at oppdraget ikke kan, eller bør aksepteres. Når revisor er valgt, sender han en villighetserklæring til selskapet hvor han formelt aksepterer valget. I tillegg skriver revisor et engasjementsbrev til selskapet, hvor det redegjøres for betingelsene for oppdraget (Gulden, 2016, s. 55).

I neste fase skal revisor identifisere formålet for revisjonen, som er å fremskaffe bevis som gjør det mulig for revisor å avgi en revisjonsberetning (Gulden, 2015, s. 27).

Videre må revisor planlegge revisjonen hvor han må foreta en generell risikoanalyse, kartlegge rutiner og selskapets interne kontroll. Revisor må i denne fasen utarbeide en overordnet revisjonsstrategi hvor han blant annet fastsetter totalvesentlighetsgrensen (Gulden, 2016, s. 82). Revisor skal også utarbeide en detaljert revisjonsplan for type revisjonshandlinger, tidspunkt for utførelse og omfanget av handlingene (Gulden, 2016, s. 92). Planleggingsfasen er fundamental ettersom den danner rammen for revisjonen, og den skal sikre at revisjonen gjennomføres på en måleffektiv måte.

Ved gjennomføringen av revisjonen skal revisor utføre de planlagte revisjonshandlingene, hvor han tester kontroller og utfører substanshandlinger, for å innhente tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis. Under gjennomføringsfasen skal vesentlighetsgrensen revurderes dersom revisor blir oppmerksom på informasjon som har betydning for revisjonen (ISA 320.12).

Gjennom de ulike fasene har revisor opparbeidet seg en forståelse av enheten, og samlet inn revisjonsbevis som danner grunnlaget for hans konklusjon. Revisor må vurdere feilinformasjonen som er identifisert under revisjonen opp mot vesentlighetsgrensen, og avgi en konklusjon på årsregnskapet i form av en revisjonsberetning. Revisjonsberetningen skal gi uttrykk for om det er oppnådd betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon (Gulden, 2016, s. 56-57). Hvilken konklusjon revisor avgir i revisjonsberetningen forklares nærmere i kapittel 3.6.

2.2 Brukerne av regnskapet

Årsregnskapet skal gi et bilde av selskapets finansielle stilling og er den viktigste kilden til økonomisk informasjon. Hovedformålet med årsregnskapet er å gi brukerne beslutningsnyttig informasjon, hvor dette formålet kan deles inn i to; kontrollformålet og beslutningsformålet. Kontrollformålet dreier seg om å kontrollere at de investerte midlene blir forvaltet på en tilfredsstillende måte, mens beslutningsformålet dreier seg om å kunne utarbeide analyser for å verdsette selskapet (Kvifte og Johnsen, 2008, s. 59). Hvilket av disse formålene brukerne benytter seg av, vil avhenge av hvilken beslutning som skal fattes. Det finnes ulike brukergrupper av et regnskap, hvor alle har ulike behov for informasjon, og hvor mange brukere et regnskap har vil variere etter flere forhold. Nedenfor presenteres noen av de viktigste brukergruppene.

Eierne

Selskapets eiere har investert kapital i foretaket, og deres mål er maksimere avkastningen på denne kapitalen. Med dette som mål, ønsker de en oversikt over selskapets egenkapital og risikoeksponering, slik at de kan kontrollere at kapitalen forvaltes på en effektiv og tilfredsstillende måte (Gulden 2016, s. 40). Den økonomiske informasjonen hjelper eierne til å beslutte om de skal beholde, selge eller investere ytterligere i selskapet.

Det er eierne som engasjerer revisor til å gjennomgå den økonomiske informasjonen som er gitt av ledelsen gjennom regnskapet. Eierens behov for revisjon kan forklares gjennom prinsipal-agent problemet, hvor eierne er prinsipalen og ledelsen er agenten. Ettersom ledelsen sitter på mer informasjon enn eierne, kan det oppstå asymmetrisk informasjon i form av at ledelsen unnlater å gi all informasjon eller gi misvisende informasjon (Eilifsen, Messier, Glover, & Prawitt, 2014, s. 6). Dette problemet oppstår når ledelsen har egne interesser fremfor eiernes og selskapets interesser. Det kan tenkes at ledelsen har en bonusordning basert på resultat, noe som kan gi dem incentiver til å blåse opp resultatet for å øke bonusen. Denne problematikken kan delvis løses ved bruk av revisor, ettersom det vil bidra med å redusere den asymmetriske informasjonen.

Ledelsen

Ledelsen består av daglig leder og styret, som representerer selskapet utad. Deres hovedoppgave er å arbeide for at selskapets overordnede mål blir nådd, som ofte dreier seg om å maksimere lønnsomheten, både på kort og lang sikt (Gulden 2016, s. 39). Ledelsen skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og har ansvaret for selskapets resultater. De er dermed avhengige av et helhetlig bilde av den økonomiske situasjonen, slik at de kan sørge for forsvarlig organisering av virksomheten (Aksjeloven, 1997, § 6-12).

Ansatte

De ansatte er interesserte i selskapets resultat for å kunne bedømme om de får en rettferdig del av verdiskapningen som finner sted i selskapet. I tillegg trenger de informasjon fra regnskapet slik at de kan anslå om arbeidsplassen er trygg, eksempelvis informasjon om likviditet og soliditet, og med det overlevelsesnivået til arbeidsplassen (Gulden, 2016, s. 40).

Långivere

Når en långiver skal beslutte om de skal yte kreditt til selskapet er de avhengig av dens soliditet, fremtidig likviditet og rentabilitet for å vurdere deres evne til å betale renter og avdrag. I tillegg er en långiver opptatt av at kreditten er tilfredsstillende sikret gjennom pant i selskapets eiendeler (Gulden, 2016, s. 40).

Leverandører

En leverandør som yter kreditt, er avhengig av informasjon som forteller om selskapets kredittverdighet. I motsetning til en långiver, stilles det ikke samme sikkerhet for kreditten, og en kredittvurdering er dermed helt nødvendig for å unngå store tap på utestående fordringer. Leverandører er dermed opptatt av selskapets overlevelsesmuligheter og deres fokus er rettet mot egenkapitalsituasjonen og rentabiliteten (Gulden, 2016, s. 41).

Kunder

Behovet for informasjon hos kundene er normalt begrenset, ettersom handel ofte finner sted ved at betaling og overføring skjer samtidig. Det stiller seg annerledes dersom kunden betaler hele eller deler av kjøpesummen før leveransen finner sted. Det vil eksempelvis være ved tilvirkningskontrakter, ettersom de da er interessert i selskapets overlevelsessevne og leveringsdyktighet (Gulden, 2016, s. 41). Ved alle kjøp er kundene også opptatt av selskapets evne til å følge opp service- og garantiforpliktelser. Videre vil det være aktuelt for større kunder å vurdere deres forhandlingsmakt med leverandøren.

Skatte- og avgiftsmyndighetene

Skattemyndighetene er avhengig av selskapets skattepliktige inntekt for å kunne ilegge selskapet skatt. Ettersom skatten blir beregnet på grunnlag av informasjonen gitt av selskapet har ligningsmyndighetene behov for å sikre at informasjonen er riktig (Gulden, 2016, s. 467). Videre er avgiftsmyndighetene avhengige av en korrekt skattemelding, for å kunne kreve inn ulike avgifter (Gulden, 2016, s. 41).

Samfunnet

Den største samfunnsmessige betydningen ligger hos lokalsamfunnet ettersom noen få aktører kan være bærebjelken i kommuneøkonomien (Kinserdal, 2005, s. 20). Lokalsamfunnet vil da ha interesse av å vite om selskapene er solide og videre bedømme

utviklingen i fremtiden (Gulden, 2016, s. 42). Samfunnet generelt har også interesse av selskapers informasjon for å kunne fatte fornuftige beslutninger, og se til at forvaltningen og samfunnsansvaret foregår på en forsvarlig måte.

2.3 Regnskapsførerne

En regnskapsfører er en del av selskapets interne regnskapsfunksjon, og bistår med hele eller deler av selskapets regnskapsføring, herunder med nødvendig internkontroll. Deres arbeidsoppgaver inkluderer bokføring, lønnsoppdrag, utarbeidelse av årsregnskap og skattemelding med vedlegg. En regnskapsfører vil følgelig ikke være uavhengig av selskapet, slik som revisor (NOU 2017:15, s. 31). En regnskapsfører kan enten jobbe i et regnskapsbyrå, eller i økonomi- og regnskapsfunksjonen i et selskap.

En revisor har et regelmessig behov for å kommunisere direkte med regnskapsføreren om forhold som er relevante for regnskapsføreren utførelse av oppdraget (Virke Hovedorganisasjonen, 2017, s. 3). Det er altså vanlig at revisor kommuniserer med regnskapsføreren.

Revisor kan gjennom revisjonen oppdage feil som han selv mener er vesentlig og som han derfor mener må korrigeres. De fleste feil vil bli korrigert av regnskapsføreren etter henvendelse av revisor. Dersom regnskapsføreren ikke ønsker å korrigere en feil som revisor kommer med, må revisor kommunisere sine meninger videre oppover i organisasjonen (Gulden, 2015, s. 448). Om revisor kommuniserer feilinformasjon med selskapets regnskapsfører eller ledelse vil avhenge av klientforholdet. I noen tilfeller ønsker klientens ledelse å ha full kontroll over hva som foregår i selskapet og da går all kommunikasjon via dem. I andre tilfeller vil klientens ledelse ha tiltro til regnskapsføreren, og da går kommunikasjonen direkte mellom revisor og regnskapsfører.

Kapittel 3: Teori

I dette kapitlet vil leseren få presentert oppgavens teoretiske grunnlag. Teorien underbygger oppgavens tema, hvor hovedfokuset har vært totalvesentlighetsgrensen. Videre har fokuset i kapitlet vært å knytte vesentlighetsbegrepet opp med annen grunnleggende revisjonsteori, hvor vi har tatt for oss de tre fundamentale revisjonskonseptene; vesentlighet, risiko og revisjonsinnsats. Det presenteres også andre vesentlighetsgrenser revisor benytter i revisjonen, før det avslutningsvis forklares hvilken betydning vesentlighet har for revisors konklusjon i revisjonsberetningen.

3.1 Vesentlighetskonseptet og feilinformasjon

Når regnskapet revideres, er det grenser for hvilken feilinformasjon som kan eller skal tillegges betydning. Dersom revisor skulle tatt hensyn til all feilinformasjon i regnskapet, uansett størrelse og art, ville det vært tidkrevende og ikke minst kostbart, og i flere tilfeller umulig å gjennomføre (Gulden, 2015, s. 426). Som nevnt tidligere er revisors overordnede mål å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet totalt sett ikke inneholder *vesentlig* feilinformasjon. Det benyttes dermed vesentlighetsgrenser for å redusere risikoen for at det eksisterer vesentlig feilinformasjon i det reviderte regnskapet slik at revisor oppnår betryggende sikkerhet.

Vesentlighetsgrensen er en grenseverdi som avgjør om feilinformasjonen i årsregnskapet skal rapporteres i revisjonsberetningen (Gulden, 2016, s. 102). Vesentlighet reguleres av ISAene; ISA 320 *Vesentlighet ved planlegging og gjennomføring av revisjon* og ISA 450 *Vurdering av feilinformasjon identifisert under revisjonen*. Gulden (2016) definerer vesentlighet som “Feilinformasjon er vesentlig hvis, og bare hvis, kunnskap om feilinformasjonen ville medføre at en rimelig bruker av årsregnskapet endret sine økonomiske disposisjoner”.

Feilinformasjon i regnskapet kan defineres som differansen mellom det rapporterte regnskapet, og det som kreves for at regnskapet skal være i samsvar med det gjeldende rammeverket for finansiell rapportering (ISA 200.13(i)). Feilinformasjonen kan oppstå som følge av misligheter eller feil. Misligheter er en bevisst handling som er begått for å oppnå en urettmessig eller ulovlig fordel, mens feil er ubevisste handlinger og kan oppstå som

følge av unøyaktighet (ISA 240.11(a)). Ettersom misligheter er en bevisst handling, som kan være nøye og avansert planlagt, vil det være en høyere risiko for at revisor ikke oppdager denne typen feilinformasjon (ISA 240.6). Revisor har derfor en plikt til å utføre bestemte risikovurderingshandlinger for å innhente informasjon som kan benyttes for å identifisere de ulike risikoene tilknyttet misligheter (ISA 240.16).

Revisor skal opprettholde profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen, og skal være innforstått med at det kan foreligge vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter eller feil. Profesjonell skepsis er en holdning som innebærer at revisor stiller spørsmål og er oppmerksom på forhold som kan indikere mulig feilinformasjon, samt at han foretar en kritisk vurdering av revisjonsbevis (ISA 200.13(1)). En profesjonell skeptisk holdning er særlig viktig ved vurderingen av risikoene for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter på grunn av deres karakteristiske trekk (ISA 240.A7)

3.2 Fastsettelse av totalvesentlighetsgrensen

Fastsettelse av vesentlighetsgrensen er gjenstand for revisors profesjonelle skjønn. Profesjonelt skjønn innebærer at revisor skal anvende relevant opplæring, kunnskap og erfaring innen revisjon, regnskap og etikk når det tas beslutninger som er hensiktsmessige for revisjonsoppdraget (ISA 200.13.(k)). Revisor skal utøve profesjonelt skjønn ved planlegging og gjennomføring av revisjonen, og det er særlig nødvendig når han skal fastsette vesentlighetsgrensen (ISA 200.A25).

Brukerne står helt sentralt i definisjonen av vesentlighet og har en stor påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. Revisor må derfor alltid gjøre seg opp en mening om hvem som er brukerne av det aktuelle regnskapet samt hvor store feil de tolererer. For å identifisere hvem brukerne er, lister ISA 320.4 opp fire antakelser som revisor tar om brukerne.

Revisor antar at brukerne:

- a) Har rimelig kunnskap om forretningsmessige og økonomiske aktiviteter og regnskap, og en vilje til å studere informasjonen i regnskapet med rimelig grundighet.
- b) Forstår at regnskapet er utarbeidet, presentert og revidert i forhold til vesentlighetsgrenser.

- c) Erkjenner de iboende usikkerhetene ved måling av beløp basert på bruk av estimater, skjønn og vurdering av fremtidige hendelser.
- d) Fatter rimelige økonomiske beslutninger på grunnlag av informasjonen i regnskapet.

Ut fra dette ser man at revisor forutsetter at brukerne av regnskapet har en viss kunnskap om regnskap og økonomi, samt at de har et realistisk syn på revisors presisjonsnivå under revisjonen. Revisor forutsetter med dette at brukerne er rimelig profesjonelle, og følgelig trenger han ikke å ta hensyn til en urimelig bruker som vil reagere på småbeløp når han fastsetter vesentlighetsgrensen (Gulden, 2016, s. 101).

Ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen må revisor ta hensyn til flere faktorer, både kvantitative og kvalitative. Som utgangspunkt for fastsettelsen benytter revisor seg ofte av referanseverdier med tilhørende prosentsats, noe som utgjør de kvantitative faktorene. For å identifisere en hensiktsmessig referanseverdi må revisor vurdere kvalitative faktorer. Slike faktorer kan være elementene i regnskapet, poster i regnskapet som brukerne har fokus på, typen enhet og bransje, hvor selskapet befinner seg i sin livssyklus, eierstruktur, hvordan selskapet er finansiert og referanseverdiens volatilitet (ISA 320.A4). Det sentrale er at revisor identifiserer de referanseverdiene brukerne fokuserer på når de tar sine beslutninger (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 39).

Referanseverdiens tilhørende prosentsats angis som oftest i et intervall. Hvor revisor legger seg i intervallet, vil avhenge av omstendighetene i og rundt enheten, og er gjenstand for revisors profesjonelle skjønn (ISA 320.A8). Ut fra forholdene vil revisor gå mot øvre del av intervallet dersom risikoen for feil anses som lav, og mot nedre del av intervallet dersom risikoen for feil anses som høy. Faktorer som medfører at revisor legger seg i nedre del av intervallet vil være om det foreligger vesentlig feilinformasjon fra tidligere år, risiko for misligheter, potensielle brudd på låneavtalen og volatiliteten i bransjen (Eilifsen et al., 2014, s. 84). Revisor legger seg også i nedre del av intervallet dersom et selskap står overfor et betydelig oppkjøp, ettersom det medfører en inntreden av nye brukergrupper som har stor interesse i selskapets verdier (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 39). Bruk av referanseverdier og tilhørende prosentsatser er imidlertid bare et hjelpemiddel for revisor i fastsettelse av vesentlighetsgrensen, og kreves derfor ikke av standarden

(Andersen & Eilifsen, 2010, s. 39). Selv om dette ikke er et krav, er det vanlig at de ulike revisjonsselskapene har en selskapspolicy som tilsvarer en slik metode. De ulike selskapspolicyene kan imidlertid variere i henhold til hvilke referanseverdier og tilhørende pro-sentsatser som blir benyttet. Selv om metoden ikke kreves av standarden, ramser den likevel opp eksempler på referanseverdier som kan være hensiktsmessige for beregning av vesentlighetsgrensen. Eksemplene som nevnes er; resultat før skatt, samlede inntekter, bruttofortjeneste, samlede kostnader, samlet egenkapital eller verdi av netto eiendeler (ISA 320.A5).

Resultat før skatt blir ofte brukt som referanseverdi for videreførte virksomheter med kommersielt formål. Dersom resultat før skatt derimot er volatilt, vil det være mer hensiktsmessig å benytte andre referanseverdier, eksempelvis bruttofortjeneste eller samlede inntekter (ISA 320.A5). Standarden oppgir likevel ingen pro-sentsats som skal benyttes til de ulike referanseverdiene. Forslag til referanseverdier med tilhørende pro-sentsats fremkommer derimot av Eilifsen et al. (2014) og forelesning til Lars Atle Kjøde i Revisjon (MRR 220) høst 2018.

Referanseverdi	Pro-sentsats
Resultat før skatt	3-10 %
Sum eiendeler	0,25-2 %
Sum inntekter	0,5-5 %
Netto eiendeler	3-5 %
Sum egenkapital	1-5 %

Tabell 1: Referanseverdier og relevante pro-sentsatser (Eilifsen et al., 2014, s. 84)

Referanseverdier	Pro-sentsats
Resultat før skatt	5-10 %
Egenkapital	5-10 %
Driftsinntekter	0,5-1 %
Balansesum	1-2 %

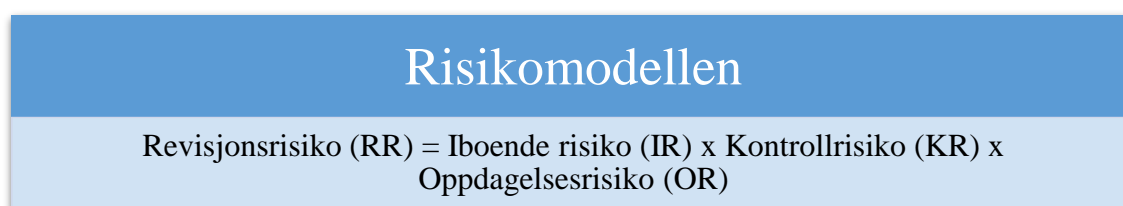
Tabell 2: Referanseverdier og relevante pro-sentsatser (Hentet fra forelesningen til Lars Atle Kjøde, Revisjon (MRR 220) høst 2018).

Hvilken grense revisor bestemmer seg for å benytte i revisjonen vil avhenge av hans skjønnsmessige vurderinger av hvilke feil brukerne av regnskapet vil tolerere, ergo den beløpsgrensen som vil få brukerne til å endre sine beslutninger. Skjønnsmessige vurderinger av forhold som er vesentlige bygger på en vurdering av behovet for finansiell informasjon som er felles for brukerne som en gruppe (ISA 320.2).

Bruk av profesjonelt skjønn og ulike referanseverdier med tilhørende prosentsetser kan resultere i at ulike revisorer fastsetter forskjellige vesentlighetsgrenser, selv om de har tilgang til identisk informasjon. Det kan for eksempel være vanskelig for revisor å identifisere hvem som er de aktuelle brukerne av regnskapet. Videre vil det også være vanskelig å vite hvilke beslutninger brukerne skal treffe på grunnlag av regnskapet, samt hvordan de vil reagere på feilinformasjon av en gitt type og størrelse. Ulike vesentlighetsgrenser kan også forklares ved at revisor bruker vesentlighetsbegrepet feil og/eller ikke utøver tilstrekkelig profesjonelt skjønn (Gulden 2016, s.102).

3.3 Revisors risikovurdering

Det er en nær tilknytning mellom vesentlighet og risiko, og det er derfor viktig at revisor vurderer risikoen for vesentlig feil før vesentlighetsgrensen fastsettes. For å vurdere denne risikoen benytter revisor seg av risikomodellen, som består av ulike risikoelementer. Sammenhengen mellom elementene er avgjørende for revisors angrepsvinkel av revisjonen, samt grundigheten av granskningen av regnskapet (Gulden, 2015, s. 429). Risikomodellen kan fremstilles slik:

The diagram consists of a blue rectangular box with a white title 'Risikomodellen' at the top. Below the title, the formula 'Revisjonsrisiko (RR) = Iboende risiko (IR) x Kontrollrisiko (KR) x Oppdagelsesrisiko (OR)' is written in black text on a light blue background.
$$\text{Revisjonsrisiko (RR)} = \text{Iboende risiko (IR)} \times \text{Kontrollrisiko (KR)} \times \text{Oppdagelsesrisiko (OR)}$$

Figur 2: Risikomodellen (Gulden, 2015, s. 429).

Iboende risiko (IR) er risikoen for at det oppstår vesentlig feilinformasjon i regnskapet når informasjonen produseres, altså før det tas hensyn til selskapets interne kontroll (ISA 200, 13.(n).(i)). Ettersom det er flere ulike faktorer som spiller inn, samt at det vil være arbeidskrevende og vanskelig å fremskaffe tilfredsstillende dokumentasjon for at iboende

risiko er lav/middels, vil det være mest hensiktsmessig å sette denne risikoen som høy (Gulden, 2016, s. 124).

Kontrollrisiko (KR) er risikoen for at vesentlig feilinformasjon passerer uoppdaget gjennom selskapets interne kontrollsystem (Gulden, 2015, s. 428). Denne risikoen kan imidlertid testes dersom revisor har en antakelse om at risikoen er lav/middels. Det vil kun være hensiktsmessig å teste risikoen dersom revisor har denne antakelsen, ellers settes risikoen som høy (Gulden, 2016, s. 129).

De overnevnte risikoelementene korrelerer så sterkt at et forsøk på å fastslå dem separat kan føre til feilvurdering, og det er dermed mer hensiktsmessig å foreta en samlet vurdering av dem, såkalt risiko for vesentlig feil (Gulden, 2016, s. 130). Risiko for vesentlig feil er risikoen for at det ureviderte regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon. Denne risikoen er foretakets risiko, og eksisterer uavhengig av revisjonen av årsregnskapet (ISA 200.A39).

Oppdagelsesrisikoen (OR) er risikoen for at revisor gjennom sine revisjonshandlinger ikke klarer å avdekke eksisterende feilinformasjon (ISA 200.13e). Det vil alltid være en viss oppdagelsesrisiko, ettersom det ikke er mulig for revisor å oppnå absolutt sikkerhet for at all vesentlig feilinformasjon blir avdekket ved revisjonen (ISA 200.A46). Revisor kan selv styre oppdagelsesrisikoen ved å tilpasse typen, tidspunktet for utførelse og omfanget av revisjonshandlingene (Gulden, 2015, s. 429). Graden av oppdagelsesrisikoen avgjør dermed hvor mye innsats revisor må foreta for å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis.

Revisjonsrisikoen (RR) er en funksjon av risikoen for vesentlig feilinformasjon og oppdagelsesrisiko. Den representerer risikoen for at det reviderte regnskapet vil være beheftet med uoppdaget vesentlig feilinformasjon, og innebærer at revisor gir uttrykk for en uriktig mening i revisjonsberetningen (ISA 200.13.(c)). Ettersom det alltid er en viss risiko for vesentlig feilinformasjon og oppdagelsesrisiko, vil det alltid være en viss revisjonsrisiko knyttet til regnskapet. Brukernes toleranse for revisjonsrisikoen er begrenset, og revisor må revidere regnskapet slik at denne risikoen blir redusert til et akseptabelt lavt nivå (Gulden, 2015, s. 429). Revisor bør imidlertid ikke revidere slik at han havner under

grensen for akseptabel revisjonsrisiko, da andre revisorer som reviderer med høyere revisjonsrisiko, vil kunne påta seg oppdraget for et lavere honorar (Gulden, 2016, s. 119).

For å redusere revisjonsrisikoen til et akseptabelt lavt nivå må revisor først identifisere risiko for vesentlig feil, og på bakgrunn av dette fastsette størrelsen på oppdagelsesrisikoen (Gulden, 2015, s. 430). Dersom risikoen for vesentlig feil er høy, må oppdagelsesrisikoen reduseres, og revisor må utføre flere substanshandlinger. Har revisor imidlertid fått bekreftet at risikoen for vesentlig feil er lav, kan revisor øke oppdagelsesrisikoen, og med det redusere omfanget av substanshandlinger. Hva revisjonshandlinger og substanshandlinger er, forklares nærmere i avsnitt 3.3.

3.4 Revisjonsinnsats - innhenting av revisjonsbevis

Når ledelsen avlegger regnskapet påstår de, implisitt eller eksplisitt, at regnskapsinformasjonen innehar visse kvalitative egenskaper, og at regnskapet gir et rettviseende bilde av den finansielle situasjonen i selskapet. De kvalitative egenskapene kan deles inn i påstander om transaksjonsklasser og kontosaldoer:

Transaksjonsklasser og hendelser og tilhørende tilleggsopplysninger i perioden	
Gyldighet	Registrerte transaksjoner og hendelser har forekommet og vedrører enheten
Fullstendighet	Alle transaksjoner og hendelser som skulle ha vært registrert er registrert
Nøyaktighet	Beløp og andre data knyttet til registrerte transaksjoner og hendelser er riktig registrert i forhold til grunnlaget.
Periodisering	Transaksjoner og hendelser er registrert i riktig regnskapsperiode
Klassifisering	Transaksjoner og hendelser er registrert på riktige kontoer
Presentasjon	Transaksjoner og hendelser er tilstrekkelig aggregert eller disaggregert og klart beskrevet

Tabell 3: Ledelsens påstander om transaksjonsklasser (ISA 315.A129a)

Kontosaldoer og tilhørende tilleggsopplysninger ved regnskapsperiodens slutt	
Eksistens	Eiendeler, gjeld og egenkapital eksisterer
Rettigheter og forpliktelser	Enheten innehar eller kontrollerer rettighetene til eiendeler, og gjeld er enhetens forpliktelser
Fullstendighet	Alle eiendeler og all gjeld og egenkapital som skulle ha vært registrert, er registrert
Nøyaktighet, verdsettelse og allokering	Eiendeler, gjeld og egenkapital er inkludert i regnskapet med riktig beløp, og eventuelle resulterende justeringer av verdsettelse eller allokering er riktig registrert
Klassifisering	Eiendeler, forpliktelser og egenkapitalinteresser er blitt registrert på de tilbørlige kontoene
Presentasjon	Eiendeler, forpliktelser og egenkapitalinteresser er tilstrekkelig aggregert eller disaggregert og klart beskrevet

Tabell 4: Ledelsens påstander om kontosaldoer (ISA 315.A129b)

For at revisor skal kunne konkludere med betryggende sikkerhet at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon og dermed gir et rettviseende bilde, må han innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å bekrefte eller avkrefte ledelsens påstander. Revisjonsbevis er informasjon som revisor har innhentet gjennom sine revisjons handlinger, og benyttes for å trekke en rimelig konklusjon i revisjonsberetningen. Revisjonsbevis omfatter både informasjon som finnes i regnskapet, og informasjon innhentet fra andre kilder (ISA 500.4).

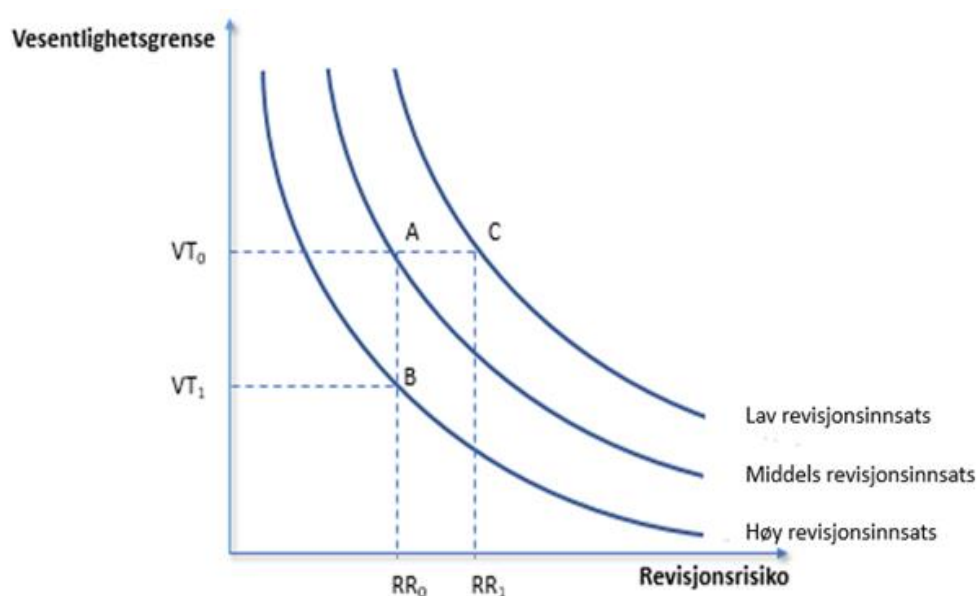
Man skiller mellom to typer revisjonshandlinger; test av kontroller og substanshandlinger. Test av kontroller går ut på å verifisere en foreløpig konklusjon om lav eller middels kontrollrisiko. Substanshandlinger utføres imidlertid for å redusere oppdagelsesrisikoen slik at revisjonsrisikoen blir akseptabel i form av å kontrollere riktigheten av informasjonen. Dersom test av kontroller har verifisert at kontrollrisikoen faktisk er middels eller lav, kan revisor reduserer grundigheten i sin granskning, altså redusere omfanget av substanshandlinger (Gulden, 2015, s. 434). Substanshandlinger benyttes for å avdekke vesentlig feilinformasjon på påstandsnivå, og omfatter detaljkontroller og analytiske kontroller (ISA 330.4 (a)). Detaljkontroller kan ha form av inspeksjon, forespørsler og bekreftelser eller kontrollberegninger. Analytiske kontroller går ut på å bedømme

rimeligheten av regnskapsinformasjonen ved å måle beløp, forholdstall eller utvikling i regnskapstall mot en forventet verdi (Gulden, 2016, s.169).

Som nevnt er sammenhengen mellom risikoelementene avgjørende for revisors angrepsvinkel av revisjonen, samt grundigheten av granskningen av regnskapet. Dersom revisor vurderer risikoen for vesentlig feilinformasjon som høy, innebærer det at han må utføre mer omfattende substanshandlinger, for å kunne bekrefte eller avkrefte ledelsens påstander. Han må dermed benytte en høy grad av revisjonsinnsats for å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis.

3.5 Tre fundamentale revisjonskonsept

Revisors fastsettelse av vesentlighet og revisjonsrisiko påvirker typen, tidspunktet og omfanget av substanshandlinger, altså revisjonsinnsatsen. Disse konseptene er helt essensielle, og kalles gjerne for de tre fundamentale revisjonskonsept, og danner grunnlaget for forståelsen av revisjon. De tre konseptene har en nær tilknytning til hverandre, og kan illustreres i følgende figur:

Figur 3: Forholdet mellom vesentlighet, revisjonsrisiko og revisjonsinnsats (inspirert fra Gulden, 2016, s. 193)

Diagrammet ovenfor består av tre hyperbler som representerer revisors revisjonsinnsats. Desto nærmere hyperblene er origo, desto høyere revisjonsinnsats kreves. Som forklart tidligere består revisjonsrisikoen av iboende risiko, kontrollrisiko og oppdagelsesrisiko. Det forventes at iboende- og kontrollrisiko er gitt og kjent av revisor. Oppdagelsesrisikoen derimot, kan revisor selv styre ved å tilpasse revisjonsinnsatsen. En lavere oppdagelsesrisiko, vil da medføre høyere revisjonsinnsats. Dersom man ser på diagrammet vil enn altså ha en lavere oppdagelsesrisiko jo nærmere hyperblene er origo.

Diagrammet kan forklares som følgende: Dersom revisor ut fra sine opprinnelige vurderinger finner at revisjonsrisikoen kan settes lik RR_0 , og at vesentlighetsgrensen kan settes lik VT_0 , vil han tilpasse sin revisjonsinnsats i punkt A. Ut fra nye opplysninger under revisjonen, finner revisor det nødvendig å revurdere vesentlighetsgrensen til VT_1 , etter som den opprinnelig ble satt for høyt. En lavere vesentlighetsgrense medfører at han nå må tilpasse revisjonsinnsatsen til punkt B, som representerer en høyere innsats.

Si at man er tilbake i punkt A, men at revisor nå finner det akseptabelt med en noe høyere revisjonsrisiko enn opprinnelig antatt, og følgelig øker den til RR_1 . Revisor vil da tilpasse sin revisjonsinnsats i punkt C, som representerer en lavere revisjonsinnsats.

3.6 Andre vesentlighetsgrenser

Denne oppgaven omhandler og fokuserer på vesentlighetsgrensen for regnskapet totalt sett, men det vil være nødvendig å forklare de andre vesentlighetsgrensene revisor benytter for å få et helhetsbilde av revisjonen.

3.6.1 Arbeidsvesentlighetsgrense

I tillegg til å fastsette vesentlighetsgrense for regnskapet totalt sett, skal revisor også fastsette en eller flere arbeidsvesentlighetsgrense(r). Arbeidsvesentlighetsgrensen settes lavere enn totalvesentlighetsgrensen. Formålet er å redusere muligheten for at summen av ukorrigerede og ikke-avdekket feilinformasjon overstiger totalvesentlighetsgrensen (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 39). Enkelt forklart er arbeidsvesentlighetsgrensen en operasjonell grense, som skal hjelpe revisor til å oppnå en måleffektiv revisjon (Jorstad & Haaland, 2014, s. 25). Vesentlighetsstandard, ISA 320, gir ingen veiledning for fastsettelse

sen, men den settes normalt i intervallet 50-75% av totalvesentlighetsgrensen (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 40).

Man benytter arbeidsvesentlighetsgrensen til utvelgelse av hvilke transaksjonsklasser og kontosaldoer som skal revideres. De transaksjonsklassene og kontosaldoene som er under arbeidsvesentlighetsgrensen revideres i utgangspunktet ikke. I noen tilfeller vil revisor imidlertid vurdere at en transaksjonsklasse eller kontosaldo innehar særskilt risiko, og blir dermed nødt for å revidere dem, selv om de er under grensen. Dette fordi særskilt risiko innebærer at det foreligger risiko for vesentlig feilinformasjon (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 40).

3.6.2 Særskilte vesentlighetsgrenser

3.6.2.1 Særskilte vesentlighetsgrensen knyttet til bestemte transaksjonsklasser, kontosaldoer og tilleggsopplysninger

I tillegg til å fastsette en totalvesentlighetsgrense og en arbeidsvesentlighetsgrense, skal revisor fastsette en særskilt vesentlighetsgrense knyttet til bestemte transaksjonsklasser, kontosaldoer og tilleggsopplysninger dersom han forventer at det foreligger særlige omstendigheter knyttet til noen av disse (ISA 320.10). Standarden lister opp faktorer som kan indikere at dette er nødvendig, eksempelvis transaksjoner med nærstående parter, godtgjørelse av ledelsen eller tilleggsopplysninger i forhold til bransjen enheten driver i.

3.6.2.2 Særskilt vesentlighetsgrense knyttet til skatt og avgift

Når revisor aksepterer et revisjonsoppdrag, blir han automatisk pålagt å utføre attestasjonsoppdrag for kontroll av og rapportering om grunnlag for skatter og avgifter (SA 3801.9). Skatte- og avgiftsmyndighetene er brukere av regnskapet på lik linje som de øvrige brukerne. Da de er avhengig av korrekt finansiell informasjon for å beregne korrekt skatt og avgift, har de også en relativt lavere terskel for hva de anser som vesentlig feilinformasjon (Gulden, 2016, s. 471). Det fremgår derfor av standardens punkt 15 og 18 at revisor må anvende andre og mer omfattende kontrollhandlinger knyttet til skatt og avgift samt at revisor skal benytte en lavere og særskilt vesentlighetsgrense. I motsetning til de andre vesentlighetsgrensene, er det ikke nødvendig å tallfeste denne vesentlighetsgren-

sen. Hva som anses som vesentlig i denne forstand, avhenger av hvordan myndighetene ville ha reagert dersom de var kjent med feilene (SA 3801.18).

3.6.3 Grense for ubetydelige feil

Samtidig som revisor fastsetter totalvesentlighetsgrensen og arbeidsvesentlighetsgrensen, skal han også fastsette en grense for klart ubetydelige feil. Beløp som er klart ubetydelig vil være de beløp som åpenbart ikke vil ha en vesentlig innvirkning på regnskapet, verken alene eller samlet, og heller ikke dersom de vurderes etter kriterier for størrelse, type eller omstendighet (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 41). Det er ikke nødvendig for revisor å informere ledelsen om ubetydelige feil, ettersom denne feilinformasjonen ikke antas å påvirke brukerne dersom de var klar over den. Det fremgår ikke av vesentlighetsstandarden, ISA 320, hvordan denne grensen skal fastsettes. Det fremkommer imidlertid fra Jorstad og Haaland's forskning (2014) at den fastsettes med utgangspunkt i totalvesentlighetsgrensen, hvor det gjerne benyttes et intervall på 5-10%.

3.7 Revisjonsberetningen

I avslutningsfasen skal revisor avgi revisjonsberetningen, hvor han gir uttrykk for sin mening om regnskapet basert på innhentet revisjonsbevis, og som danner grunnlaget for hans konklusjon. I revisjonsberetningen skal revisor konkludere på om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrift, ledelsens pliktoppfyllelse, opplysningen i årsberetningen og eventuelt om foretaksstyring og samfunnsansvar. For denne oppgaven er det aktuelt å fokusere på revisors konklusjon på årsregnskapet. For årsregnskapet skal revisor uttale seg om revisjonen av årsregnskapet. Han skal blant annet informere brukerne om konklusjonen på regnskapets kvalitet, grunnlag for konklusjonen og revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet.

Revisjonsberetningen er revisors eneste mulighet til å informere brukerne om regnskapets kvalitet (Gulden, 2015, s. 450). Det har imidlertid vist seg at brukerne ikke er tilfreds med informasjonen som avgis i revisjonsberetningen, hvor de har kritisert den for å være standardisert og at det fremkommer for lite informasjon (Kjelløkken, 2018, s. 35). Fra og med 2016 ble det derfor innført en utvidet revisjonsberetningen for børsnoterte selskap, hvor det skal være et eget avsnitt med overskriften "sentrale forhold ved revisjonen". I avsnittet skal revisor redegjør for de forhold som, etter hans profesjonelle skjønn, var av størst

betydning ved revisjonen av regnskapet (ISA 701.8). Storbritannia var i forkant av Norge ved å benytte avsnittet “sentrale forhold ved revisjonen” i revisjonsberetningen. I Storbritannia må revisorene i tillegg til dette oppgi den beløpsmessige vesentlighetsgrensen som er anvendt i revisjonen (Rafen, 2016, s. 27).

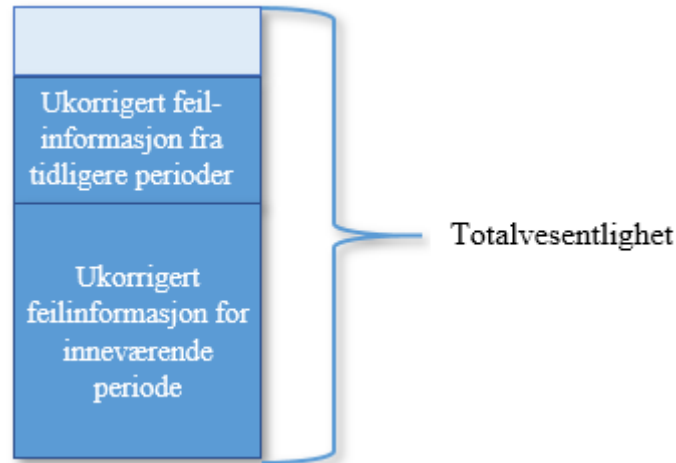
I den norske revisjonsberetningen oppgis derimot ikke den beløpsmessige vesentlighetsgrensen som revisor benytter seg av i revisjonen, men det fremkommer indirekte at revisor benytter vesentlighetsgrenser. I avsnittet “revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet” opplyses det om at revisor arbeider mot å avdekke vesentlig feilinformasjon og videre defineres det hva som anses som vesentlig feilinformasjon.

3.7.1 Vurdering av identifisert feilinformasjon

For at revisor skal kunne trekke en konklusjon i revisjonsberetningen, må han vurdere feilinformasjonen identifisert under revisjonen opp mot vesentlighetsgrensen. For å vurdere feilinformasjonen skal revisor akkumulere den identifiserte feilinformasjon, bortsett fra feilinformasjon som er klart ubetydelig, da disse ikke vil ha vesentlig innvirkning på regnskapet (ISA 450.5). Når feilinformasjonen er akkumulert, skal revisor informere ledelsen om identifiserte feil, og be dem om å korrigere dem (ISA 450.8). Dersom ledelsen nekter å korrigere feilinformasjonen, anses den som ikke-korrigert feilinformasjon.

For å vurdere virkningen av ikke-korrigert feilinformasjon, må revisor sammenligne disse feilene opp mot vesentlighetsgrensen for regnskapet totalt sett. Før revisor vurderer virkningen av ikke-korrigert feilinformasjon, skal han revurdere vesentlighetsgrensen. Grunnen for dette er at den i planleggingsfasen ofte blir basert på estimater av økonomiske resultater, og ikke de faktiske økonomiske resultatene (ISA 450.10).

Ikke-korrigert feilinformasjon fra tidligere år kan ha betydning for årets regnskap, eksempelvis periodiseringsfeil. Revisor må følgelig ta hensyn til ikke-korrigert feilinformasjon både for inneværende periode, samt fra tidligere perioder for å vurdere virkningen av dem. Forholdet kan illustreres slik:

Figur 4: Vurdering av ikke-korrigert feilinformasjon (inspirert av Andersen & Eilifsen, 2010, s. 42).

Fra figuren over, ser man at risikoen er høyere for at regnskapet er vesentlig feil, desto mindre som er igjen til å dekke mulig feil utover ikke-korrigert feilinformasjon. Revisor må derfor vurdere å revurdere den overordnede revisjonsstrategien og revisjonsplanen dersom summen av ikke-korrigert feilinformasjon nærmer seg vesentlighetsgrensen for regnskapet totalt sett (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 42).

3.7.2 Vesentlighet og dens betydning for revisors konklusjon

Revisor skal enten avgi en umodifisert konklusjon, såkalt normalberetning, eller en modifisert konklusjon, hvor det er graden av vesentlig feilinformasjon som er avgjørende for hvilken konklusjon revisor avgir. Det avgis en normalberetning når revisor konkluderer med at regnskapet i det alt vesentlige er utarbeidet i samsvar med det gjeldende rammeverket for finansiell rapportering (ISA 700.16). Dette innebærer at regnskapet etter revisors mening ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, og at revisjonsrisikoen er redusert til et akseptabelt lavt nivå. En av misforståelsene ved normalberetningen er at noen brukere gjerne tror at den er en garanti for at årsregnskapet er uten feil.

Imidlertid skal revisor avgi en modifisert konklusjon, som avviker fra normalberetningen, i to tilfeller. Det ene tilfellet er dersom han ikke har klart å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å kunne konkludere med betryggende sikkerhet. Det andre

tilfellet vil være dersom han har klart å bevise med betryggende sikkerhet at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon (ISA 700.17).

Man skiller mellom tre typer modifiserte konklusjoner; konklusjon med forbehold, negativ konklusjon og konklusjon om at revisor ikke kan uttale seg om regnskapet. Hvilken konklusjon som avgis avhenger av typen forhold som fører til modifikasjonen og revisors skjønnsmessige vurdering av hvor gjennomgripende virkningen, eller den mulige virkningen er på regnskapet (ISA 705.2).

Noen brukere har spesiell interesse av visse regnskapsopplysninger, mens andre brukere er interessert i totalregnskapet. Hvordan revisor formulerer revisjonsberetningen når det foreligger usikkerhet eller feilinformasjon avhenger dermed av om problemet ligger på regnskapsopplysningsnivå eller på totalregnskapsnivå (Gulden, 2016, s. 459). En gjennomgripende feil vil være på totalregnskapsnivå, ettersom feilen vil ha betydning for hele regnskapet, og revisor må da avgi en negativ konklusjon eller en konklusjon om at han ikke kan uttale seg (Jorstad & Haaland, 2014, s. 30). Imidlertid kan en feil også være gjennomgripende på regnskapsopplysningsnivå, noe som vil være tilfellet dersom det foreligger feil i spesifikke elementer, kontoer eller poster, som representerer en betydelig del av regnskapet.

Tabellen nedenfor illustrerer hvordan revisors skjønnsmessige vurdering påvirker hvilken type modifisert konklusjon som avgis.

	Vesentlig, men ikke gjennomgripende (regnskapsopplysningsnivå)	Vesentlig og gjennomgripende (totalregnskapsnivå)
Regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon	Konklusjon med forbehold	Negativ konklusjon
Manglende mulighet til å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis	Konklusjon med forbehold	Konklusjon om at revisor ikke kan uttale seg om regnskapet

Figur 5: Ulike typer modifiserte konklusjoner (inspirert fra ISA 705.A1).

Revisor skal avgi en konklusjon med forbehold dersom han anser feilen som vesentlig, men ikke gjennomgripende, noe som skjer i to tilfeller. Det ene tilfellet er dersom han har oppnådd betryggende sikkerhet for at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, men at han mener at forholdet ikke er så vesentlig at årsregnskapet som helhet er villedende. Det andre tilfellet vil være dersom han ikke har klart å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å kunne konkludere med betryggende sikkerhet, men han vurderer at den *mulige effekten* på årsregnskapet av eventuelle uavdekkede feil ikke er så vesentlig at regnskapet som helhet kan være villedende (Gulden, 2015, s. 459-460).

Revisor vil måtte avgi en konklusjon om at han ikke kan uttale seg om regnskapet dersom han ikke har klart å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å kunne konkludere med betryggende sikkerhet. I dette tilfellet vurderer han at forholdet er så vesentlig og omfattende at årsregnskapet som helhet *kan* være villedende (Gulden, 2015, s. 460).

Det gis en beretning med negativ konklusjon dersom revisor har oppnådd betryggende sikkerhet for at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, og at feilinformasjonen er så vesentlig at årsregnskapet totalt sett gir et villedende bilde av selskapets økonomiske stilling og/eller resultat (Gulden, 2015, s. 461).

Kapittel 4: Metode og datainnsamling

I dette kapitlet presenteres teorien bak tilnærming, undersøkelsesdesign og metode. Videre blir valg av metode begrunnet, samt en beskrivelse av hvordan undersøkelsen har blitt gjennomført. Avslutningsvis drøftes det om oppgavens reliabilitet og validitet. De metodiske valgene er tatt på bakgrunn av problemstillingen: *Eksisterer det et gap mellom brukernes og regnskapsførernes forventning til vesentlighetsgrensen revisor benytter i revisjonen, og grensen revisor faktisk benytter - og om det eksisterer et gap, hvordan kan det reduseres?*

4.1 Valg av teoretisk tilnærming til datainnsamling

Man skiller mellom to tilnærminger for å samle inn data om virkeligheten; deduktiv- og induktiv tilnærming. Deduktiv tilnærming går fra teori til empiri, og benyttes for å bekrefte eller avkrefte antagelser på områder hvor det finnes mye forkunnskaper. Ettersom man går fra teori til empiri har denne tilnærmingen fått en del kritikk da det medfører at forskere bare leter etter den informasjonen som virker relevant for forskningen. Utgangspunktet er motsatt ved en induktiv tilnærming da denne går fra empiri til teori, og benyttes for å få kunnskap om områder hvor det finnes lite forkunnskaper. Her er idealet at forskerne samler inn informasjon med åpent sinn, hvor de ikke på forhånd har tenkt på hva utfallet blir, og den innsamlede informasjonen danner dermed grunnlaget for teorien (Jacobsen, 2015, s. 35).

Målet med oppgaven er å undersøke hvilken kjennskap brukerne og regnskapsførerne har til vesentlighetsgrensen, og om revisorer, brukere og regnskapsførere har ulike oppfatninger om hvor stor del av regnskapet som bør revideres. Ettersom det er lite forskning på område og det er usikkert hva utfallet blir, vil en induktiv tilnærming være best egnet til å besvare vår problemstilling.

4.2 Valg av undersøkelsesdesign

Det er vanlig å skille mellom tre typer design: eksplorativt-, deskriptivt- og kausalt design. Eksplorativt design er utforskende og benyttes når det er lite forkunnskap om temaet, og når det er et behov for nærmere utforskning. Det vil her være naturlig å starte med å

undersøke om det foreligger tidligere forskning på området, samt annen faglitteratur. Ofte vil man i et eksplorativt design innhente egen datainnsamling, hvor det er vanlig å benytte fokusgrupper og dybdeintervjuer (Gripsrud, 2011, s. 38-39). Deskriptivt design er beskrivende og benyttes når man har en grunnleggende forståelse av problemområdet. Formålet med deskriptivt design er å beskrive situasjonen på et bestemt område, og forskeren benytter vanligvis spørreundersøkelse som metode for datainnsamling ved bruk av dette designet (Gripsrud, 2011, s. 41-42). Kausalt design anvendes for å undersøke en mulig årsak-virkningssammenheng. Innsamling av data foregår her ved eksperimenter hvor det undersøkes om det er samvariasjon mellom to variabler (Gripsrud, 2011, s. 45).

Denne oppgaven tar for seg brukernes og regnskapsførernes kjennskap til revisors bruk av vesentlighetsgrensen, og ettersom det foreligger lite forskning på området vil det være hensiktsmessig å benytte eksplorativt design for å utforske videre. Hvordan vi har benyttet eksplorativt design forklares nærmere i avsnitt 4.4 *Metoder for datainnsamling*.

4.3 Valg av metode

Man skiller mellom to metoder for datainnsamling; kvantitativ- og kvalitativ metode. Ved bruk av kvantitativ metode samler man inn store datamaterialer for å kunne studere sammenhenger og trender, og fokuserer dermed på tall eller mengdeenheter. En form for innhenting av informasjon ved bruk av kvantitativ metode er spørreundersøkelser, og det benyttes gjerne statistiske metoder for å generalisere svarene. Kvalitativ metode benyttes derimot for å undersøke, beskrive og forstå et fenomen eller en sammenheng, og vektlegger detaljer og det unike med hvert objekt. Metoden brukes til analytisk beskrivelse og forståelse av sammenhenger, og fokuserer dermed på ord og tekst. Det benyttes her ofte dybdeintervjuer for å innhente informasjon på område som skal undersøkes. Hvilken metode som velges avhenger av problemstillingen. For å kunne besvare oppgavens problemstilling må det foretas analytiske beskrivelser samt oppnås en forståelse av sammenhenger, og kvalitativ metode vil dermed være best egnet.

Det er både fordeler og ulemper med kvalitativ metode, og man må ta hensyn til disse ved gjennomføring av undersøkelsen. En fordel ved å benytte kvalitativ metode vil være at det skaper en nærhet mellom undersøkeren og den/de som blir undersøkt. En slik nærhet vil også medføre åpenhet i form av at undersøkeren ikke har faste svaralternativer, og den

undersøkte kan dermed bestemme hvilken informasjon han avgir. Nærheten og åpenheten vil ofte føre til høy relevans, ettersom man får frem “riktig” forståelse av fenomenet eller situasjonen. Videre vil svarene være nyanserte, ettersom undersøkelsesenheter formidler sin forståelse av et forhold, og man får dermed frem det unike med den undersøkte. Kvalitative metode er også fleksibel, ved at man kan endre både problemstillingen, undersøkelsesopplegget, datainnsamlingsmetode og analyse etter hvert i undersøkelsen (Jacobsen, 2015, s. 129-130).

En ulempe med kvalitativ metode er at undersøkelsesprosessen i form av innhenting og analyse av data er svært ressurskrevende. Den omfattende prosessen medfører at man ikke kan generalisere svarene, ettersom man må nøye seg med få undersøkelsesenheter. Det medfører at valg av kvalitativ metode ofte vil ha problemer med den eksterne gyldigheten. Videre vil innsamlet data være ustrukturerte og dermed komplekse og krevende å tolke og kan resultere i at man foretar en ubevisst stilling til informasjonen. Nærhet, som også er en fordel, vil være en ulempe dersom undersøkeren kommer for nær den undersøkte, da det kan medføre at man mister evnen til å reflektere kritisk. Undersøkelsen kan ha en negativ effekt i form av at undersøkeren kan lede den undersøkte i en ønsket retning, som medfører at det måles noe man selv har skapt. Fleksibilitet kan også være en ulempe i den forstand at man aldri føler man blir ferdig fordi det stadig fremkommer ny informasjon. Dette kan medføre at problemstillingen endres slik at man får en helt annen undersøkelse enn planlagt (Jacobsen, 2015, s. 131-132).

4.4 Metoder for datainnsamling

Det skilles normalt mellom to former for datainnsamling; primær- og sekundærdata. Primærdata er data man selv henter inn og er ment til å besvare problemstillingen, mens sekundærdata er data som er samlet inn av andre og med andre formål (Gripsrud et al., 2011, s. 57). Innhenting av primærdata kan gjøres ved eksempelvis intervju, spørreundersøkelser eller observasjon, mens sekundærdata innhentes ved interne kilder som bedriftsinformasjon eller eksterne kilder som faglitteratur (Gripsrud et al., 2011, s. 58).

Ved innhenting av data benyttet vi som nevnt eksplorativt design hvor vi først studerte sekundærdata for å undersøke tidligere forskning på området, samt for å opparbeide oss

en bedre forståelse av temaet. Sekundærdata som har blitt brukt er eksterne kilder, herunder faglitteratur, artikler og tidligere forskning. Etter sekundærdataen var innhentet og undersøkt ledet det til innhenting av primærdata hvor metoden som ble benyttet var individuelle dybdeintervjuer.

4.4.1 Dybdeintervju ved bruk av intervjuguide og case

Individuelle dybdeintervjuer benyttes når man har interesse av personlige erfaringer, meninger eller lignende. Intervjuene gjennomføres i en én-til-én-situasjon, og det benyttes ofte en intervjuguide som utgangspunkt for å sikre en viss grad av struktur. En fordel ved dybdeintervju er at man får stor tilgang til individuell informasjon, mens en ulempe vil være at intervjueren kan lede respondenten i en bestemt retning (Gripsrud et al., 2011, s. 90).

Ettersom vi både skal studere revisorenes, brukernes og regnskapsføernes oppfatning av vesentlighet samt om det foreligger et gap, var det mest hensiktsmessig å benytte individuelle dybdeintervjuer for å undersøke deres personlige oppfatning. For å få en videre innsikt i de ulike gruppenes oppfatning benyttet vi oss i tillegg av et case, for å undersøke størrelsen på et eventuelt gap.

I forkant av intervjuet utarbeidet vi en intervjuguide med ferdig formulerte spørsmål som ble benyttet under intervjuet for å sikre en viss struktur ved utførelsen. Innledningsvis i intervjuet ble det stilt generelle spørsmål om intervjuobjektets bakgrunn for å undersøke om dette kunne ha påvirkning på svarene videre i intervjuet. Deretter foregikk intervjuet semistrukturert hvor det ble stilt spørsmål som omhandlet vesentlighet, men hvor spørsmålene varierte ut fra hvilken gruppe som ble intervjuet. Revisorene fikk blant annet spørsmål som omhandlet fastsettelse av vesentlighetsgrenser, hvordan brukerne og regnskapsførerne påvirker fastsettelsen, samt brukernes og regnskapsføernes forståelse av vesentlighetsbegrepet. Brukerne og regnskapsførerne ble blant annet spurt om deres kjennskap om vesentlighet, samt deres påvirkning ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. Det er en sammenheng mellom spørsmålene som er stilt til de ulike gruppene, og formålet er å kunne sammenligne svarene for å kunne besvare oppgavens problemstilling.

Siste del av intervjuet besto av et case, hvor alle gruppene fikk tildelt samme case. Vi valgte å ha caset til slutt ettersom det ikke var sikkert at alle brukerne og regnskapsførerne hadde hørt om vesentlighet, og det ble derfor ikke naturlig å ta det i første del av intervjuet. Caset ble hentet fra (Gulden, 2017, s. 142-143), men vi valgte å fjerne en tilleggsopplysning om at selskapet planlegges solgt. Dette ble gjort for å hindre at brukerne og regnskapsførerne som muligens ikke hadde hørt om vesentlighet tidligere, ble forvirret av dette punktet. I kapittel 5 vil vi presentere funnene innhentet under dybdeintervjuene, og videre henvises det til vedlegg nr. 1-4 for fullstendig intervjuguide til de ulike gruppene samt case.

4.5 Utvelgelse av intervjuobjekter

Når man skal velge ut intervjuobjekter må man starte med å definere populasjonen. Populasjonen er summen av alle mulige informanter som er relevante for å svare på problemstillingen (Gripsrud et al., 2011, s. 129). Utvalgsrammen er en liste over alle som inngår i populasjonen (Gripsrud et al., 2011, s. 131). Av praktiske årsaker har vi satt en geografisk begrensning til populasjonen, hvor intervjuobjektene må være tilhørende i Sandnes- og Stavanger området, og utvalgsrammen blir begrenset tilsvarende.

For revisorene var utvalgsrammen revisorforeningens liste over revisjonsselskap i Sandnes og Stavanger. For utvelgelsen av brukerne søkte vi opp selskaper i Sandnes og Stavanger på Proff.no for å identifisere de ulike rollene i selskapet som kunne anses som rimelige brukere av et regnskap. For regnskapsførerne ønsket vi å intervjuer både regnskapsførere fra regnskapsbyrå og regnskapsførere fra en enkelt bedrift som alene har ansvaret (regnskapsansvarlig), noe som da gir oss to utvalgsrammer for denne gruppen. For regnskapsførere fra regnskapsbyrå ble utvalgsrammen lagt til Proff.no sin liste over regnskapstjenester i Sandnes og Stavanger, mens utvalgsrammen for regnskapsansvarlige var bekjente som satt i en slik stillingen.

Ettersom vi benyttet dybdeintervjuer var det naturlig å foreta et utvalg - som blir trukket fra utvalgsrammen, da det både ville vært ressurskrevende og nærmest umulig å gjennomføre dybdeintervjuer med hele populasjonen (Gripsrud et al., 2011, s. 130). I vår oppgave ble utvalgsmetoden ikke-sannsynlighetsutvalg benyttet, som igjen kan deles inn i bekvemmelighetsutvalg, kvoteutvalg og vurderingsutvalg (Gripsrud et al., 2011, s. 132).

Vurderingsutvalg er den metoden som er mest hensiktsmessig for vår oppgave, ettersom man i denne metoden velger intervjuobjektene ut fra egenskapene som er nødvendige for å besvare problemstillingen (Gripsrud et al., 2011, s. 139). Ved bruk av ikke-sannsynlighetsutvalg er det ikke lik sannsynlighet for at alle kan bli valgt, og utvalget vil dermed ikke være representativt ovenfor populasjonen.

For å foreta et utvalg satte vi kriterier for de ulike gruppene som skulle intervjues ettersom det var viktig å identifisere respondenter som innehadde god kunnskap om forholdet som undersøkes (Gripsrud et al., 2011, s. 129). Det ble satt et krav om at revisorene skulle være partnere, ettersom de da har lang erfaring med å fastsette vesentlighetsgrenser. I tillegg ønsket vi å intervju partnere fra både små og store selskap, for å se om det kan ha en innvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. En forutsetning for brukerne var at de besatt en ledende stilling i selskapet, samt at de benyttet regnskapet til å fatte beslutninger, ettersom de da kan anses som rimelige brukere av regnskapet. For regnskapsførerne ønsket vi å intervju regnskapsførere både med og uten autorisasjon, og som nevnt regnskapsførere fra både regnskapsbyrå og regnskapsansvarlige, for å undersøke om det var noen forskjell her.

Ved bruk av dybdeintervju i kvalitativ metode er ofte intervjuene tids- og ressurskrevende, og utvalgsstørrelsen av intervjuobjekter settes dermed normalt mellom 15-20 respondenter (Gripsrud et al., 2011, s. 90). Ettersom undersøkelsen finner sted midt i årsoppgjøret, som er en hektisk periode for både revisorene og regnskapsførerne, kan det være vanskelig å få dem til å stille til et intervju. Undersøkelsen tar dermed for seg 15 intervju totalt, med 5 intervjuobjekt innenfor hver gruppe.

4.5.1 Innhenting av intervjuobjektene

Innhenting av intervjuobjektene startet i begynnelsen av januar, for å øke sannsynligheten for at flere kunne stille til et intervju. Vi tok utgangspunkt i utvalgsrammen for å identifisere mulige intervjuobjekt som innehadde de bestemte kriteriene, og valget av intervjuobjekt var videre tilfeldig. For å komme i kontakt med intervjuobjektene benyttet vi kontaktinformasjonen på deres nettside, og valgte videre å sende dem en mail. Fordelen ved å sende mail til intervjuobjektene var at kommunikasjonen i forkant av intervjuene ble holdt skriftlig, samt at alle informantene mottok samme informasjon.

I mailen introduserte vi temaet for oppgaven, men vi valgte å ikke legge ved oppgavens problemstilling og intervju spørsmålene for å prøve og unngå at de forberedte svar til intervjuet. I tillegg fikk brukerne og regnskapsførerne informasjon om at det ikke var nødvendig med forkunnskaper om vesentlighet, i et forsøk på å hindre at de leste seg opp på temaet. Videre ble intervjuobjektene kjent med at de skulle besvare noen spørsmål innenfor oppgavens tema med et tilhørende case. De ble også opplyst om at de ville være anonyme i oppgaven, samt at intervjuet ville variere mellom 30 - 60 minutter. Intervjuobjektene ble i tillegg informert om at vi ønsket å benytte lydopptak under intervjuet, men at dette ikke var nødvendig dersom det ikke var ønskelig fra deres side. For å sikre at intervjuobjektene var i sine trygge omgivelser under intervjuet, ble det avslutningsvis nevnt at det var opp til dem hvor og når intervjuet skulle holdes.

4.5.2 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuobjektene valgte å ha intervjuet på deres kontor. Som nevnt ønsket vi å benytte oss av lydopptak, og av alle intervjuobjektene var det bare én som presiserte at det ikke var ønskelig. I dette tilfellet var den ene av oss ansvarlig for å stille spørsmål, mens den andre hadde fokus på å notere. I de resterende intervjuene hvor vi benyttet lydopptak fokuserte vi på at begge skulle stille spørsmål. Dette ble gjort for at intervjuet skulle føles mer som en samtale enn et intervju, og at intervjuobjektet dermed skulle avgi så naturlige svar som mulig.

For å sikre anonymitet ble lydopptaket satt på etter at alle parter var introdusert, og deretter presenterte vi oppgavens problemstilling. Under samtlige intervju benyttet vi intervjuguiden som var utarbeidet på forhånd som et hjelpemiddel, men intervjuene ble utført semi-strukturert. Imidlertid fokuserte vi på å få svar på de planlagte spørsmålene. Avslutningsvis etter spørsmålene hadde blitt stilt, ble caset lagt fram, hvor intervjuobjektene kunne bruke den tiden de trengte. Det viste seg at lengden på intervjuene varierte ut fra de ulike gruppene, hvor brukernes og revisorenes intervju varte opp imot 45 minutter, mens det for regnskapsførerne varte rundt 30 minutter.

4.6 Analyse av data

Etter gjennomføring av hvert intervju startet prosessen med å transkribere lydopptakene. Ved transkriberingen utelukket vi informasjon som var personidentifiserende og som vi

anså som irrelevant i henhold til oppgavens problemstilling. Videre fikk hvert intervjuobjekt tildelt hver sin bokstav for å sikre at de ble forholdt anonyme.

Da transkriberingen var ferdig ble notatene lastet opp i programmet Nvivo. Programmet ble benyttet for å strukturere notatene, og ga oss dermed en god oversikt til den videre analysen. Ved hjelp av programmet kategoriserte vi de ulike spørsmålene, og vi kunne kode ulike begreper og spørsmål, som ga en oversikt over hva de ulike intervjuobjektene hadde svart på en gitt kategori. Videre benyttet vi Excel til tallmessige data og for å utarbeide tabeller og diagrammer.

4.7 Reliabilitet og validitet

Etter å ha gjennomført en undersøkelse er det viktig å vurdere undersøkelsens kvalitet. Begreperne reliabilitet og validitet benyttes for å vurdere hvor god en undersøkelse er, og det er viktig å ha en kritisk holdning når disse skal vurderes (Gripsrud, et al., 2011, s. 51).

4.7.1 Reliabilitet

Reliabilitet er et mål på undersøkelsens pålitelighet, og kan måles ved å undersøke om gjentatte målinger gir tilsvarende resultat. Reliabiliteten vil være høy dersom innsamlet data ikke påvirkes av innsamlingsmetoden, samt at gjentatte forsøk hadde gitt tilnærmet likt resultat (Kvale & Brinkmann, 2015, 276).

Intervjuobjektet påvirkes av intervjueren og omgivelsene rundt, og det er dermed viktig å vurdere intervju effekten og kontekst effekten. Intervju effekten innebærer at intervjuerens tilstedeværelse, i form av klesvalg, talemåte og kroppsspråk, kan skape spesielle resultater (Jacobsen, 2015, s. 242). Under intervjuene fokuserte vi på å være nøytralt kledd, snakke med en behagelig tone og ha et avslappet kroppsspråk. Vi kan imidlertid ikke se bort fra at vår tilstedeværelse ikke har hatt noen påvirkning på intervjuobjektene. Videre forsøkte vi å opptre likt under samtlige intervju, men ettersom intervjuobjektene hadde ulik kunnskap om temaet ble vi nødt til å tilpasse oss, noe som kan ha påvirket de avgitte svarene.

Kontekst effekten knytter seg til sammenhengen informasjonen blir innsamlet i, og man skiller mellom kunstig og naturlig kontekst (Jacobsen, 2015, s. 243). Vi ønsket en naturlig

kontekst for å prøve og forhindre at omgivelsene skulle ha noen innvirkning på resultatet, og det var dermed opp til hvert enkelt intervjuobjekt å bestemme hvor intervjuet skulle avholdes. Samtlige intervjuobjekt ønsket å holde intervjuet på deres arbeidsplass, noe som også kan være en ulempe ettersom det kan forekomme ulike forstyrrelser, eksempelvis at telefonen på kontoret ringer eller at kollegaer kommer inn. Vi opplevde imidlertid kun én forstyrrelse under et intervju, men vi fikk ikke inntrykk av at intervjuobjektet ble påvirket av forstyrrelsen.

I intervjuguiden fokuserte vi på å ha både noen åpne spørsmål, for å få et godt innblikk i intervjuobjektens tanker og meninger, men også en del klare og spesifikke oppfølgings-spørsmål for å få en bekreftelse på det vi ønsket å undersøke. Hvordan spørsmålene var utformet kan ha hatt en påvirkning på de avgitte svarene, ettersom intervjuobjektene kan ha oppfattet spørsmålene forskjellig. I de tilfellene vi observerte at intervjuobjektene ikke forsto eller misforsto et spørsmål, forklarte vi begrepet bak spørsmålet. Ut fra dette kan vi ikke utelukke at spørsmålene kan ha vært ledende, og som kan ha medført at vi fikk de svarene vi selv ønsket.

Som tidligere nevnt ble lydopptak benyttet som metode for registrering av data. Lydopptak vil styrke oppgavens reliabilitet da det gir en fullstendig gjengivelse av samtalen, og at svarene dermed ikke formes etter intervjuernes interesse og evne til å notere (Jacobsen, 2015, s. 245).

En gjentakelse av undersøkelsen, vil som nevnt gi indikasjoner på om resultatene er reliable. Det vil være en økt sannsynlighet for å oppnå tilnærmet likt resultat når man gjengir en utdypende beskrivelse av gjennomføringen, og det i tillegg blir vedlagt benyttet intervjuguide (Gripsrud, 2011, s. 52). Likevel vil en ny gjennomføring av undersøkelsen trolig ikke gi tilsvarende resultater, ettersom intervjuobjektene har en individuell tolkning av vesentlighetsbegrepet, samt at intervjuene var semi-strukturert. Videre vil andre forskere sannsynligvis ha en annen påvirkning enn hva vi hadde i form av ulik personlighet og erfaring.

4.7.2 Validitet

Validitet dreier seg om undersøkelsens gyldighet og sier noe om hvorvidt man måler det man har til hensikt å måle (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). Validitet kan deles inn i intern- og ekstern validitet. Den interne validiteten fokuserer på om vi har fått innhentet det vi hadde som mål å innhente, og om resultatene fra undersøkelsen oppfattes som riktige.

For å bedømme undersøkelsens interne validitet må man vurdere om intervjuobjektet har gitt en sann beskrivelse av virkeligheten. Det må også vurderes om forskernes gjengivelse og fortolkning av dataen er riktig, samt hvorvidt funnene og konklusjonene faktisk gjenspeiler virkeligheten (Jacobsen, 2015, s. 228). For at undersøkelsen skal ha høy intern validitet, må man ha kontroll over bevisste- og ubevisste feil og skjevheter som kan ha oppstått i undersøkelsesprosessen. Det vil alltid være vanskelig å kontrollere om et intervjuobjekt har avgitt riktig informasjon, men det er flere faktorer man kan ta hensyn til. Faktorene vil være om informasjonen kommer fra en førstehånds- eller andrehåndskilde, intervjuobjektene vilje til å avgi korrekt informasjon, konteksten intervjuet foregår i og om det er flere uavhengige intervjuobjekt (Jacobsen, 2015, s. 230-231).

Innhentet informasjon kommer fra en førstehåndskilde, noe som skaper en høyere tiltro til intervjuobjektene avgitte svar, ettersom de refererer til sine egne opplevelser og synspunkter. Intervjuet ble holdt i deres naturlige omgivelser, og de fikk ingen sensitive spørsmål. Dette har trolig økt sannsynligheten for at de avgitte svarene er ærlige. Imidlertid kan bruken av lydopptak ha medført at intervjuobjektene ikke avga like ærlige svar som de ellers ville ha gjort, dersom intervjuet ikke ble tatt opp. At intervjuobjektene er uavhengige av hverandre og videre har ulike interesser og motiver styrker også gyldigheten i deres avgitte svar.

Man må også ta hensyn til om forskernes gjengivelse og fortolkning av dataen er riktig. Ved bruk av dybdeintervju er det nødvendig å foreta en forkorting av de avgitte svarene fra lydopptaket, og i tillegg foreta en meningsfortolkning av svarene når disse blir presentert. Det oppstår da en risiko for at viktig informasjon kan ha falt bort, og at vi kan ha feiltolket informasjonen. Likevel har vi vært to stykker som har bidratt i meningsfortolkningen, noe som reduserer denne risikoen.

Avslutningsvis må man vurdere hvorvidt funnene og konklusjonen faktisk gjenspeiler virkeligheten. Man kan da benytte seg av tidligere forskning, for å se om tidligere resultater stemmer overens med resultatene man selv har kommet frem til. Dersom våre resultater er sammenfallende med én eller flere undersøkelser, kan man si at gyldigheten har blitt styrket, men ikke at vår undersøkelse er sann (Jacobsen, 2015, s. 236). Flere av funnene våre er i samsvar med tidligere forskning, og man kan da si at oppgavens interne gyldighet er styrket.

Ekstern validitet dreier seg om i hvilken grad funnene fra utvalget kan generaliseres til populasjonen (Jacobsen, 2015, s. 237). Som forklart under punkt 4.3 vil det være vanskelig å generalisere funnene ved bruk av kvalitativ metode, ettersom man har et begrenset antall intervjuobjekt, samt at disse er trukket etter bestemte kriterier. Utvalget i vår undersøkelse er begrenset til 15 intervjuobjekter, og man kan følgelig ikke generalisere funnene basert på disse, noe som tilsier en lav ekstern validitet. Det er likevel mulig å se tendenser knyttet opp mot funnene, og undersøkelsen kan videre bidra med nyttig informasjon om brukernes og regnskapsførernes forståelse av vesentlighetsbegrepet.

Kapittel 5: Presentasjon av funn

I dette kapitlet presenteres resultatene fra dataen som er innhentet i form av dybdeintervjuer. Innledningsvis introduseres bakgrunnsinformasjonen til intervjuobjektene. Deretter presenteres funnene fra dybdeintervjuene som er delt inn i ulike kategorier; fastsettelse av vesentlighetsgrensen, kjennskap til vesentlighetsgrensen, reduksjon av et eventuelt gap samt betryggende sikkerhet til det reviderte regnskapet. Avslutningsvis vil intervjuobjektene svar under caseløsningen bli presentert. Dette kapitlet tar kun for seg presentasjon av funnene, mens analysen og drøfting av funnene vil finne sted i kapittel 6.

5.1 Presentasjon av intervjuobjektene

Gjennom intervjuprosessen ble det innhentet informasjon fra totalt 15 intervjuobjekt, fordelt med fem innenfor hver gruppe; revisorer, brukere og regnskapsførere. Samtlige intervjuobjekt oppfylte de ulike kriteriene vi satte på forhånd, og har dermed vært relevante for å besvare oppgavens problemstilling. Hvert intervjuobjekt fikk tildelt hver sin bokstav for å sikre deres anonymitet, samt gi en klarere struktur ved presentasjon og analyse av funn. Presentert bakgrunnsinformasjon av de ulike gruppene vil variere etter hva vi har ansett som relevant for å analysere intervjuobjektene svar.

5.1.1 Revisorene

Vi bestemte oss på forhånd at revisorene skulle oppfylle noen kriterier for at de skulle være aktuelle intervjukandidater for denne oppgaven. Vi bestemte oss for at alle de intervjuede revisorene skulle være partnere, samt at det skulle være variasjon av representanter fra både små og store revisjonsselskap. Til tross for at det finnes små, mellomstore og store revisjonsselskap, har vi valgt kun å skille mellom små og store revisjonsselskap. Ettersom PwC, EY, Deloitte, KPMG og BDO anses som “de fem store” var det naturlig at disse selskapene havnet inn under kategorien store revisjonsselskap. Intervjuobjektene som ikke representerte disse selskapene, falt da inn under kategorien små revisjonsselskap. I tabellen nedenfor presenteres bakgrunnsinformasjonen til revisorene som ble intervjuet.

Revisor	Stilling	Selskapsstørrelse	Erfaring
A	Partner	Stort	25 år
B	Partner	Stort	20 år
C	Partner	Stort	17 år
D	Partner	Lite	14 år
E	Partner	Lite	10 år

Tabell 5: Bakgrunnsinformasjon om revisorene

Alle revisorene som er intervjuet er partnere og representerer hvert sitt revisjonsselskap. Selv om alle revisorene er partnere, har noen lengre erfaring enn andre, noe som kan ha påvirket de avgitte svarene. Som man ser av tabellen ovenfor arbeider tre av partnerne i store selskap, mens to av partnerne arbeider i små selskap. Denne balansen gjør det mulig å undersøke om det kan være en sammenheng mellom avgitte svar og størrelse på selskapet.

5.1.2 Brukerne

Kriteriene som ble fastsatt for brukerne var at de hadde en høyere stilling i selskapet, samt at de benyttet regnskapet for å ta beslutninger. Dersom disse kriteriene var oppfylt kunne vi konkludere med at intervjuobjektene kunne anses som rimelige brukere av et regnskap. Tabellen nedenfor presenterer bakgrunnsinformasjonen til de ulike brukerne som ble intervjuet.

Regnskapsbrukere	Utdanning	Stilling	Tar beslutninger ut fra et regnskap	Erfaring
F	2 års utdanning innen økonomi	Styreleder, investor og aksjonær	Ja	20 år
G	Fagbrev som bilmekaniker	Daglig leder og styremedlem	Ja	20 år
H	Bachelor i ØKAD	Finance Manager og styremedlem	Ja	25 år
I	2 års utdanning fra Varehandelens Høyskole	Senterleder	Ja	36 år
J	Bachelor i ØKAD	Bedriftsrådgiver	Ja	40 år

Tabell 6: Bakgrunnsinformasjon om brukerne

Alle brukerne som ble intervjuet har hver sin måte å tilnærme seg regnskapet på ettersom de besitter forskjellige stillinger og dermed tar ulike beslutninger. I tillegg har de ulik utdanning, og varierende grad av erfaring. Disse ulikhetene gjør det mulig å studere brukernes oppfatning av vesentlighet fra flere perspektiver.

5.1.3 Regnskapsførerne

Det ble satt to kriterier for regnskapsføreren, hvor det ene var at de enten skulle arbeide som regnskapsfører i et regnskapsbyrå eller som regnskapsansvarlig. Som tidligere nevnt er en regnskapsansvarlig én regnskapsfører som alene har ansvaret for regnskapet i et selskap. Det andre kriteriet var å innhente regnskapsførere både med og uten autorisasjon. Tabellen nedenfor presenterer bakgrunnsinformasjonen til regnskapsførerne som ble intervjuet.

Regnskapsfører	Utdanning	Arbeidsplass	Autorisasjon	Erfaring
K	2 års økonomiutdanning innrettet mot regnskap	Regnskapsbyrå	Autorisert	23 år
L	Bachelor i regnskap og revisjon	Regnskapsbyrå	Autorisert	7 år
M	Bachelor i regnskap og revisjon, master i ØKAD	Regnskapsbyrå	Autorisert	4 år
N	3 år handel og kontor VGS	Regnskapsansvarlig	Ikke autorisert	17 år
O	Bachelor i ØKAD, bredde i regnskap	Regnskapsansvarlig	Ikke autorisert	8 mnd.

Tabell 7: Bakgrunnsinformasjon om regnskapsførerne

Som en del av bakgrunnsinformasjonen valgte vi å inkludere utdanning ettersom enkelte hadde revisjonsutdanning og trolig vil ha bedre kjennskap til vesentlighetsbegrepet enn dem uten revisjonsutdanning. Ut fra tabellen ser man at regnskapsførerne har ulik grad av erfaring, hvor regnskapsfører O skiller seg ut. Ettersom den nevnte har lite erfaring på området vil det være interessant å se hvilken oppfatning vedkommende har om temaet.

5.2 Presentasjon av avgitte svar under dybdeintervjuene

Spørsmålene som ble stilt under dybdeintervjuene har blitt kategorisert for å få en struktur over de avgitte svarene. Spørsmålene ble kategorisert for å kunne sammenligne svarene

til de ulike gruppene som ble intervjuet. I det følgende vil dermed spørsmålene og svarene under dybdeintervjuene bli sammenfattet og presentert under passende kategori.

5.2.1 Fastsettelsen av vesentlighetsgrensen

Det vil være viktig å få en forståelse for hvordan revisor fastsetter vesentlighetsgrensen, for å kunne studere hvordan revisor tar hensyn til ulike faktorer, spesielt da brukernes og regnskapsførernes påvirkning på fastsettelsen.

5.2.1.1 De ulike revisjonsselskapenes selskapspolicy

Fastsettelsen av vesentlighetsgrensen er gjenstand for revisors profesjonelle skjønn, men som et utgangspunkt for fastsettelsen kan de forskjellige revisjonsselskapene ha ulike selskapspolicyer. Vi var derfor interessert i å undersøke om de ulike revisjonsselskapene faktisk hadde ulike selskapspolicyer. I tillegg ble revisorene spurt om de mente at deres selskapspolicy eventuelt ble for mekanisk, slik at utøvelsen av deres profesjonelle skjønn ikke blir hensyntatt, og muligens går på bekostning av brukerne.

Revisor A forteller at de har en selskapspolicy som er nokså streng, men at den i de senere årene har blitt endret i retningen av at de øker vesentlighetsgrensen. Han sier at de prøver å sette grensen høyest mulig, og at de må ha en begrunnelse for å ikke legge seg i øvre intervall. Videre forklares det at de benytter en manual som inneholder kvalitative faktorer, som benyttes for å vurdere om man skal legge seg i øvre eller nedre intervall. Vedkommende forteller at de normalt benytter 2% av omsetning som utgangspunkt dersom omsetningen er fornuftig, men om denne ikke kan benyttes, fokuseres det på andre høye referanseverdier. Det legges til at han ser på relative størrelser, men at det alltid avhenger av hva brukerne tolererer. Han forteller videre at ryktene tilsier at andre revisjonsfirmaer benytter et høyere intervall, nærmere 4-5% av omsetningen. Et slikt intervall mener han er for høyt, ettersom mange brukere trolig ville blitt veldig skuffet over store feil som kan slippe gjennom. Det tilføyes at en slik variasjon i intervallene mellom de ulike revisjonsselskapene vil være konkurransevridende.

Revisor B forklarer at de har en selskapspolicy hvor de i utgangspunktet benytter resultat før skatt som benchmark, med et intervall på 5-10% for vanlige selskap, og et lavere intervall for børsnoterte selskap. Dersom denne benchmarken ikke passer grunnet under-

skudd, oppbyggingsfase, eller at klienten er i en spesiell bransje, kan de basere seg på andre referanseverdier, men at de da må begrunne valget. Ut over dette forklarer han at de benytter profesjonelt skjønn hvor de ser på faktorer slik som bransje, stabilitet, hvor mange brukere det er av det aktuelle regnskapet osv. Vedkommende legger også til at de i utgangspunktet ikke kan gå utover metodikken, og at de i så fall må konsultere med fagavdelingen.

I selskapet til Revisor C benytter de en selskapspolicy hvor revisjonsstandarden ligger til grunn. Han forklarer at de ut fra standarden har laget en Audit Approach Manuel, som gir veiledning, samt et regneark som foreslår en fast prosent på referanseverdiene alt etter hvilket selskap det er tale om. Når de skal fastsette vesentlighetsgrensen starter de med en mekanisk beregning ved å ta utgangspunkt i manualen og regnearket. De velger først referanseverdi ut fra hvilket selskap som revideres, og regnearket foreslår da en fast prosent. Det legges til at når denne beregningen er gjort, er de bare halvveis, ettersom de nå må vurdere de kvalitative faktorene slik som brukerne, historikk med feil, kompleksitet osv. Han tilføyer at dersom selskapet har mange interessenter, vil man revidere med et høyere presisjonsnivå. Videre påpeker intervjuobjektet at det er mye vurdering som må gjøres, og uttaler “det er lett å tro at vesentlighet bare er en regneøvelse, men jeg vil si at det nesten er det motsatte. Skjønnsmessige vurderinger som tas er ofte med hensyn til brukerperspektivet”.

Revisor D forklarer at de benytter en modell som innehar relevante referanseverdier med tilhørende prosentintervaller. Hvilke referanseverdier som inkluderes i modellen vil avhenge av selskapet som revideres. For eksempel dersom selskapet har mye varekjøp, inkluderes bruttofortjenesten. Modellen beregner alle referanseverdiene for både nedre og øvre intervall, og tar gjennomsnittet av både nedre og øvre intervall. Hvor han legger seg i intervallet avhenger av hans skjønnsmessige vurderinger. Det påpekes at det er viktig å se hvem som er brukerne av det aktuelle regnskapet, ettersom man må vurdere hvilken grense som gjør at brukerne endrer sine beslutninger. I deres selskap vil de helst ha høyest mulig vesentlighetsgrense, og han forteller at grensen aldri settes under 100 000 kr.

Revisor E forklarer at de har en selskapspolicy i form av en modell som angir aktuelle referanseverdier med tilhørende prosentintervall. Han forklarer at det først velges refer-

anseverdi, hvor valget avhenger av typen virksomhet som revideres, samt hva brukerne primært sett er opptatt av og anser som kritisk. Deretter foretas det en vurdering av hvor i prosentintervallet han legger seg, noe som avhenger av hans skjønnsmessige vurdering av faktorer slik som risiko for feil, offentlig gjeld i selskapet, antall eiere osv. Vedkommende forteller at dersom selskapet har offentlig gjeld samt flere eiere vil det trekke i retning av nedre grense. Etter den matematiske beregningen er foretatt sier han at det må vurderes om brukerne ville ha reagert på et avvik som var tilsvarende vesentlighetsgrensen, og om de da ville ha endret sine beslutninger som følge av et slikt avvik. Han legger til at dersom dette er tilfellet er vesentlighetsgrensen satt for høyt, og følgelig må grensen reduseres.

På spørsmålet om revisorene mener at deres selskapspolicy er for mekanisk, svarer samtlige at den er fornuftig slik den praktiseres i dag. Revisor C uttrykker at det er veldig nyttig å ta utgangspunkt i manualen, og at metodikken ikke går ut over hans profesjonelle skjønn. Imidlertid har både revisor A, B og E tidligere opplevd at fastsettelsen av vesentlighetsgrensen var for mekanisk, slik at det gikk på bekostning av deres profesjonelle skjønn. Som revisor A tidligere fortalte, har det vært en endring i deres selskapspolicy, hvor de før benyttet et smalere intervall som gjorde prosessen mer mekanisk, men han legger til “jeg synes jo egentlig hele den matematikken på en måte bare er tulle, fordi man skal jo se på regnskapet og spør seg selv: når tar brukerne feil beslutning?”. Revisor B forteller at selskapet hans tidligere benyttet en egen formel hvor vesentlighetsgrensen automatisk ble beregnet, men at denne ble fjernet for at de skulle få utøve mer skjønn ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. Revisor E forteller at han tidligere har arbeidet i et annet firma, hvor det ble benyttet en bestemt referanseverdi som de var nødt til å ta utgangspunkt i. På hans nåværende arbeidsplass tas det imidlertid en vurdering av hvilken referanseverdi som anses som den mest hensiktsmessige, og at han dermed får benyttet sitt profesjonelle skjønn i større grad.

5.2.1.2 Brukernes påvirkning - deres toleranse for feil

Hvilken beløpsgrense revisor fastsetter vesentlighetsgrensen til avhenger av deres skjønnsmessige vurdering av hvilke feil brukerne av regnskapet tolererer. Revisorene fikk derfor spørsmål om hvordan de gjør seg opp en mening om hva brukerne tolererer av feil. Vi var også interessert i å få et innblikk i hva brukerne anser som vesentlig, og de fikk

derfor spørsmål om hva som er viktig for dem i regnskapet når de tar beslutninger, og hva som skal til for at de endrer denne beslutningen. For å få en bedre forståelse av hva brukerne anser som vesentlig, ble de også spurt om de forventer at alle oppdagede feil i regnskapet må korrigeres.

Revisorene

Revisor E forteller at det er vanskelig å si hvor stort avvik en bruker av regnskapet vil tolerere, men forteller videre at man gjennom erfaring og kommunikasjon av avvik vil få en indikasjon på hva ledelsen mener er vesentlig. Han sier det er enklere å vurdere hvilken referanseverdi brukerne fokuserer på, enn hvilket beløp brukerne synes er vesentlig. Revisor B besvarer spørsmålet ut fra brukerne i et børsnotert selskap, og forteller at man her blir enig med revisjonsutvalget hvilken vesentlighetsgrense som skal benyttes, og dermed hvilket beløpsmessige avvik som ikke vil påvirke brukerne. Revisor C forklarer at man må vurdere hvilke brukergrupper som benytter det aktuelle regnskapet. Vedkommende fokuserer i hovedsak på kreditor- og investorperspektivet og forklarer at dersom selskapet for eksempel er stramt finansiert, eller er på børs, vil det være behov for et høyere presisjonsnivå. Selv om informanten fokuserer mest på disse brukergruppene, legger han til at det selvsagt finnes flere brukere av regnskapet som må hensyntas. Revisor D svarer at han foretar en vurdering av hvilke brukere som potensielt kan tape penger dersom regnskapet inneholder vesentlig feil, og videre tilføyer han, i likhet med revisor C, at han ofte fokuserer på kreditorene. Revisor A forteller at han prøver å sette seg inn i hvordan en bruker tenker, og hvor store feil de anser som et problem. Vedkommende tar også hensyn til hvilken situasjon brukerne er i, ettersom feil i noen situasjoner vil være mer vesentlig enn i andre situasjoner. Det vil eksempelvis være dersom et selskap skal bli oppkjøpt, ettersom feil da fortære vil være vesentlig, enn om selskapet skal drive videre slik de tidligere har gjort. Han forteller at størrelsen på selskapet også er en faktor som hensyntas, ettersom et større selskap vil ha flere brukergrupper.

Brukerne

Bruker F forteller at han som investor og aksjonær ser på inntekter og kostnader når det tas beslutninger, men at han også i stor grad fokuserer på makrobilde. Intervjuobjektet forklarer at han selv ikke er nede i detaljene, og at det er de store linjene som er viktige. Det påpekes at det derfor er viktig at han har med seg medarbeidere som er nede i

detaljene og har struktur, slik at informasjonen han får er skikkelig. Videre fortelles det at dersom det er feil i de rapporterte inntektene herunder om selskapet har inntektsført store engangsinntekter som ikke er repeterende, er en beslutning om et eventuelt oppkjøp mindre attraktivt. Et oppkjøp vil også være mindre attraktivt dersom store deler av selskapets balanse består av goodwill, da goodwill ikke er noe han ønsker å betale for. På spørsmålet om han forventer at alle oppdagede feil i regnskapet må korrigeres svarer han at han ikke har en slik forventning. Vedkommende forteller at han kan tolerere mye i regnskapet, men påpeker at han har nulltoleranse for misligheter i form av at noen stjeler fra selskapet. Informanten forklarer at revisor kommuniserer funnene identifisert under revisjonen ved å legge frem et kart med røde, gule og grønne punkter. Han sier da at styret fokuserer på å iverksette tiltak for å korrigere de røde punktene.

Bruker G forklarer at han som daglig leder normalt sett bruker sitt eget regnskap når det skal tas beslutninger. Intervjuobjektet forteller at det er kostnadene som er viktige for han i regnskapet, ettersom inntektene ikke kan styres, og legger til at det er viktig med en god balanse mellom inntektene og kostnadene. Når det skal tas en beslutning fokuserer han på totalbildet, og forteller at det derfor er viktig med tillit til regnskapet, samt en god følelse på beslutningen som skal tas. På spørsmålet om han forventer at alle oppdagede feil i regnskapet må korrigeres svarer han at han egentlig har en slik forventning. Videre forklarer vedkommende at regnskapsføreren i selskapet er veldig opptatt av at alt skal stemme, men at gründeren i selskapet har mer erfaring med revisjonen, og har lettere for å si at ting er greit.

Bruker H forteller at det er viktig for hans rolle som finance manager at de historiske tallene både er reelle og nøyaktige, samt at det ikke er store svingninger i regnskapet fra måned til måned, ettersom det da vil være vanskelig å predikere fremtiden. Det påpekes videre at han må være trygg på balansen, og at det er viktig med avstemming og kvalitetssjekk av denne, ettersom resultatregnskapet bare er et speilbilde av balansen. Informanten forteller at de selv foretar en kvalitetssjekk ved å drille seg ned i detaljene på hver enkel produktlinje, og at de prater med personer på alle nivåer i organisasjonen, slik at de kan være trygge på tallene. Det forklares at han ville ha trukket seg fra en beslutning dersom tallene ikke var kvalitetssikret godt nok, slik at han ikke var komfortable med dem. På oppfølgingsspørsmålet svarer han at han ikke forventer at alle oppdagede feil i

regnskapet må korrigeres og uttaler “det kommer an på når det blir oppdaget og hvor stort beløpet er. I en ideell verden burde alt blitt korrigert, men slik er det ikke, ergo er det greit med en grense”. Det legges til at det selvsagt vil være feil i regnskapet, men at målet må være null feil.

Bruker I forklarer at det som er viktig for henne i et regnskap er at det er kontrollert, og at man jevnlig har kontroll på det. Det trekkes frem at beslutninger hun som senterleder eksempelvis tar vil være om en leietaker skal få leie et lokale på senteret eller ikke. Vedkommende forklarer at hun ville ha trukket seg fra en slik beslutning dersom finansieringen av en ny butikk går på bekostning av leietakerens personlige økonomi. På spørsmålet om hun forventer at alle oppdagede feil må korrigeres, svarer hun at dersom beløpet ikke er vesentlig forventes det ikke. Imidlertid ønsker hun at disse feilene blir kommentert ettersom de vil ligge til grunn for neste år.

Bruker J forteller at hun som bedriftsrådgiver tar hensyn til flere faktorer i regnskapet når det skal vurderes om banken skal yte kreditt til ulike bedrifter. Intervjuobjektet forklarer at hun ofte starter med resultatregnskapet og vurderer om selskapet har lønnsom drift, samt varigheten på den lønnsomme driften. Videre brukes resultatregnskapet for å se om selskapet har foretatt utdeling av utbytte, og påpeker at det vil være positivt dersom selskapet har overført overskuddet til egenkapitalen i motsetning til dele det ut. På passivasiden i balansen er hun kritisk til hvordan selskapet er finansiert, samt hva som ligger innenfor egenkapitalen, ettersom innskutt egenkapital fritt kan tas ut igjen. På aktivasiden i balansen ser hun om selskapet har mye goodwill, og informerer i likhet med bruker F, at denne gjerne ikke er så mye verdt. Vedkommende forklarer at hun i tillegg ser på hvor lenge selskapet har drevet, ettersom det historisk sett vil være de første tre til fem årene et selskap går konkurs. Ved vurderingen av å yte kreditt til et nytt selskap sier hun at det kan være visse faktorer som er tvilsomme og som kan endre hennes beslutning, eksempelvis dersom regnskapet et år ser betydelig dårligere ut enn tidligere år. Informanten forklarer at hun da vil foreta en grundig undersøkelse for å finne årsaken, og at hun ut fra funnene vil gjøre seg opp en mening om det endrer hennes beslutningen om å yte kreditt eller ikke. På oppfølgingsspørsmålet svarer hun at hun ikke forventer at alle oppdagede feil i regnskapet må korrigeres, ettersom beløpets størrelse er av betydning. Videre forklares det at hun tidligere har opplevd slurvefeil i et regnskap som ikke ble korrigert,

nettopp fordi feilene ikke var vesentlige. Hun legger også til at de i banken er ganske konservative, og at de dermed tar høyde for feil når de vurderer kundenes regnskap.

5.2.1.3 Regnskapsførernes påvirkning

Hvilken holdning en regnskapsfører har vil gi utslag på kvaliteten av regnskapet, og en slurvet regnskapsfører vil øke den iboende risikoen. Vi spurte derfor revisor hvilken påvirkning en slurvet regnskapsfører har på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. Regnskapsførerne fikk spørsmål om de tror de har en påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen.

Revisorene

Alle revisorene påpeker at en slurvet regnskapsfører har en påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen, hvor to av dem spesifiserer hvilken vesentlighetsgrense som blir påvirket. Revisor E sier at han “justerer arbeidsvesentlighetsgrensen ned dersom du historisk sett har funnet mye feil som følge av slurv og dårlig kvalitet”. Vedkommende legger også til at arbeidsvesentlighetsgrensen settes ned første året dersom det blir ansatt en ny regnskapsfører, eller hvis de overtar en ny klient, ettersom de da ikke har noe historikk å bygge på. Revisor C sier også, i likhet med revisor E, at en slurvete regnskapsfører vil medføre at arbeidsvesentlighetsgrensen justeres ned. Videre forklarer han at det medfører at revisor må revidere med et høyere presisjonsnivå, for å ta høyde for at det kan være flere feil i det ureviderte regnskapet. Informanten påpeker at det ikke vil ha påvirkning på totalvesentlighetsgrensen, ettersom en slurvet regnskapsfører ikke er en bruker, og at ved fastsettelsen av totalvesentlighetsgrensen er det brukernes behov man skal ta hensyn til. Revisor A og B spesifiserer derimot ikke hvilken vesentlighetsgrense som justeres, men forteller at de ville redusert vesentlighetsgrensen dersom de har erfaring med at regnskapsføreren er slurvete. Begge revisorene forklarer at kvaliteten på regnskapet er et moment de tar hensyn til.

Regnskapsførerne

På spørsmålet om regnskapsførerne tror de har en påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen, svarer regnskapsfører K at hun ikke tror at fastsettelsen har noe med regnskapsførerne å gjøre. Regnskapsfører L, M og N tror de kan ha en påvirkning, hvor regnskapsfører N utdyper at hun tror revisor vil gå grundigere gjennom regnskapet dersom

han ikke stoler på regnskapsføreren. Videre forteller regnskapsfører M at han tror vesentlighetsgrensen settes høyere dersom selskapet benytter ekstern regnskapsfører enn om selskapet selv utarbeider regnskapet. Regnskapsfører O mener at erfaring og revisors oppfatning av regnskapsføreren vil være av betydning når revisor fastsetter vesentlighetsgrensen. Vedkommende bruker seg selv som eksempel og påpeker at hun som nyutdannet trolig vil ha en påvirkning ettersom hun har økt sannsynlighet for å gjøre feil.

5.2.2 Eksisterer det et gap - kjennskap til vesentlighetsgrensen

For å ha et grunnlag til å studere om det foreligger et forventningsgap, var det helt essensielt å undersøke hvilken kjennskap brukerne og regnskapsførerne har til vesentlighetsgrensen.

5.2.2.1 Brukernes kjennskap til vesentlighetsgrensen

ISA 320.4 sier at revisor tar en antakelse om at brukerne forstår at regnskapet revideres i forhold til vesentlighetsgrenser. I den forbindelse ble revisorene spurt om de faktisk benytter seg av denne antakelsen samt deres oppfatning av brukernes kjennskap til vesentlighetsgrensen. Videre er revisors eneste mulighet for å kommunisere med eksterne brukere av regnskapet gjennom revisjonsberetningen. Vi spurte derfor revisorene hvordan de tror brukerne tolker konklusjonsavsnittet i revisjonsberetningen, for å få en ytterligere innsikt i revisors oppfatning av brukernes kjennskap til vesentlighetsgrensen. Spørsmålene ble stilt for å undersøke om revisorene tror det foreligger et forventningsgap fra brukernes side.

For å undersøke om det foreligger et gap mellom brukernes forventninger til revisjonen, og revisors faktiske utførelse av revisjonen, ble brukerne spurt om hva de legger i begrepet vesentlighetsgrense. De ble også spurt om de var klar over at regnskapet blir revidert etter en vesentlighetsgrense, samt om de mener antagelsen er rimelig å ta. Videre ble brukerne spurt hvilke tanker de har om konklusjonsavsnittet i revisjonsberetningen. Det vil være interessant å se om brukerne kommenterer ordet rettvise, ettersom det er en klar forskjell mellom et riktig- og rettvise bilde.

Revisorene

Samtlige revisorer svarer at de benytter seg av antakelsen, og at de mener at de profesjonelle brukerne vil ha kjennskap til vesentlighetsgrensen, men at de mindre profesjonelle ikke vil ha like god kjennskap. Revisor D presiserer at i hvert fall de profesjonelle brukerne ikke forventer at alt blir revidert, og at de dermed forstår at det blir benyttet vesentlighetsgrenser i revisjonen. Revisor B påpeker at det kan være en mismatch mellom brukernes forventning til vesentlighetsgrensen, og at de i noen tilfeller forventer at den settes lavere enn den faktisk gjør. Dette ble også påpekt av revisor E, men at dette da var tilfellet for brukerne i de store selskapene. Revisor A mener at de mindre profesjonelle brukerne trolig har litt feil forestilling av vesentlighetsgrensen. Når revisor C snakker om de mindre profesjonelle brukerne uttaler han “jeg tror ikke helt de vet hvordan vi jobber, hvilket presisjonsnivå vi har og dette med vesentlighet, så jeg tror nok det er litt uklart. Samtidig så tror jeg de vet at vi ikke er på kronen - at det er et vesentlighetsbegrep ute og går”.

På spørsmålet om hvordan revisorene tror brukerne tolker konklusjonsavsnittet i revisjonsberetningen er revisor A tydelig i sitt svar. Vedkommende mener at de profesjonelle brukerne forstår at regnskapet gir et rettvisende bilde, og ikke et riktig bilde av selskapets finansielle stilling. Imidlertid mener han at de mindre profesjonelle brukere ikke forstår forskjellen, og da tror at alt er riktig. Intervjuobjektet tror bare et fåtall av brukere leser revisjonsberetningen fordi den er blitt alt for lang, og tilføyer at den for brukernes del både bør bli enklere og kortere. I overensstemmelse med revisor A, påpeker også revisor B at tolkningen av revisjonsberetningen vil variere ut fra brukergruppen, hvor de profesjonelle brukerne vil ha en klarere forståelse av utdraget, enn de mindre profesjonelle, som gjerne tror at alt er riktig. Revisor C svarer i likhet med revisor A, at revisjonsberetningen med fordel kunne vært mye tydeligere og uttaler “det er ikke lett for en utenforstående å forstå hva dette utdraget innebærer”. Informanten legger derimot til at han tror de fleste forstår at det er et visst slingringsmonn i revisjonen. Revisor D tror at de fleste mener, ut fra dette utdraget, at årsregnskapet stort sett er i orden, og at det er i samsvar med lover og regler. Revisor E forteller at selv om revisors oppgaver og plikter blir opplyst om i beretningen, er det nok fortsatt noen brukere som tolker revisjonsberetningen som at det aktuelle regnskapet ikke inneholder noen feil.

Brukerne

Når brukerne fikk spørsmål om hva de legger i begrepet vesentlighetsgrense svarte fire av fem at de ikke hadde hørt om begrepet før. Blant disse legger bruker J til at hun tenker det har noe med at revisor kommenterer på de vesentligste avvikene, på samme måte som anmerkninger. Bruker G legger også til at det er enkelte ting revisor legger vekt på, og at vesentlighetsbegrepet kan ha noe med dette å gjøre. Bruker H skiller seg fra de andre ettersom han er den eneste som har kjennskap til begrepet og uttaler “det er todelt slik som jeg ser det; det er en vesentlighetsgrense som går på enkelttransaksjoner og områder, og så har du en høyere grense som er totalen”. Ut over dette tilføyer han at dersom noe påvirker skattebetalingen er nok grensen lavere. Vedkommende forteller at selskapet han jobber for rapporterer etter U.S. GAAP, og at han der får oppgitt vesentlighetsgrensen som blir benyttet i AICPA. Informanten påpeker at han derimot ikke får oppgitt den norske vesentlighetsgrensen etter ISA.

Etter å ha forklart vesentlighetsgrensen til de brukerne som ikke hadde hørt om den tidligere, ble de spurt om de var klar over at revisor benyttet en vesentlighetsgrense i revisjonen. Samtlige brukere svarer da at de er klar over at revisor ikke går gjennom hele regnskapet, hvor både bruker F og G påpeker at revisjonen er stikkprøvebasert.

Samtlige av brukerne sier at de har lest en revisjonsberetning tidligere. Brukerne F, G og I mener at dette utdraget i revisjonsberetningen er noe overordnet, men bruker F og I legger til at det vil være bekymringsverdig om et selskap hadde fått en annen konklusjon. Bruker F tilføyer at selv om beretningen sier at selskapet driver innenfor lover og regler, kan man likevel finne noe i regnskapet man ikke liker. Både bruker G og I legger til at de tolker utdraget som at regnskapet er ivaretatt av revisor, men bruker I forklarer at hun ikke ut fra beretningen kan si om regnskapet er godt eller dårlig. Bruker H mener at dette utdraget trolig betyr mest for investorer, men legger også til at “for styret og generalforsamlingen så er det jo en sikkerhet i at revisor signerer på at de mener at alt er ok i henhold til norsk lov”. Videre mener han at dette utdraget sier minst i hele revisjonsberetningen, og at beretningen bør inneholde punkter som er mer interessante for brukerne, eksempelvis om selskapets egenkapital og soliditet. Bruker J tolker det også som en bekreftelse på at revisor har godkjent regnskapet, og tilføyer at en revisjonsberetning med et slikt utdrag

gir henne stor tillit til regnskapet, hvor det uttales “jeg blir så trygg som jeg kan bli egentlig”.

På spørsmålet om revisors antakelse er rimelig å ta var det flere ulike meninger. Bruker F mener at antakelsen ikke er rimelig å ta, ettersom han ikke tror at mange brukere tenker på begrepet. Bruker I er noe usikker, da hun tror at det er få brukere som har hørt om begrepet. Bruker H er også usikker på om det er en rimelig antakelse å ta for alle brukerne, ettersom det finnes vidt forskjellige brukergrupper. Imidlertid mener bruker G og J at det er en rimelig antakelse og ta, hvor bruker J begrunner svaret med at “det må vel nesten være slik, for ellers går enn vel slik veldig i dybden.”

5.2.2.2 Regnskapsførernes kjennskap til vesentlighetsgrensen

Revisorene ble også spurt om hvilken kjennskap de tror regnskapsførerne har til vesentlighetsgrensen for å se om det også her kan foreligge et gap. Regnskapsførerne ble spurt om hva de legger i begrepet vesentlighetsgrense, og om de er klar over at regnskapet blir revidert i forhold til en vesentlighetsgrense. Videre er det vanlig at revisor kommuniserer vesentlig feilinformasjon identifisert under revisjonen med regnskapsføreren. Regnskapsførerne ble derfor også spurt om de synes revisor er flink til å kommunisere hva som er vesentlig og ikke. Spørsmålet ble stilt ettersom en regnskapsfører trolig vil ha bedre kjennskap til begrepet dersom revisor er flink til å kommunisere slike forhold.

Revisorene

Revisor A mener regnskapsførerne har lite kjennskap til vesentlighetsgrensen, fordi en regnskapsfører ofte regner med at alt er riktig når de avstemmer og balansen går opp. Revisor C tror regnskapsførerne, spesielt de som er utdannet, kjenner til vesentlighetsprinsippet, ettersom de selv benytter et vesentlighetsbegrep innenfor regnskap. Revisor B ønsker ikke å uttale seg om alle regnskapsførerne, da han stort sett jobber med børsnoterte selskap. Vedkommende påpeker likevel at de regnskapsførerne han er i kontakt med forstår at revisor jobber etter en vesentlighetsgrense. Revisor D mener at selv om de ikke kommuniserer selve beløpet med regnskapsførerne så kjenner de til vesentlighetsgrensen, ettersom revisor opplyse om identifiserte feil, og om disse anses som vesentlige eller ikke. I tillegg sier han, i likhet med revisor C, at regnskapsførerne selv har en egen vesentlighetsgrense de forholder seg til. Revisor E svarer at regnskapsførerne er godt informert

om vesentlighetsgrensen, hvor han uttaler “for mindre selskap så får de som regel kommunisert når det er avvik og får beskjed om at dette er vesentlige avvik og må korrigeres, eller at det er et avvik, men det er ikke vesentlig nok, og trenger derfor ikke korrigeres”.

Regnskapsførerne

Samtlige av regnskapsførerne har en viss kjennskap til vesentlighetsgrensen, hvor flertallet tidligere hadde hørt om begrepet. Regnskapsfører N var en av dem som ikke hadde hørt om selve begrepet tidligere, men forklarer at revisor har kommunisert om en feil er vesentlig eller ikke, og tror begrepet har noe med dette å gjøre. Regnskapsfører K hadde hørt om begrepet, og forteller at det dreier seg om at avvik må ses i forhold til vesentlighetsgrensen, og at man ut fra det må vurdere hvor mye tid man skal bruke på avviket. Hun tilføyer at hva som er vesentlig avhenger av hva det dreier seg om. Regnskapsfører O hadde hørt om begrepet i et kurs i jobbsammenheng, og forklarer at det handler om å vurdere hva som er vesentlig og ikke. Både regnskapsfører L og M sier at de har kjennskap til begrepet, hvor regnskapsfører L tilføyer at det prates om på kontoret, men at de da ikke bruker ordet vesentlighetsgrense. Informanten forklarer videre at det hele tiden er en vurdering om det er av betydning for regnskapet i sin helhet eller ikke, og om det kan ha andre konsekvenser, eksempelvis skattemessig. Regnskapsfører M forteller at han ble kjent med begrepet på studiet, og at det er en grense for hvilke beløp man skal konsentrere seg om. I likhet med regnskapsfører L, sier også han at de prater om det på arbeidsplassen - at beløp under en viss grense ikke er så nøye.

På spørsmålet om regnskapsførerne er klar over at regnskapet blir revidert i forhold til en vesentlighetsgrense, svarer samtlige ja. Regnskapsfører N tilføyer at selv om hun ikke hadde hørt om begrepet før, var hun klar over at revisor opererte ut ifra hva som var vesentlig og ikke. Regnskapsfører O legger også til at hun forstår at revisor ikke kan gå gjennom hver minste detalj, spesielt for store bedrifter og konsern.

På spørsmålet om revisor er flink til å kommunisere hva som er vesentlig, svarer regnskapsfører O at hun ikke har grunnlag til å besvare spørsmålet med tanke på at hun ikke har vært gjennom en revisjon enda. Regnskapsfører L arbeider med små selskap og svarer at hun ikke synes revisor er flink til å kommunisere hva som er vesentlig. Intervjuobjektet begrunner med at revisor ikke er mye involvert i de små selskapene, ettersom disse

selskapene ikke ønsker å betale så mye for revisor. Både regnskapsfører K, M og N synes revisor er flink til å kommunisere, hvor regnskapsfører K forteller at hun alltid blir gjort oppmerksom på hva revisor anser som vesentlig. Etter regnskapsfører M's erfaring forteller han at revisor kun tar opp feil som er vesentlige. Regnskapsfører N legger til at hun og revisor har gått gjennom saldobalansen - konto for konto, hvor revisor da forklarte hva som var viktig og ikke. I tillegg har vedkommende gitt beskjed til revisor at hun ønsker tilbakemelding på alle oppdagede feil - noe hun opplever at hun får.

5.2.3 Reduksjon av gapet

Dersom det foreligger et gap mellom revisors utførelse av revisjonen, samt brukernes og regnskapsførernes forventning til revisjonen kan dette være forårsaket av svekket kommunikasjon.

5.2.3.1 Brukernes gap

Ettersom det er revisjonsberetningen som er kommunikasjonsformen til brukerne, var vi interessert i å undersøke om revisorene mener det vil være hensiktsmessig å oppgi vesentlighetsgrensen i revisjonsberetningen, og hvilke fordeler og ulemper det kan medbringe. Videre var vi interessert i å se om revisor mente det var andre måter å gi brukerne bedre forståelse for vesentlighetsgrensen på, og de fikk dermed spørsmål om dette. I dagens situasjon vet ikke brukerne hvilken grense revisor benytter, og dermed heller ikke hvor store feil regnskapet muligens kan inneholde. I den forbindelse var vi interessert i å se om brukerne mener det vil være hensiktsmessig for deres beslutningstaking at vesentlighetsgrensen ble opplyst om i revisjonsberetningen.

Revisorene

Fire av fem revisorer er åpne for at vesentlighetsgrensen skal oppgis i revisjonsberetningen. Både revisor B og C påpeker trenden om mer informasjon i revisjonsberetningen i form av at børsnoterte selskap skal oppgi Key Audit Matters (sentrale forhold ved revisjonen). Imidlertid trekker revisor B frem at en mulig ulempe vil være økt risiko for søksmål. Revisor C legger til at han synes det hadde vært helt naturlig at vesentlighetsgrensen ble opplyst om i revisjonsberetning, og om det var opp til han så skulle han ha oppgitt den. Revisor A mener det kan være en fordel å oppgi vesentlighetsgrensen i revisjons-

beretningen. Vedkommende mener at brukerne da hadde blitt observante på den beløpsmessige grensen og eventuelle feil i regnskapet, slik at de kan ta stilling til om de synes det er greit eller ikke. Informanten nevnte tidligere at dagens metodikk på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen er noe konkurransevidende, og mener at angivelse av grensen også ville ha hjulpet på denne konkurransesituasjonen. Det begrunnes med at brukerne da hadde blitt observante på variasjonen i vesentlighetsgrensene mellom de ulike revisjons-selskapene. Revisor D mener det kan være hensiktsmessig, men påpeker en mulig ulempe i form av at brukerne da kan ta et lite forbehold dersom de blir klar over hva vesentlighetsgrensen fastsettes til. Imidlertid mener revisor E at det ikke vil være hensiktsmessig og begrunner med “det legger opp til muligheten av å fasilitere misligheter, i prinsippet. Hvis en ønsker å begå misligheter så er ingenting kjekkere enn å få oppgitt hva revisor reviderer regnskapet ut ifra - da legger du bare føringer under et visst nivå”.

På spørsmålet om hva som skal til for at brukerne skal få bedre forståelse av vesentlighetsgrensen, svarer fire av fem revisorer at det bør fremkomme klarere i revisjonsberetningen at det benyttes vesentlighetsgrenser i revisjonen. Av disse spesifiserer Revisor A, enda en gang, at han kan tenke seg at den beløpsmessige vesentlighetsgrensen blir oppgitt, ettersom brukerne da for mer fokus på den, og at de da forstår at det er en feilmargin og ikke to streker under svaret. Revisor E forteller at “revisor kan nok forklare litt om hvordan revisjonen blir gjort, og at vi bruker vesentlighetsgrensen - vi reviderer ikke alt, det er stikkprøve- og risikobasert”. Revisor B nevner derimot ikke revisjonsberetningen, men forteller at det er viktig at brukerne kan regnskapsfagene, ettersom de da vil forstå at dette ikke er et fagfelt med fasitsvar.

Brukerne

Blant brukerne var det variasjon i svarene på om de mener det vil være hensiktsmessig for deres beslutningstaking at vesentlighetsgrensen oppgis i revisjonsberetningen. Bruker F forteller at det kan være hensiktsmessig at den oppgis, men at det da ikke må være en lang avhandling. Bruker J mener også det vil være hensiktsmessig, da hun mener det vil være greit å vite om mulige totale feil i klientens regnskap. Bruker G forteller at det for hans egen del ikke er så viktig, men han forstår at flere kan tenke seg det, eksempelvis at leverandørene vil være interessert i hvilken vesentlighetsgrense som benyttes i kundenes regnskap. Bruker I forteller at hun ikke har tatt hensyn til vesentlighetsgrensen tidligere

når beslutninger har blitt tatt, og forklarer at hun dermed er usikker på om den egentlig har en betydning for hennes beslutningstaking. I motsetning til de øvrige brukerne er bruker H sikker i sitt svar hvor han uttaler “nei, fordi jeg ikke skal ta hensyn til den, jeg skal ha en 100% nøyaktighetsfokus”. Vedkommende påpeker at om man ønsker å gå inn i grensesettingen, er innstillingen feil og at det da kan være fare for manipulasjon.

5.4.3.2 Regnskapsførernes gap

Revisjonsberetningen er rettet mot å opplyse brukerne, men vi var likevel interessert i å undersøke om regnskapsførerne ønsket at vesentlighetsgrensen skulle bli oppgitt i revisjonsberetningen, og om de så noen fordeler eller ulemper med dette. Revisjonsberetningen er tilgjengelig for alle, og det kan tenkes at en regnskapsfører kunne fått bruk for denne dersom grensen ble opplyst.

Regnskapsførerne

Regnskapsfører K forteller at hun egentlig ikke har tenkt over det, og ser hverken fordeler eller ulemper med at den oppgis. Regnskapsfører L er åpen for at vesentlighetsgrensen oppgis, men legger til at hun ikke vet hvor stor betydning det egentlig har, da hun er usikker på hvor mange som benytter seg av revisjonsberetningen. Regnskapsfører M mener det kan være hensiktsmessig, og legger til at det kan være greit om revisor i tillegg opplyser om hvordan han vurderer hva som er vesentlig i revisjonen. Regnskapsfører N ser både en ulempe og en fordel med det. Ulempen vil være at regnskapsføreren gjerne slapper mer av når vedkommende er klar over at det finnes rom for feil, mens fordelen vil være at hun da kan få mer informasjon om hvordan revisor arbeider, og hva de arbeider etter. Informanten konkluderer imidlertid med at hun ikke vil ha vesentlighetsgrensen oppgitt for sikkerhetens skyld, slik at regnskapet blir mest mulig korrekt. Regnskapsfører O svarer fra et brukerperspektiv og vil ikke ha den oppgitt, hvor hun uttaler “man kan miste tiltroen til revisor - at det eventuelt ikke er riktig, og at man da begynner å tvile. Det kan hende at en bruker blir over-kritisk, og henger seg opp i vesentlighetsgrensen, og da ikke ser totalen”.

5.2.4 Betyggende sikkerhet til det reviderte regnskapet

Formålet med revisjon er å øke de tiltenkte brukernes tillit til regnskapet, og revisors overordnede mål ved revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet totalt

sett ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil. I den forbindelse var vi interessert i å se om brukerne mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter at det er revidert.

Regnskapsførerne har en nærere tilknytning til revisor og har dermed bedre kjennskap til hvordan han gjennomfører revisjonen enn det eksterne brukere har. På grunn av dette var det interessant å undersøke om også regnskapsførerne mente det var knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter det er revidert. Dersom brukerne og regnskapsførerne ikke mener det er knyttet betryggende sikkerhet er det naturlig å anta at de vil avskaffe vesentlighetsgrensen, og de fikk derfor et oppfølgingsspørsmål om dette.

5.2.4.1 Brukernes tiltro revisjonen

Fire av fem brukere mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter det er revidert, hvor bruker G og I påpeker at de er fornøyde med revisjonen slik den utføres i dag. Bruker J tilføyer at det aldri har vært et tilfelle hvor hun ikke kan stole på tallene. Imidlertid mener ikke bruker H at det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet, hvor han påpeker at en mulig årsak kan være at vesentlighetsgrensen settes for høyt. Vedkommende forteller om et tilfelle på egen arbeidsplass der varelageret ikke var telt etter lover og regler på to år, og hvor revisor ikke kommenterte det. Det påpekes at det ikke var tale om store avvik, men når slike feil slipper igjennom, svekkes hans tiltro til revisjonen.

Det er ingen av brukerne som ønsker å avskaffe vesentlighetsgrensen, og de har ulike begrunnelser for det. Bruker F mener revisjonen er dyr nok slik den er i dag, og forteller at revisjonskostnader ikke er den type kostnad han som bedriftseier ønsker å ha. Bruker G påpeker at dersom vesentlighetsgrensen ble avskaffet ville revisjonen tatt alt for lang tid. Bruker J tror at de selskapene som er unntatt fra revisjonsplikten ikke ville tatt på seg den kostnaden det ville medført og revidere hele regnskapet, og legger til at det er viktig at bankens kunder benytter seg av revisjonstjenesten. Bruker I forteller at regnskapene fremkommer godt nok selv om revisor benytter vesentlighetsgrenser i revisjonen. Intervjuobjektet tenker også på konsekvensen for de små selskapene, hvor hun legger til at den økte revisjonskostnaden ville vært skadelig for spesielt mindre selskaper. Selv om bruker H ikke mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet, ønsker han likevel å beholde vesentlighetsgrensen. Dette fordi han mener at bruk av vesentlighetsgrensen er

en hensiktsmessig måte å gjennomføre revisjonen på, men påpeker at den muligens bør settes lavere.

5.2.4.2 Regnskapsførernes tiltro til revisjonen

Samtlige regnskapsførere mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter det er revidert, men både regnskapsfører K og L tilføyer noen synspunkter om revisjonsbransjen. Regnskapsfører K mener at den hyppige utskiftningen av revisorer fra år til år, samt at nyutdannede ofte settes på oppdrag er et svakhetstegn i revisjonsbransjen. Regnskapsfører L mener at det i noen tilfeller vil være en svakhet at det er lite kommunikasjon mellom revisor og klient, og at revisor derfor ikke alltid forstår hvordan hun som regnskapsfører har tenkt ved føringen av regnskapet.

Videre er svarene enstemmige når det kommer til å avskaffe vesentlighetsgrensen - ingen ønsker å avskaffe den. Regnskapsfører N begrunner med at hun synes det er fornuftig slik revisjonen utføres nå, og at flere bedrifter trolig mener revisjonshonoraret er for høyt allerede i dag. Regnskapsfører O legger til at nytten med å revidere hele regnskapet ikke vil være høyere enn kostnaden det vil medført. Regnskapsfører K forteller at det er dyrt nok å drive en bedrift i dag, og at dersom revisor reviderer regnskapet ned til siste krone, vil ikke bedrifter overleve.

5.3 Presentasjon av case

Vi valgte å benytte case for å studere en mer praktisk vinkling av oppgavens problemstilling. Alle intervjuobjektene fikk tildelt samme case, og ble gjort for å kunne sammenligne svarene deres, men spørsmålet tilhørende caset ble tilpasset de forskjellige gruppene, ettersom de vil ha ulike forutsetninger for å løse caset. Revisorene ble spurt om å fastsette en totalvesentlighetsgrense. Brukerne ble bedt om å fastsette en grense ut fra hva de selv ville tolerert av feil i det aktuelle regnskapet, mens regnskapsførerne skulle fastsette en totalvesentlighetsgrense ut fra hva de trodde revisor benyttet i revisjonen for dette selskapet. Caset er fiktivt, og hentet fra oppgavesamlingen til Gulden & Haaland (2017), se vedlegg 4 for mer informasjon om caset.

Revisorene

Revisor A starter med å ta et overblikk over regnskapet, og kommenterer at hverken balansesummen eller omsetningen er betydelig høy. Videre påpekes det at omsetningen er relativt normal og har vært stabil over tid, og at han derfor velger å benytte omsetning som referanseverdi. Informanten forklarer at han vil legge seg i øvre intervall som tilsier 2%, ettersom omsetningen er stabil, og at det ikke er spredt eierskap i form av at selskapet eies av et ektepar. Etter å foreløpig ha fastsatt en vesentlighetsgrense på kr 900 000, vurderer han om brukerne ville ha reagert på et slikt avvik. Vedkommende forteller da at +/- kr 900 000 ikke gir store utslag på egenkapitalen og at denne tåler det. Videre ser han også på resultat før skatt hvor han mener en differanse på kr 900 000 ikke vil ha en stor betydning og at brukerne ikke risikerer noe med et slikt avvik. Avslutningsvis forteller intervjuobjektet at en vesentlighetsgrense på kr 1 million og kr 1,5 millioner også kan være fornuftig, men at det er utenfor selskapets metodikk og han derfor forholder seg til kr 900 000.

Revisor B forklarer at det hverken er noe i regnskapet eller tilleggsinformasjonen som fremstår som en høy risiko, og at det ikke er mange brukere av det aktuelle regnskapet. Informanten legger til at han forutsetter at regnskapsføreren er kompetent og at han derfor ikke vurderer dette punktet som en risiko. Videre forklares det at resultat før skatt er relativt stabilt selv om det har økt noe mer det siste året, og at han derfor følger metodikken og velger resultat før skatt som utgangspunktet for fastsettelsen. Vedkommende legger seg midt i intervallet ettersom resultat før skatt har økt noe mer det siste året, noe som tilsier 7,5%. Dette gir en vesentlighetsgrense på kr 330 000, og han påpeker at det utgjør om lag 10% av fjorårets resultat før skatt.

Revisor C påpeker at selskapet befinner seg i en stabil bransje, hvor resultatet har økt de siste årene. Han forteller også at det er begrenset med brukere av regnskapet, men påpeker at selskapet har noen kreditorer. Videre forklares det at det kan være en viss skatterisiko, ettersom eierne er tett på virksomheten, og at de da gjerne ønsker å holde deler av inntektene utenfor selskapet. Intervjuobjektet legger da til at det er viktig å fokusere på fullstendigheten av inntektene under revisjonen. Driftsinntektene er referanseverdien han velger å benytte, og begrunner valget med at selskapet er et handelsselskap, hvor salget er viktig, samt at inntektene er stabile. For å identifisere en aktuell prosentsats benytter han seg av

regnearket som er en del av selskapets metodikk, og forteller at han ut fra denne får oppgitt et forslag på 2,7%, noe som utgjør om lag kr 1,2 millioner. Videre beregner han andre referanseverdier som benyttes som en benchmark mot vesentlighetsgrensen han fastsatte i første omgang. Informanten tar eksempelvis 3% av egenkapitalen som tilsvarer en vesentlighetsgrense på kr 132 000. Han påpeker at denne er alt for lav, ettersom en vesentlighetsgrense nær kr 100 000 vil kreve for mye presisjon i et selskap med 44 millioner i inntekt. Intervjuobjektet bestemmer seg for å benytte den opprinnelige vesentlighetsgrensen på 1,2 millioner, da det er begrenset med brukere av det aktuelle regnskapet som tilsier en høyere vesentlighetsgrense.

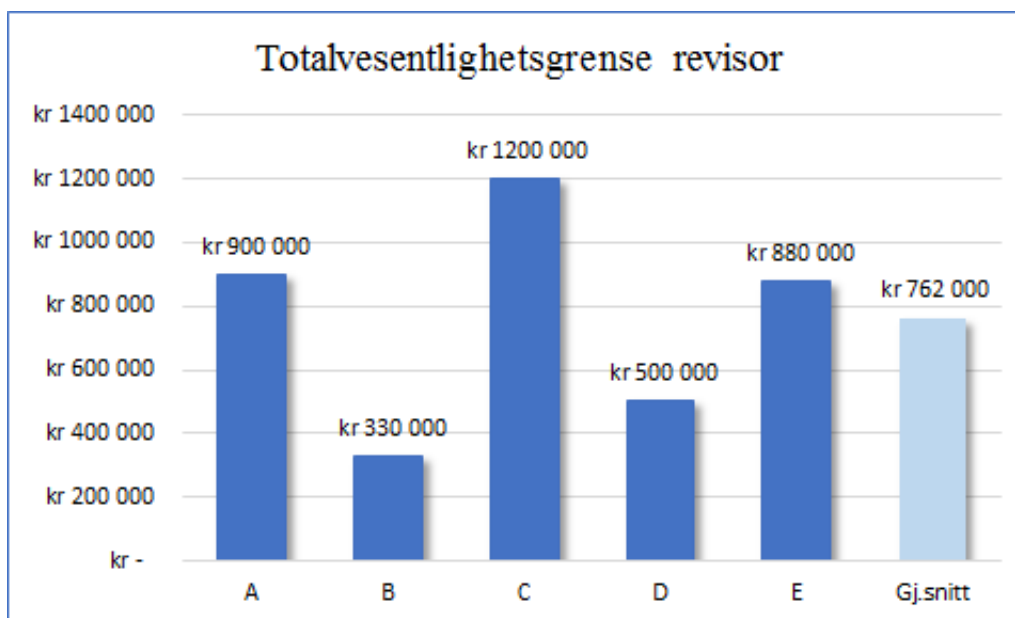
Revisor D forteller at regnskapet innehar ganske stabile tall, samt at de har en resultatmargin på 10% som er bra. Han mener at selskapet har nokså god likviditet ettersom de har et godt resultat, høy balansesum samt lav leverandørgjeld. Det påpekes at det kan være en risiko ved at selskapet drives av et ektepar ettersom det da kan være fare for misligheter. Da det er en handelsbedrift tenker han at selskapet kan ha stort varelager, og forteller at denne posten må fokuseres på under revisjonen, og da spesielt på rutiner ved varemottak. Videre påpekes det også at han ville fokusert på import, da det er viktig at momsen behandles korrekt. Vedkommende forklarer at han inkluderer bruttofortjenesten i modellen for å fastsette vesentlighetsgrensen ettersom det er en handelsbedrift, og at han da regner ut alle referanseverdiene for både nedre og øvre intervall, og tar gjennomsnittet av disse. Informanten legger seg i øvre intervall, og runder opp til kr 500 000, hvor han forklarer at et slikt avvik ikke vil ha så mye betydning for en bruker. Modellen som han benytter kan vises slik:

Referanseverdi	Regnskapstall	Prosentintervall	Nedre	Øvre
Driftsinntekter	kr 44 100 000	1 – 1,5 %	kr 441 000	kr 661 500
Bruttofortjeneste	kr 16 435 000	1,5 – 3 %	kr 246 525	kr 493 050
Årsoverskudd	kr 4 400 000	5 – 10 %	kr 220 000	kr 440 000
Sum eiendeler	kr 22 000 000	0,5 – 1 %	kr 110 000	kr 220 000
Egenkapital	kr 4 400 000	5 – 10%	kr 220 000	kr 440 000
Gjennomsnitt			kr 247 505	kr 450 910

Tabell 8: Revisor D's modell for fastsettelse av vesentlighetsgrensen.

Revisor E forteller at han ville tatt utgangspunkt i driftsinntektene som referanseverdi, ettersom det er et handelsselskap. Han påpeker at driftsinntektene er stabile, og at det er disse som reflekterer aktivitetsnivået i selskapet best. Videre legges det til at han ikke ser noen grunn til å velge egenkapital eller totalkapital som referanseverdi for et handelsselskap. Modellen han benytter innehar et intervall på 0,5-2% av driftsinntektene. Vedkommende velger å legge seg i øvre intervall ettersom selskapet eies av et ektepar og med det har få eiere, samt at det ikke er noen annen tilleggsinformasjon som medfører en grunn til å legge seg i nedre intervall. Konklusjonen hans ble en vesentlighetsgrense på 2% av driftsinntekter, noe som tilsvarer kr 880 000.

Nedenfor presenteres et diagram over vesentlighetsgrensene fastsatt av revisorene.

Figur 6: Oversikt over totalvesentlighetsgrensene fastsatt av revisorene i caset

Brukerne

Bruker F forteller at han er ganske topplinjeorientert, og dersom det er 10% feil på topplinjen i dette selskapet, så er det ikke vekst, og påpeker at det ville vært vesentlig. Informanten mener at en vesentlighetsgrense som utgjør om lag 4% av omsetningen ville vært håndterbart i det aktuelle selskapet, men påpeker at bevisste feil på 4% av omsetningen ikke ville vært greit. Avslutningsvis sier han at hva vesentlighetsgrensen fastsettes til vil avhenge av hvilken type virksomhet det er tale om, og legger til at desto større

virksomheten er, desto strammere bør vesentlighetsgrensen være. Bruker F tolerer da feil opp til kr 1,7 millioner i dette regnskapet.

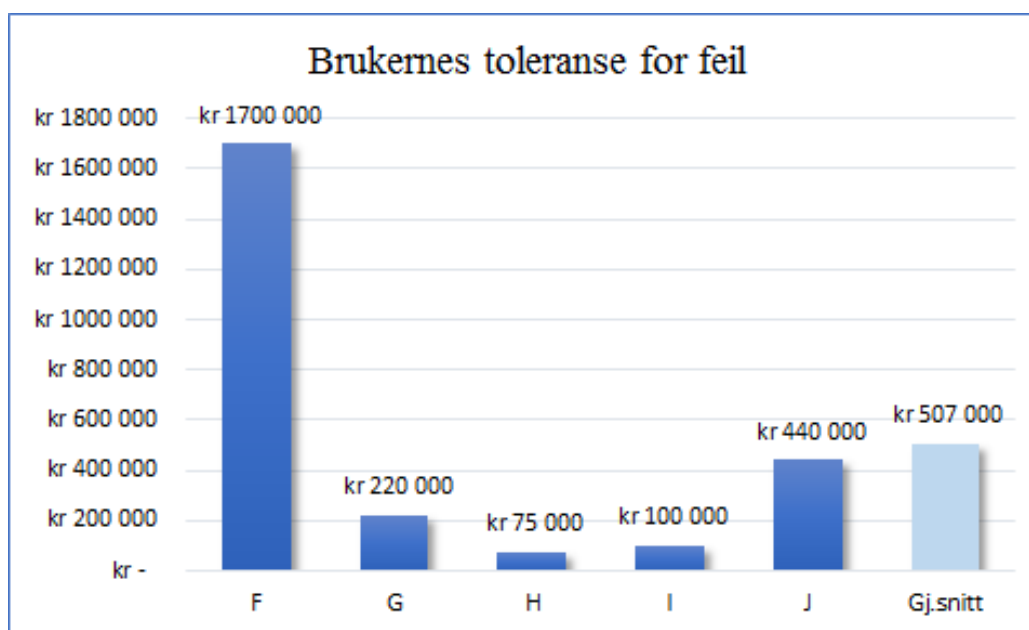
Bruker G sier han ikke kjenner til bransjen så godt. Vedkommende forteller at han egentlig ikke tolererer så store feil i regnskapet, ettersom de selv gjør det de kan for at regnskapet ikke skal inneholde feil, og at det dermed forventes at andre ikke skal være dårligere enn de selv. Videre sier informanten at det alltid vil være noen feil i regnskapet, og at han dermed kan tolerere feil opp til 0,5% av omsetningen i det aktuelle regnskapet, noe som tilsvarer kr 220 000.

Bruker H påpeker at selskapet drives av et ektepar, hvor det i tillegg er dårlig arbeidsdeling i form av at ektemannen foretar innkjøp, mens konen fører regnskapet. Vedkommende anser at disse forholdene utgjør en høy risiko for misligheter. Videre forteller han at det kan være en skatterisiko med hensyn til agentur og import i forhold til toll og moms. Intervjuobjektet forteller at det generelt sett er en sunn bedrift, men at han anser risikoen som høy, og at han dermed ville ha satt en veldig lav grense på mellom kr 50 000-100 000. Bruker H tolererer da feil opp til omtrent kr 75 000 i dette regnskapet.

Bruker I starter med å fortelle at hun ikke synes det skal være så store feil i regnskapet, men forstår at det fort kan oppstå feil for eksempel ved fakturafeil, varetelling, føring av andre kostnader osv. Etter å ha vurdert tallene, sier hun at det ikke må være mer enn kr 100 000 feil i dette regnskapet. Vedkommende begrunner med at selskapet har en høy omsetning, og at hun da kan tolerere et slikt avvik.

Bruker J vurderer regnskapet og tilleggsinformasjonen, og forklarer at det er bra at selskapet har en resultatmargin på 10%, men at det vil være en valutarisiko da de driver med agentur og import. Informanten forteller at dersom hun skulle ha ytt kreditt til dette selskapet så er det selvfølgelig ikke ønskelig med feil, men forteller videre at det går greit om det dukker opp feil i det reviderte regnskapet dersom de er ubevisste. Hun påpeker likevel at det ikke må være tale om store feil, og ender opp med at vesentlighetsgrensen kan settes til kr 440 000 som tilsvarer 1% av omsetning.

Nedenfor presenteres en oversikt over hva de ulike brukerne tolererer av feil i det aktuelle regnskapet.

Figur 7: Oversikt over brukernes toleranse for feil i regnskapet presentert i caset

Regnskapsførerne

Regnskapsfører K påpeker at hun ikke vet hvordan en revisor tenker, men sier at hun ville sett på utviklingen i selskapet. Vedkommende forteller at det vil være interessant å undersøke enkelte poster ettersom selskapet eies av et ektepar. Poster hun nevner er gjeld til eierne, utbytte, uttak og lignende. Informanten forteller videre at leverandørgjelden er noe hun ville undersøkt, da den er kraftig redusert i forhold til tidligere år. Ut fra nevnte forhold tror hun at revisor ville ha fastsatt en vesentlighetsgrense på om lag 2,5% av omsetning, noe som tilsvarer kr 1,1 millioner.

Regnskapsfører L fikk ikke besvart caset ettersom hun var den første regnskapsføreren som ble intervjuet og ble dessverre stilt et annet spørsmål enn de øvrige regnskapsførerne. I etterkant fikk hun tilsendt caset på mail med korrekt formulering slik at hun fikk anledning til å besvare caset på nytt, men det viste seg at hun da ikke hadde anledning.

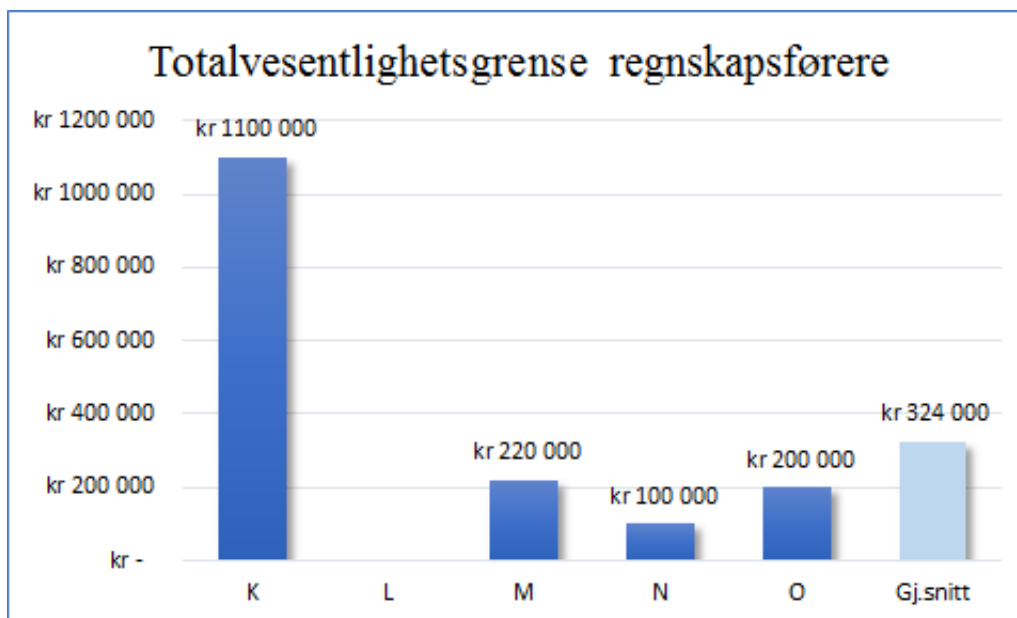
Regnskapsfører M forteller at selskapet virker forholdsvis stabilt, da bedriften har et jevnt og trutt salg. Han påpeker at de to eierne har en ganske fremtredende posisjon i selskapet,

samt at det er dårlig arbeidsdeling som medfører en viss risiko for misligheter. Av den grunn tror han at revisor ville satt en lavere vesentlighetsgrense. Informanten konkluderer med at han tror revisor ville satt en vesentlighetsgrense på 5% av resultat før skatt, som tilsvarer kr 220 000.

Regnskapsfører N forklarer at hun er usikker på hvordan revisor tenker når han fastsetter vesentlighetsgrensen, men at hun likevel kan forestille seg at revisor ville ha satt en vesentlighetsgrense på rundt kr 100 000 for dette selskapet. Vedkommende legger til at hun ikke tror en bruker ville reagert på et avvik på kr 100 000 i forhold til at driftsinntektene er så høye.

Regnskapsfører O er i likhet med regnskapsfører N, noe usikker på hva revisor benytter som vesentlighetsgrense i revisjonen. Hun mener kr 200 000 utgjør en god del av resultat før skatt i et slikt mellomstort selskap, og tror derfor at revisor ville ha satt en totalvesentlighetsgrense omkring dette beløpet.

Nedenfor presenteres en oversikt over hvilken totalvesentlighetsgrense de ulike regnskapsførerne tror revisor benytter i revisjonen.

Figur 8: Oversikt over totalvesentlighetsgrensen fastsatt av regnskapsførerne i caset

Kapittel 6: Analyse og drøfting av funnene

I dette kapitlet vil funnene fra kapittel 5 bli analysert mot teori og tidligere forskning, samt at det gis mulige forklaringer på funnene fra dybdeintervjuene. Gjennom dybdeintervjuene fikk vi et innblikk i hvilken kjennskap brukerne og regnskapsførerne hadde til vesentlighetsgrensen, og om dette var i overensstemmelse med oppfatningen til revisor. Dybdeintervjuene hjalp oss også med å forstå forventningene til brukerne og regnskapsførerne og med det tolke det praktiske caset, noe som ga en indikasjon på om det eksisterte et gap eller ikke.

6.1 Fastsettelsen av vesentlighetsgrensen

6.1.1 De ulike revisjonsselskapenes selskapspolicy

Det viste seg at revisorene hadde hver sin selskapspolicy som varierte i noen grad, men hvor samtlige tar utgangspunkt i referanseverdiene som er i henhold til veiledningen i ISA 320. Imidlertid var noen av selskapspolicyene strengere enn andre, ved at de hadde faste referanseverdier de tok utgangspunkt i, samt at prosentintervallene som benyttes varierte i noen grad.

Standarden legger også opp til at revisorene skal benytte profesjonelt skjønn ved fastsettelsen, og ISA 320.4 sier at fastsettelsen påvirkes av revisors oppfatning av hvilke behov for finansiell informasjon brukerne av regnskapet har. Samtlige revisorer benyttet seg av profesjonelt skjønn ved fastsettelsen, hvor det var fire av fem revisorer som påpekte at brukerne hensyntas ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. Imidlertid nevnte to av revisorene at deres selskapspolicy innebærer å sette vesentlighetsgrensen høyest mulig, noe som kan indikere at revisorskjønnet ikke blir godt nok ivaretatt i deres selskapspolicy. Dette kan gi den konsekvens at brukerne ikke blir hensyntatt i like stor grad som standarden legger opp til. Selv om noen av selskapspolicyene var strengere enn andre, var alle revisorene fornøyd med deres egen selskapspolicy, og mente at den ikke var for mekanisk slik at det gikk utover deres profesjonelle skjønn.

6.1.2 Brukernes påvirkning - deres toleranse for feil

Det var kun én revisor som påpekte at han synes det var vanskelig å vite hva brukerne tolererer av feil. De øvrige revisorene kommenterte at det er mange forskjellige brukergrupper, og to av dem fortalte at de fokuserer mer på noen brukere enn andre. Svarene kan ses opp mot teorien om at revisorer kan fastsette ulike vesentlighetsgrenser, nettopp fordi det er vanskelig å vurdere hvem som er brukerne av regnskapet og hvilken feilinformasjon som kan ha påvirkning på deres økonomiske beslutninger (Gulden & Haaland, 2017, s. 420).

Fra dybdeintervjuene fremkom det at alle brukerne hadde en viss toleranse for feil, men hvor bruker G forklarte at det er tale om relativt små beløp før han reagerer. Dette kan forklares med at han som regel tar beslutninger ut fra eget regnskap, og at hans selskap ønsker at regnskapet skal være så korrekt som mulig. Bruker F fortalte at det er mye han tolerer av feil i regnskapet, men at han har nulltoleranse for misligheter. Under dette spørsmålet fikk vi inntrykk av at bruker F hadde høyere toleranse for feil enn de resterende brukerne. Hans toleranse kan forklares med at han er investor og dermed foretar en del større investeringer enn de øvrige brukerne. Det var variasjon i svarene til brukerne på hva de tolererte av feil, noe som da støttes opp av teorien om at det kan være vanskelig for revisor å vite hva brukerne tolererer.

6.1.3 Regnskapsføernes påvirkning

Samtlige revisorer sier at en slurvet regnskapsfører har en påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen, hvor to av dem presiserer at det er arbeidsvesentlighetsgrensen som påvirkes. Det ble begrunnet med at en slurvet regnskapsfører vil medføre en lavere kvalitet av regnskapsinformasjonen som igjen vil medføre en økt risiko for feil i det ureviderte regnskapet. Svarene støttes opp av teorien som tilsier at arbeidsvesentlighetsgrensen påvirkes av revisors forståelse av enheten og hans forventninger til feilinformasjon i inneværende periode (Andersen & Eilifsen, 2010, s. 39). Funnene viser at flertallet av regnskapsføerne mener de har en påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen i form av hvilken tillit revisor har til dem, samt hvilken erfaring regnskapsføerne har. Svarene til regnskapsføerne antyder at de har en forståelse for revisors risikovurdering ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen.

6.2 Eksisterer det et gap - kjennskap til vesentlighetsgrensen

6.2.1 Brukernes kjennskap til vesentlighetsgrensen

Det viser seg at samtlige revisorer mener at de profesjonelle brukerne vet at hele regnskapet ikke blir revidert, og at de dermed tolker revisjonsberetningen som at det benyttes et vesentlighetskonsept i revisjonen. Revisorenes svar er i samsvar med ISA 320.4 som sier at revisor antar at profesjonelle brukere av regnskapet forstår at regnskapet er revidert etter vesentlighetsgrenser.

Imidlertid viser det seg at samtlige revisorer mener at de mindre profesjonelle brukerne ikke vil ha like god kjennskap til vesentlighetsgrensen. Dette fordi både revisjonsberetningen og vesentlighetsbegrepet er noe uklart, og at de mindre profesjonelle brukerne gjerne da tolker revisjonsberetningen som at hele regnskapet blir revidert og at regnskapet er helt riktig. Det ble også påpekt at noen brukere trolig tenker at vesentlighetsgrensen settes lavere enn den faktisk gjør. Flere av revisorene kommenterte også at revisjonsberetningen burde bli både kortere og klarere, noe som tyder på at ordbruken i dagens revisjonsberetning ikke er tydelig nok for brukerne. Funnene viser at revisor tror det foreligger et gap mellom brukernes forventninger til revisors bruk av vesentlighetsgrensen i revisjonen.

Av de fem brukerne som ble intervjuet var det kun én bruker som hadde kjennskap til vesentlighetsgrensen og kunne forklare hvordan denne ble benyttet i revisjonen. Etter å ha forklart begrepet til de øvrige brukerne fremkom det at de var klar over at revisor reviderer hele regnskapet, selv om de ikke kjente til begrepet og heller ikke visste hvordan vesentlighetsgrensen blir praktisert. Disse funnene støttes opp av tidligere forskning gjort av Houghton, Jubb & Kend (2011), hvor resultatene viste at brukerne hadde vanskeligheter med å forstå vesentlighetskonseptet som benyttes i revisjonen. Videre støttes funnene også av Rooij (2009) hvor resultatene viste at minst 35% av brukerne som ble intervjuet manglet kunnskap om begrepet vesentlighet. Rooij (2009) kom også frem til at enkelte brukere forventet at revisor undersøker alle regnskapsposter uavhengig av hva som er vesentlig. Dette er ikke tilfelle i vår undersøkelse da samtlige brukere forsto at revisor ikke reviderte hele regnskapet.

En sannsynlig forklaring for at vår forskning ikke gir samme resultatet som Rooij på dette punktet er at vi har intervjuet andre brukere av regnskapet, som muligens kan anses som mer profesjonelle brukere. At bruker H sitter på en høyere kompetanse angående vesentlighetsgrensen, enn de øvrige brukerne kan tenkes å være fordi han får oppgitt vesentlighetsgrensen som benyttes etter AICPA i hans selskap. Videre deltar han også aktivt i diskusjonen om hva som anses som vesentlig og ikke.

Når det kommer til hvordan brukerne tolker utdraget er det ingen som henger seg opp i ordet rettvise, noe som kan forklares med at alle brukerne kjente til at revisor ikke reviderer hele regnskapet. Flere mente også at utdraget i revisjonsberetningen er noe overordnet og det ble også påpekt at revisjonsberetningen er lite informativ, hvor blant annet bruker H etterlyser mer relevant informasjon. Funnene støttes opp med artikkelen til Kjelløkken (2018) hvor det fremkom at brukerne ikke er tilfreds med informasjonen som avgis i revisjonsberetningen, hvor de har kritisert den for å være standardisert, og at den ikke gir nok informasjon. Funnene i vår undersøkelse tyder på at verken revisorene eller brukerne er tilfreds med slik revisjonsberetningen formuleres i dag, og at den sviktende kommunikasjonen kan være en av årsakene til forventningsgapet. Av den grunn kan det tenkes at en opplysning av "sentrale forhold ved revisjonen" også burde blitt opplyst om for andre selskap i tillegg til børsnoterte, for å gi brukerne ytterligere informasjon.

Man ser at svarene til revisor stemmer overens med brukernes kjennskap, og med det vil antakelsen i ISA 320.4 være en rimelig antakelse å ta. Selv om alle brukerne ikke var enige i denne antakelsen, visste de likevel at hele regnskapet ikke ble revidert, og avviket kan forklares med at flere av brukerne hang seg opp i selve begrepet. Det kan da tenkes at brukerne dermed egentlig mener at antakelsen er rimelig å ta likevel.

Disse funnene antyder at brukerne har en manglende forståelse for hvordan revisor benytter vesentlighetsgrensen i revisjonen. Dersom man ser disse funnene opp mot brukernes relativt lave toleranse for feil, indikerer funnene samlet at det er sannsynlig at det eksisterer et gap i brukernes forventning til revisors bruk av vesentlighetsgrensen.

6.2.2 Regnskapsførernes kjennskap til vesentlighetsgrensen

ISAene sier ingenting om antakelser revisor tar om regnskapsførerne, men det fremkommer av intervjuene at flertallet av revisorene mener at regnskapsførerne har kjennskap til vesentlighetsgrensen. Dette ble begrunnet med at revisor kommuniserer hvilke feil som anses som vesentlig med dem. Det var kun to av regnskapsførerne som hadde kjennskap til begrepet, mens de resterende regnskapsførerne var klar over at regnskapet ble revidert i forhold til hva revisor anser som vesentlig. Det at regnskapsførerne har bedre kjennskap til vesentlighetsgrensen enn brukerne har trolig en sammenheng med at revisor kommuniserer hva som anses som vesentlige feil til regnskapsførerne, noe flertallet av dem bekrefter. Det er likevel et avvik med regnskapsfører L som hadde kjennskap til begrepet, men ikke mener revisor er flink til å kommunisere hva som er vesentlig, noe som kan forklares ved at hun har utdanning innen regnskap og revisjon. Selv om regnskapsførerne er klar over at revisor benytter seg av vesentlighetsgrensen i revisjonen, var det flere som ikke var klar over hvordan den ble praktisert, noe som kan tyde på at det kan eksisterer et forventningsgap.

6.3 Reduksjon av gapet

6.3.1 Brukernes gap

Flertallet av revisorene mener revisjonsberetningen må bli klarere for brukerne, og at det bør oppgis mer relevant og nyttig informasjon ved å eksplisitt opplyse om at det benyttes vesentlighetsgrenser i revisjonen, og at hele regnskapet ikke blir revidert. Flertallet av revisorene mente også at det hadde hjulpet brukerne å forstå vesentlighetsgrensen dersom den beløpsmessige grensen ble opplyst om. Våre funn er da i samsvar med forskningen til De Martinis & Burrowes (1996), hvor resultatene viste at en mer informativ revisjonsberetning, samt angivelse av vesentlighetsgrensen ville bidra til å redusere gapet. Som tidligere nevnt kan en årsak til gapet være mangel på kommunikasjon, og man ser her at revisorene ønsker å øke sin kommunikasjon. Revisjonsberetningen er tilgjengelig for alle, og det kan tenkes at det ville vært mindre misforståelse dersom fagterminologien ble erstattet med mer allmenne ord, samtidig som innholdet i den var uttrykt mer eksplisitt enn implisitt.

Flertallet av brukerne var interesserte i å få vesentlighetsgrensen oppgitt i revisjonsberetningen, men av ulike årsaker. Noen brukere påpekte at det ville vært hensiktsmessig for deres beslutningstaking, mens andre forklarte at det ville vært mer hensiktsmessig på generell basis, enn for deres egen beslutningstaking. Funnene viser at brukerne er interessert i mer informative og nyttige opplysninger i revisjonsberetningen, og kan forklares ved at de ikke er tilfreds med informasjonen som blir opplyst om i dagens revisjonsberetning. Det kan også antyde at brukerne er interessert i å få en bedre forståelse for hvordan revisor utfører revisjonen ved hjelp av vesentlighetsgrensen.

Det er interessant å påpeke at både revisor E og bruker H ikke ønsker at vesentlighetsgrensen skal oppgis i revisjonsberetningen da det kan lede til misligheter i regnskapet.

6.3.2 Regnskapsførernes gap

Funnene viser at flere av regnskapsførerne har en interesse av å vite hvordan revisor arbeider og hvordan de vurderer hva som er vesentlig og ikke. Imidlertid fremkommer det at noen ikke ønsker at vesentlighetsgrensen blir oppgitt, ettersom det vil gi høyere sikkerhet av et mer korrekt regnskap dersom regnskapsførerne ikke vet hvilken grense revisor benytter i revisjonen. Det viser seg her at regnskapsførerne ikke har en klar formening om hvordan revisor utfører revisjonen. Det kan forklares med at det muligens eksisterer et gap mellom regnskapsførernes forventning til revisors utførelse av revisjonen, og revisors faktiske utførelse.

Tidligere i oppgaven så vi at det sannsynligvis er en korrelasjon mellom kjennskapen til vesentlighetsgrensen, og kommunikasjonen mellom regnskapsfører og revisor. Funnene tyder på at kommunikasjonen muligens ikke er god nok, ettersom regnskapsførerne etterspør hvordan revisor utfører revisjonen og hvordan de vurderer hva som er vesentlig. En mulig tanke vil da være at revisorene informerer regnskapsførerne i høyere grad om hvordan de vurderte vesentlighet, men at de da ikke oppgir den beløpsmessige grensen. Dette fordi regnskapsførerne ikke bør ha for god kjennskap til revisors arbeid ettersom det kan legge opp til muligheten til å begå misligheter.

6.4 Betyggende sikkerhet til det reviderte regnskapet

6.4.1 Brukernes tiltro til revisjonen

Funnene viser at flertallet av brukerne mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter det er revidert. De fremgår at de er fornøyde med revisjonen slik den utføres i dag, og samtlige vil dermed heller ikke avskaffe vesentlighetsgrensen slik at hele regnskapet blir revidert. Det er noe underlig at flere av brukerne forteller at de er fornøyde med revisjonen slik den utføres i dag, ettersom det har fremkommet under intervjuene at de ikke vet hvordan revisor arbeider og heller ikke hvordan vesentlighetsgrensen praktiseres. Dette indikerer at de ikke er klar over at det er et gap i deres forventninger til revisjonen, og slik den faktisk utføres. Det interessante er imidlertid at den ene brukeren ikke mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter at det er revidert, hvor han selv påpeker at en mulig årsak kan være at det benyttes for høye vesentlighetsgrenser i revisjonen. Ut fra dette ser man at denne brukeren selv forstår at det er et forventningsgap til revisors utførelse av revisjonen. Funnene viser likevel at revisor for det meste oppnår formålet med revisjonen - nettopp å øke de tiltenkte brukernes tillit til regnskapet.

6.4.2 Regnskapsførernes tiltro til revisjonen

Funnene viser at alle regnskapsførerne mener det er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter at det er revidert, og heller ingen av dem ville avskaffe vesentlighetsgrensen. Det at regnskapsførerne har betryggende sikkerhet til regnskapet var forventet ettersom regnskapsførerne vil ha tiltro til eget arbeid, og at en kvalitetssjekk fra revisor gir en økt sikkerhet. Imidlertid påpeker den ene regnskapsføreren at lite kommunikasjon er en svakhet i revisjonsbransjen, noe som er interessant ettersom kommunikasjon er en faktor vi mener kan være årsaken til forventningsgapet. Selv om formålet med revisjonen er å øke de tiltenktes brukernes tillit til regnskapet, er det godt å vite at også regnskapsførerne har tillit til revisjonen.

6.5 Case

Revisorene

Flertallet av revisorene påpeker at regnskapet innehar stabile tall og at det ikke er spredt eierskap. Videre blir det kommentert at det er få brukere av det aktuelle regnskapet, at det kan være en risiko for misligheter grunnet selskapet eies av et ektepar og noen kommenterer også på ulike nøkkeltall. Imidlertid er det interessant at kun to av revisorene gir uttrykk for at de tar hensyn til brukerne under caseløsningen, da det var fire av fem revisorer som forklarte tidligere i intervjuet at brukerne hensyntas ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen. Det kan tenkes at de øvrige revisorene også har tatt hensyn til brukerne, selv om de ikke eksplisitt har gitt uttrykk for det, da en slik vurdering trolig skjer noe ubevisst etter lang erfaring.

Teorien tilsier at resultat før skatt er den referanseverdien som oftest blir benyttet (ISA 320.A5), noe som ikke er tilfelle i vår undersøkelse da omsetning var den referanseverdien tre av fem revisorer tok utgangspunkt i. Revisorene begrunner valg av omsetning som referanseverdi ofte opp mot at det er et handelsselskap, og at det er omsetningen som best reflekterer aktivitetsnivået. En slik vurdering tilsier at revisorene foretar en skjønnsmessig vurdering av hvilken referanseverdi som er best egnet alt etter type virksomhet. Videre legger flertallet av revisorene seg i øvre intervall, hvor de begrunner valget med at det ikke er spesielt høy risiko i selskapet, noe som er i samsvar med teorien om revisors risikovurdering (Eilifsen et al., 2010).

Funnene viser at samtlige revisorer forholdt seg til sin egen selskapspolicy, og resultatene varierer fra en vesentlighetsgrense på kr 330 000 helt opp til kr 1,2 millioner, noe som tilsvarer en differanse på hele 264%. Det er revisor B som setter den laveste grensen, og det er også hans selskap som har en ganske streng selskapspolicy i form av at de skal benytte resultat før skatt som en referanseverdi, noe som ga klart utslag i den fastsatte vesentlighetsgrensen. Vesentlighetsgrensen som ligger hakket over er fastsatt av revisor D, som har en selskapspolicy som skiller seg fra de andre, der han ikke velger en bestemt referanseverdi, men heller tar et gjennomsnitt av flere referanseverdier.

Andersen & Eilifsen (2010) påpeker at det er sentralt at revisor identifiserer de referanseverdierne brukerne fokuserer på når de tar sine beslutninger, noe som hverken ser ut til å være tilfelle i selskapspolicyen til revisor B eller D. Det er interessant å se at selskapspolicyen til revisor D innebar å fastsette en høyest mulig vesentlighetsgrense, mens hans fastsatte vesentlighetsgrense er en av de laveste. Det tyder på at denne selskapspolicyen er mer begrenset enn de øvrige. Selv om hans selskapspolicy ser ut for å begrense revisorskjønnnet, er det verdt å nevne at revisor D er den revisoren som fastsatte den vesentlighetsgrensen som nesten var identisk med brukernes gjennomsnittlige toleranse for feil. Det er også interessant å se at revisor A egentlig kunne tenkt seg og fastsatt en høyere vesentlighetsgrense, ettersom han mener brukerne ville tolerert det, men avstår da det ville gått utenfor hans selskapspolicy. Selv om han tidligere i intervjuet mente at selskapspolicyen var fornuftig, indikerer svaret hans i caset at han muligens mener at selskapspolicyen ikke er så fornuftig likevel.

Som tidligere forklart kan bruk av ulike selskapspolicyer gi utslag i ulike vesentlighetsgrenser, noe som ser ut til å være tilfellet i dette caset. Svarene på caset er spennende ettersom det fremkom som en tilføyning under dybdeintervjuene at både revisor C og E mener at fastsettelsen av vesentlighetsgrensen mellom de ulike revisjonsselskapene i prinsippet var ganske lik. Videre mente de at differansene i de fastsatte vesentlighetsgrensene var små, noe som ikke reflekteres ut fra vesentlighetsgrensene fastsatt i caset. Imidlertid ser det ikke ut til at hverken størrelsen på revisjonsselskapene eller revisorenes erfaring hadde en innvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen.

Andre grunner for differansen i vesentlighetsgrensene kan være et resultat av revisorskjønnnet. Revisorene kan også ha ulik forståelse av hvem de sentrale brukerne av dette regnskapet er, samt ulik forståelse for hva de tolererer av feil (Gulden & Haaland, 2017). En annen forklaring kan være at de ulike revisorene ikke reviderer selskap i denne bransjen til vanlig.

Brukerne

Flertallet av brukerne fokuserte på omsetningen i selskapet når de skulle sette en grense for hva de tolererte av feil. Man ser her at flertallet av revisorene har identifisert den referanseverdien brukerne fokuserer på når de tar sine beslutninger, og er da i samsvar

med teorien til Andersen og Eilifsen (2010). Naturlig nok vil ikke brukerne vite hvilken metode revisor benytter for å fastsette vesentlighetsgrensen, og vi forventet ikke at brukerne benyttet noen referanseverdi med tilhørende proSENTSATS under caseløsningen. Imidlertid var det tre av brukerne som avga svarene i form av en proSENTSATS, og hvor de res-terende oppga en tallverdi for hva de anså som vesentlig ut fra regnskapet.

Spredningen i grensene for hva brukerne tolererer av feil i regnskapet er stor, hvor svarene viser at den høyeste toleransen er 23 ganger høyere enn den laveste. De forskjellige brukere har ulike måter å tilnærme seg regnskapet på, og de vil også benytte regnskapet til å ta forskjellige beslutninger, dette kan være med å forklare avvikene. Hva en bruker tolererer av feil vil være helt individuelt, noe som fremgår av deres avgitte svar.

Bruker H er den som satte den laveste grensen for toleranse for feil, etter han hadde foretatt en risikovurdering av selskapet. Han har tidligere påpekt at det ikke er knyttet betryggende sikkerhet til regnskapet etter det er revidert, og han mener at en mulig årsak kan være at revisor setter en for høy vesentlighetsgrense. Han har ganske god kjennskap til vesentlighetsgrensen, og har uttrykt et ønske om at revisor skal revidere med en lavere vesentlighetsgrense, noe som gjenspeiles i hans svar på caset. Bruker H begrunnet sin lave toleranse for feil med at bedriften eies av et ektepar og at det da kan være fare for misligheter. Det interessante er at to av revisorene påpekte at det var en mulig risiko, men det var ingen av dem som tok hensyn til denne risikoen ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen, ds de fortsatt la seg i øvre intervall.

Bruker F har den høyeste toleransen for feil i det gitte regnskapet, og er til og med høyere enn alle revisorenes fastsatte vesentlighetsgrenser. Det at han har en høy toleranse for feil kan muligens forklares med at han vanligvis foretar store investeringer i andre typer selskap i andre bransjer. En annen mulig forklaring kan være at han som nevnt fokuserer på vekst i selskaper, og selv med totale feil på 1,7 millioner vil det fortsatt være vekst fra 2011 til 2012. Han har også tidligere i intervjuet nevnt at han har en høy toleranse for feil så lenge det ikke er tale om misligheter, samt at han kun fokuserer på å korrigere de vesentligste feilene revisor har identifisert under revisjonen. Videre er det interessant at bruker G ikke har satt den laveste grensen, ettersom vi ut fra intervjuet fikk inntrykk av at han ikke tolererte så mye feil i regnskapet.

Som tidligere forklart kan ulike revisorer fastsette forskjellige vesentlighetsgrenser, hvor en av grunnene kan være at revisor ikke klarer å identifisere hvilke feil brukerne tolererer. Ut fra brukernes avgitte svar i caset, ser man at brukerne har vidt forskjellig toleranse, og det blir da selvsagt vanskelig for revisor å vurdere hva brukerne av regnskapet vil tolerere av feil.

På forhånd av intervjuene tenkte vi at erfaring og utdanning muligens hadde en sammenheng på brukernes avgitte svar, men vi kan ikke ut fra svarene deres på caset se at disse faktorene hadde en sammenheng på grensen de tolererer av feil.

Regnskapsførerne

Flertallet av regnskapsførerne forteller at de synes det er vanskelig å vite hvilken vesentlighetsgrense revisor benytter i revisjonen. Dette har trolig en sammenheng med at de under dybdeintervjuene forklarte at de ikke visste hvordan revisor vurderer hva som er vesentlig og ikke.

Det er ikke stor variasjon mellom vesentlighetsgrensene fastsatt av regnskapsfører M, N og O, mens spredningen mellom den laveste og høyeste vesentlighetsgrensen er betydelig, hvor den høyeste er 11 ganger høyere enn den laveste. Den høyeste vesentlighetsgrensen ble fastsatt av regnskapsfører K, som var en av dem som påpekte at hun ikke var klar over hvordan revisorene tenker ved fastsettelsen. Det var likevel hun som var nærmest gjennomsnittet til revisorenes fastsatte vesentlighetsgrense. Det interessante ved regnskapsfører K sitt svar er at hun kommenterte risikoer i selskapet, men var likevel den som satte den høyeste vesentlighetsgrensen. Det var regnskapsfører N som satte den laveste vesentlighetsgrensen, noe som muligens kan forklares ved at hun eksplisitt har uttrykt ovenfor revisor at hun ønsker å vite om alle oppdagede feil. Det er da mulig at hun sitter med en høyere forventning til revisors presisjonsnivå enn de øvrige regnskapsførerne.

En forklaring på differansen mellom regnskapsfører K og N sin fastsatte vesentlighetsgrense kan muligens være at regnskapsfører K arbeider i et regnskapsbyrå. Som ansatt i et regnskapsbyrå har hun hatt kontakt med flere forskjellige revisorer og ført flere regnskap for ulike typer selskaper, enn det regnskapsfører N har, som er regnskapsansvarlig.

Videre ser man at autorisasjon muligens kan ha en innvirkning på hva regnskapsførerne tror revisor reviderer regnskapet etter, da det er regnskapsførerne uten autorisasjon som setter de laveste grensene.

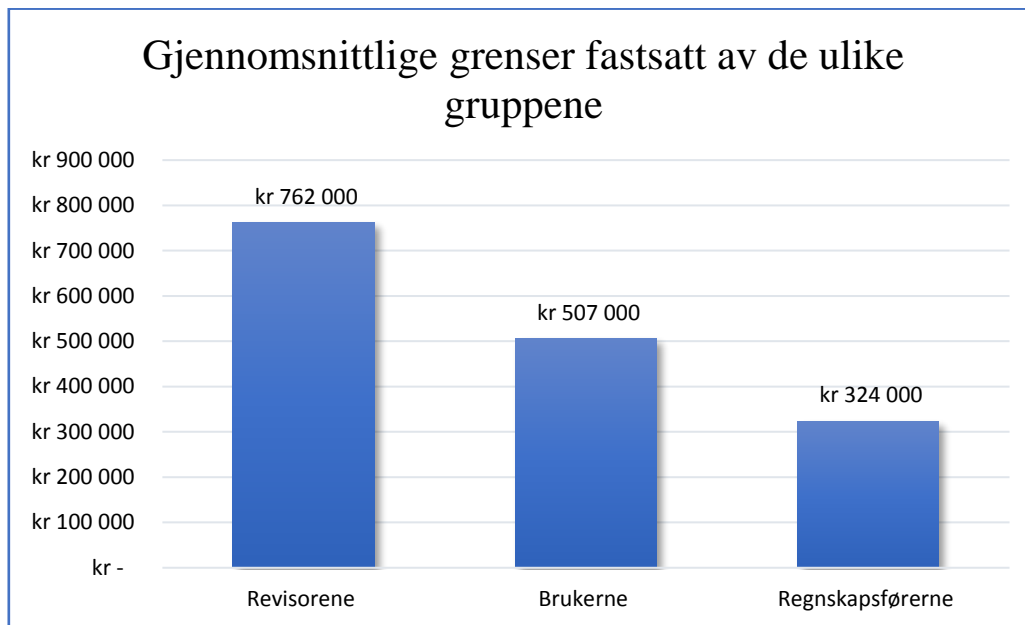
Regnskapsfører M valgte å gå ut fra resultat før skatt ettersom resultatet var stabilt, hvor han valgte en prosentsats på 5% grunnet risiko for misligheter. Under dybdeintervjuene forklarte han at han trodde revisor ville satt en lavere vesentlighetsgrense dersom han identifiserte risiko for misligheter. Man ser her at han sitter på en høyere kunnskap angående hvordan revisor faktisk fastsetter vesentlighetsgrensen, som da trolig har en sammenheng med hans utdanning. Likevel er hans fastsatte grense betydelig mye lavere enn de fleste grensene revisorene fastsette, noe som muligens kan forklares ved at han ikke har god nok kunnskap angående fastsettelsen. Dette underbygges av at han under dybdeintervjuet ga uttrykk for at han ønsker bedre forståelse for revisors risikovurdering og hvordan revisor vurderer hva som er vesentlig og ikke.

Selv om regnskapsførernes gjennomsnittlige vesentlighetsgrense er langt lavere enn revisorenes gjennomsnittlige vesentlighetsgrense, ser man at den likevel nesten er identisk med den laveste vesentlighetsgrensen fastsatt av revisor B.

Selv om både regnskapsfører M og O er de med minst erfaring, og regnskapsfører K og N er de med mest erfaring, ser man ikke en sammenheng mellom deres avgitte svar og erfaring. Dette fordi regnskapsfører K og N begge har lang erfaring, men det er likevel en stor spredning mellom deres avgitte svar. Det kan likevel tyde på at regnskapsførerne som arbeider i regnskapsbyrå har en noe bedre kjennskap til revisors fastsettelse, ettersom det er de regnskapsansvarlige som fastsetter den laveste vesentlighetsgrensen.

6.5.1 Sammenligning av fastsatte grenser

For å kunne besvare problemstillingen om det eksisterer et gap må grensen fastsatt av de ulike gruppene ses i sammenheng med hverandre. Diagrammet nedenfor er en visuell fremstilling av de gjennomsnittlige grensene til de ulike gruppene.

Figur 9: Gjennomsnittlige grenser fra caset fastsatt av de ulike gruppene

Ut fra diagrammet ovenfor ser man at revisorene satte den høyeste vesentlighetsgrensen. Revisorenes svar tilsier at de i gjennomsnitt oppfatter at brukerne av det aktuelle regnskapet tolererer om lag kr 762 000 i totale feil. Når man ser på brukernes avgitte svar har de en gjennomsnittlig toleranse for feil på om lag kr 507 000, noe som tilsier at revisors grense er 50% høyere enn brukernes toleranse. Våre funn viser at det eksisterer et forventningsgap mellom revisorene og brukerne, hvor gapet er relativt stort. En av årsakene til at gapet er nokså stort kan muligens være at vi har innhentet brukere som revisorene ikke anser som rimelige brukere av dette regnskapet. Våre funn er likevel i samsvar med forskningen foretatt av Rooij (2009) som viste at det eksisterer et gap mellom revisorens og brukernes oppfatning av vesentlighet.

Diagrammet over viser også at det eksisterer et gap mellom det regnskapsførerne tror revisor ville revidert regnskapet etter, og det revisor faktisk ville revidert regnskapet etter. Revisors gjennomsnittlige vesentlighetsgrense er hele 135% høyere enn den gjennomsnittlige vesentlighetsgrensen regnskapsførerne tror revisor ville revidert etter. Ut fra dette ser man at regnskapsførerne har en høy forventning til revisorenes presisjon ved utførelsen av revisjonen. Våre funn støttes opp av Boterenbrood (2017) som kom frem til at regnskapsførerne satte en lavere vesentlighetsgrense enn revisorene. En årsak til gapet kan tenkes å være at regnskapsførerne ikke har god nok forståelse for revisjonen, og at

kommunikasjonen mellom revisor og regnskapsfører dermed har et forbedringspotensial. En annen grunn for våre funn kan være at regnskapsførerne er veldig detaljorientert, og at de dermed forventer at revisor reviderer med et høyere presisjonsnivå.

Funnene våre oppsummert viser at revisorene satte i gjennomsnitt den høyeste vesentlighetsgrensen, brukerne la seg på et lavere nivå enn revisorene, mens regnskapsførerne var de som satte den laveste gjennomsnittlige grensen. Funnene våre samlet er ikke i samsvar med oppsummeringen til Holstrum og Messier (1982), da det der viste seg at regnskapsførerne satte den høyeste vesentlighetsgrensen, revisorene lå på et lavere nivå, mens brukerne satte den laveste grensen. En grunn til at våre funn ikke er i overensstemmelse med oppsummeringen til Holstrum og Messier kan muligens være at vi har formulert spørsmålet på en annen måte når de ulike gruppene skulle fastsette grensen. Imidlertid er funnene like i den forstand at begge forskningen viser at det eksisterer et gap mellom gruppene.

Avslutningsvis er det nødvendig å påpeke at caset som ble benyttet er fiktivt, med relativt lite informasjon. Dette kan medføre at intervjuobjektene ikke har hatt mulighet til å foreta videre undersøkelser for å skaffe seg tilstrekkelig informasjon, og som da vil ha betydning for de avgitte svarene. Vesentlighetsgrensen vil likevel ikke ha et fasitsvar, da det er basert på skjønn, og det vil være helt individuelt hvilken oppfatning de ulike intervjuobjektene anser som vesentlig.

Kapittel 7: Konklusjon

7.1 Konklusjon

Temaet for oppgaven var brukernes og regnskapsførernes kjennskap til revisors bruk av vesentlighetsgrenser i revisjonen, hvor formålet var å undersøke hvilken kjennskap de hadde til vesentlighetsgrensen, og om revisorene, brukerne og regnskapsførerne hadde ulik oppfatning av hvor stor del av regnskapet som burde revideres. Problemstilling til oppgaven var:

Eksisterer det et gap mellom brukernes og regnskapsførernes forventning til vesentlighetsgrensen revisor benytter i revisjonen, og grensen revisor faktisk benytter - og om det eksisterer et gap, hvordan kan det reduseres?

Funnene fra dybdeintervjuene med revisorene viser at de ulike revisjonsselskapene har forskjellig selskapspolicy for fastsettelsen av vesentlighetsgrensen, noe som ga utslag i de fastsatte vesentlighetsgrensene under caset. Differansen mellom de ulike grensene er stor, og fra den laveste til den høyeste grensen var det en økning på hele 264%. Det viste seg også at to av selskapspolicyene innebar at revisor skulle sette vesentlighetsgrensen høyest mulig, noe som kan tyde på at revisorskjønnene ikke blir ivaretatt, og at selskapspolicyen er for mekanisk.

Funnene fra undersøkelsen viser at det eksisterer et gap mellom brukernes og regnskapsførernes forventning til revisors fastsatte vesentlighetsgrense, og den vesentlighetsgrensen revisor faktisk fastsetter. Spørsmålene stilt under dybdeintervjuene viser at det eksisterer et forventningsgap til revisors fastsettelse av vesentlighetsgrensen. Dette fordi de forskjellige gruppene har ulik forståelse av vesentlighetsgrensen, og caset gir en indikasjon på hvor stort gapet er. Det er likevel nødvendig å påpeke at undersøkelsen ikke er representativ ovenfor populasjonen, men den kan indikere en tendens til at det foreligger et gap mellom de ulike gruppene.

Funnene fra dybdeintervjuene med revisorene viser at de tror det foreligger et gap fra brukernes side, ettersom de mener at vesentlighetsbegrepet er noe uklart for brukerne. Det fremkommer at spesielt de mindre profesjonelle brukere muligens har den oppfatning

at hele regnskapet blir revidert. Det ble også påpekt at noen brukere trolig tenker at vesentlighetsgrensen settes lavere enn den faktisk gjør. Gapet bekreftes fra funnene under dybdeintervjuene med brukerne. Det fremkom her at brukerne ikke har god nok forståelse for revisjonens utførelse, ettersom flertallet av brukerne hverken hadde kjennskap til vesentlighetsgrensen eller visste hvordan den ble praktisert. Imidlertid fremkom det at brukerne var klar over at revisor ikke reviderte hele regnskapet. Under caseløsningen ble det bekreftet at det eksisterer et gap mellom hva brukerne tolerer og hva revisor tror de tolererer. Det viste seg at revisors gjennomsnittlige vesentlighetsgrense var 50% høyere enn brukernes gjennomsnittlige toleranse for feil.

Flertallet av revisorene mener imidlertid at det ikke eksisterer et gap fra regnskapsførerens side ettersom de forteller at regnskapsførerne har kjennskap til vesentlighetsgrensen grunnet at det blir kommunisert hvilke feil som anses som vesentlig med dem. Funnene fra dybdeintervjuene med regnskapsførerne tyder derimot på at det eksisterer et forventningsgap fra deres side, ettersom flertallet ikke kjenner til hvordan revisor benytter seg av vesentlighetsgrensen i revisjonen. Det fremkommer klart under caset at det eksisterer et gap, hvor revisorenes gjennomsnittlige vesentlighetsgrense var 135% høyere enn regnskapsførernes gjennomsnittlige vesentlighetsgrense.

Flertallet av revisorene mente gapet fra brukernes side kunne reduseres ved å oppgi vesentlighetsgrensen i revisjonsberetningen, men også at beretningen bør bli klarere i form av mer relevant og nyttig informasjon. Revisorenes tanker om reduksjon av gapet støttes av brukerne da de søker mer informasjon i revisjonsberetningen ettersom de mener dagens revisjonsberetning er for overordnet og lite informativ. Det viste seg også at flertallet av brukerne var interessert i å få vesentlighetsgrensen oppgitt i revisjonsberetningen.

Det kan tenkes at gapet fra regnskapsførernes side kan reduseres ved økt kommunikasjon fra revisors side. Dette fordi funnene viser at flertallet av regnskapsførerne er interessert i å vite hvordan revisjonen utføres, samt hvordan revisor vurderer hva som er vesentlig i regnskapet. Imidlertid er det flere regnskapsførere som ikke ønsker å få oppgitt vesentlighetsgrensen da de ikke skal ha fokus på hvor store feil som kan gå gjennom.

Funnene fra caset viser at det er variasjon i grensene som fastsettes av de ulike gruppene. Revisorene endte opp med å sette den høyeste gjennomsnittlige grensen. Brukernes gjennomsnittlige toleranse for feil lå på et lavere nivå, mens regnskapsførerne var de som satte den laveste gjennomsnittlige vesentlighetsgrensen. Caset gir en indikasjon på hvor stort forventningsgapet mellom gruppene er, og det viste seg at forventningsgapet var størst mellom revisorene og regnskapsførerne.

7.2 Forslag til videre forskning

Denne oppgaven har fokusert på om det eksisterer et forventningsgap mellom brukernes og regnskapsførernes forventning til revisors utførelse av revisjonen, og revisors faktiske utførelse av den. Det viste seg at det eksisterte et gap, og det så ut til at det var svikt i revisors kommunikasjon som var årsaken til gapet. Det vil dermed være interessant å undersøke nærmere om revisors kommunikasjon både til brukerne i form av revisjonsberetningen, men også revisors kommunikasjon med regnskapsførerne. Det bør da spesifiseres hva som skal til for å få de ulike gruppene til å få en bedre forståelse for revisors utførelse av revisjonen, og som dermed kan redusere forventningsgapet. I den forbindelsen vil det også være interessant å undersøke hvilke fordeler og ulemper det ville ha medført dersom brukerne og regnskapsførerne fikk økt forståelse for revisjonens utførelse.

Denne undersøkelsen benytter bare et case, og det ville vært interessant å utført en lik undersøkelse, men med flere case i ulike situasjoner, for å kunne få en bedre innsikt i hva de ulike gruppene fokuserer på i et regnskap. I det tilfellet, at det også ble innhentet intervjuobjekt som jobber med/innenfor bransjene som ble fremlagt i casene.

Videre hadde det vært interessant å benytte reelle tilfeller hvor revisor har fastsatt en vesentlighetsgrense for noen bestemte selskaper, for deretter å intervju brukerne av de aktuelle regnskapene. Man kan her se om den fastsatte grensen er sammenfallende med deres toleranse for feil. I dette tilfellet vil man få et mer reelt syn på om det foreligger et gap, enn når det benyttes fiktive case.

Våre funn viste også at selskapspolicyen til de ulike revisjonsselskapene varierte i noen grad, og at det faktisk gjorde utslag i vidt forskjellige vesentlighetsgrenser. Det vil i den

forbindelse være interessant å foreta en nærmere undersøkelse angående disse selskaps-policyene, og se om det hadde vært nødvendig å utforme retningslinjer som et utgangspunkt for fastsettelsen, slik at variasjonen muligens kunne blitt redusert.

Litteraturliste

Andersen, S. & Eilifsen, A. (2010). ISA 320 og ISA 450: De nye vesentlighetsstandardene. *Revisjon og regnskap*, 4, 38-44. Hentet fra <https://www.revregn.no/i/2010/4/rr-04-10-23>

Boterenbrood, R. (2017). The Audit Expectation Gap between Companies and Their Auditors: An Exploratory Study. *Global Business Review*, 18(5), 1124-1133. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0972150917710331>

De Martinis, M. R. & Burrowes, A. W. (1996). Materiality and risk judgements: A review of users' expectations. *Managerial Finance; Patrington*, 22(9), 16-34. Hentet fra <https://search.proquest.com/docview/212664740/abstract/AC089D93D24047C7PQ/1?accountid=136945>

Eilifsen, A., Messier, W. F., Glover, S. M. & Prawitt, D. F. (2014). *Auditing & assurance services* (3. utg.). New York: McGraw-Hill Education.

Gulden, B. P. (2016). *Revisjon, teori og metode* (7. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Gulden, B. P. (2015). *Den eksterne revisor* (9. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Gulden, B. P. & Haaland, G. (2017). *Revisjon: Oppgaver og løsningsforslag* (8. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Houghton, K. A., Jubb, J., & Kend, M. (2011). Materiality in the context of audit: the real expectations gap. *Managarial Auditing Journal*, 26(6), 482-500. Hentet fra <https://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/02686901111142549>

Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Jorstad, H. L. & Haaland, G. (2014). Fastsettelse og bruk: Vesentlighetsgrenser i praktisk revisjon. *Revisjon og regnskap*, 6, 25-31. Hentet fra <https://www.revregn.no/asset/pdf/2014/6-25-31.pdf>

- Kinserdal, A. (2005). *Finansregnskap med analyse* (13. utg.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Kjelløkken, R. (2018). Ny revisjonsberetning. *Magma Econas tidsskrift for økonomi og ledelse*, 1, 35-41. Hentet fra <https://www.magma.no/ny-revisjonsberetning>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvifte, S. S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Den Norske revisorforening & Norges statsautoriserte revisorerers forening. (2018). *Revisors Håndbok* (39. utg.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Messier, W. F., Martinov-Bennie, N. & Eilifsen, A. (2005). A Review and Integration of Empirical Research on Materiality: Two Decades Later. *Auditing: A journal of practice & theory*, 24(2), 153-187. Hentet fra https://search.proquest.com/docview/216733793?rfr_id=info%3Axri%2Fsid%3Aprimo
- NOU 2017:15. (2017). *Revisorloven. Forslag til ny lov om revisjon og revisorer*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning. Hentet fra <https://regelradet.no/wp-content/uploads/2017/10/nou201720170015000dddpdfs-2.pdf>
- Proff The Business Finder. (u.å.). Bransje: Regnskapstjenester. Hentet fra https://www.proff.no/søk-etter-bransje/vestlandet/rogaland/stavanger/YLoFmCo_zvNZxJID58xbvLFl_00WkiF1YhtKdVP2DH4Z06kQap85-2xkyyAa-DUrHGPYhT1uEQKnZqRc4oGBvP_xQLMZ92htSuj03gIbj8YYGThZ45-Db6eADHx8N5hT4hNf2UQ29dCsD-SuKTq2ulVwflAydmrbOVQL6arkocuWDQG0Yk6YEFrXdt_qAhd4MYFaoBu-ucp_hyE/?q=Regnskapstjenester
- Rafen, N. (2016). Ny og mer relevant revisjonsberetning fra 2016. *Magma Econas tidsskrift for økonomi og ledelse*. 1, 24-31. Hentet fra <https://www.magma.no/ny-og-mer-relevant-revisjonsberetning-fra-2016>

Revisorforeningen. (u.å). Finn en revisor. Hentet fra <https://revisorforeningen.no/om-revisjon/finn-en-revisor1/>

Revisorloven. (1999). Lov om revisjon og revisorer (LOV-1999-01-15-2). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-01-15-2>

Rooij, D. (2009). Materiality of misstatements from the perspective of the users of the financial statements - Narrowing the expectation gap between users and auditors, 136-159. Hentet fra <https://repub.eur.nl/pub/15576/>

Virke Hovedorganisasjonen. (2017). *Høringssvar - NOU 2017:15 Revisorloven* [Høringssvar]. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/content-assets/eb0fe6d1a5264623bc2f8fc1bd8226f6/virke.pdf?uid=Hovedorganisasjonen_Virke](https://www.regjeringen.no/contentassets/eb0fe6d1a5264623bc2f8fc1bd8226f6/virke.pdf?uid=Hovedorganisasjonen_Virke)

Vedlegg 1: Intervju revisorene

Generelt

1. Hvor mange års erfaring har du innen revisjon?

Fastsettelse av vesentlighetsgrenser

2. Har dere en selskapspolicy ved fastsettelse av vesentlighetsgrense, og kan du fortelle kort om denne?
3. Hvilke skjønnsmessige vurderinger gjør du i forbindelse med fastsettelsen av vesentlighetsgrensen?
4. Mener du at deres selskapspolicy er for mekanisk slik at det går ut over ditt profesjonelle skjønn?
5. ISA 320.4 lister opp antakelser revisor ta om brukerne, vi er interessert i bokstav b - brukerne forstår at regnskapet er utarbeidet, presentert og revidert i forhold til vesentlighetsgrenser. Er dette en antakelse du tar?
6. Vesentlighetsgrensen blir fastsatt med bakgrunn av hva brukerne tolererer av feil. Hvordan gjør du deg opp en mening om hva de tolererer av feil i det aktuelle regnskapet?
7. Hvilken påvirkning vil en slurvet regnskapsfører ha på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen?

Regnskapsbrukerne og regnskapsførerne

8. Hvilken kjennskap tror du regnskapsførerne har om vesentlighetsgrensen?
9. Hvilken kjennskap tror du regnskapsbrukerne har om vesentlighetsgrensen?
10. Dette er konklusjonsavsnittet i en normal revisjonsberetning, hvordan tror du en bruker tolker dette utdraget?

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31.12.20X1, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret

avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapskikk i Norge.

11. Hva mener du skal til for at brukerne skal få bedre forståelse av vesentlighetsgrensen?
12. Mener du at vesentlighetsgrensen bør oppgis i revisjonsberetningen? Ser du noen fordeler eller ulemper med at den oppgis?

Annet

13. Er det noe annet du vil tilføye?

Vedlegg 2: Intervju brukerne

Generelt

1. Hvilken utdanning har du?
2. Hvilken stilling har du i selskapet?
3. Hvor mange års erfaring har du i bransjen?
4. Bruker du regnskap som hjelpemiddel for å ta beslutninger?

Revisjon

5. Hva bruker du regnskapet til?
6. Leser du igjennom selskapets revisjonsberetning når du skal ta beslutninger? Dette er konklusjonsavsnittet i en normal revisjonsberetning, hvordan tolker du dette utdraget?

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvise bilde av selskapets finansielle stilling per 31.12.20X1, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskaps-skikk i Norge.

7. Hva legger du i begrepet vesentlighetsgrense?
8. *Vi forklarer begrepet* – Er du klar over at revisor reviderer regnskapet etter en vesentlighetsgrense?
9. Revisor tar en antakelse om at brukerne av regnskapet forstår at regnskapet er utarbeidet, presentert og revidert i forhold til vesentlighetsgrenser. Synes du dette er en rimelig antakelse å ta?
10. Hva er viktig for deg i et regnskap når du tar beslutninger, og hva skal til for at du endrer en beslutning? Med andre ord hva er vesentlig for deg i regnskapet?
11. Forventer du at alle oppdagede feil i regnskapet blir korrigert?

12. Ville det vært hensiktsmessig for din beslutningstaking at vesentlighetsgrensen ble oppgitt i revisjonsberetningen?
13. Revisors mål er at det oppnås betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Mener du at revisjon slik den praktiseres i dag ved bruk av vesentlighetsgrenser gir deg betryggende sikkerhet til regnskapet, eller kunne du tenkt deg at vesentlighetsgrensen ble avskaffet slik at hele regnskapet ble revidert?

Annet

14. Er det noe annet du vil tilføye?

Vedlegg 3: Intervju regnskapsførerne

Generelt

1. Hvilken utdanning har du?
2. Er du autorisert regnskapsfører?
3. Hvor mange års erfaring har du som regnskapsfører?

Revisjon

4. Hva legger du i begrepet vesentlighetsgrense?
5. Er du klar over at regnskapet blir revidert i forhold til en vesentlighetsgrense?
6. Tror du at regnskapsførerne har en påvirkning på fastsettelsen av vesentlighetsgrensen?
7. Er revisor flink til å kommunisere hvilke feil i regnskapet som er vesentlige?
8. Kunne du tenkt deg at vesentlighetsgrensen ble opplyst om i revisjonsberetningen? Ser du noen fordeler eller ulemper med at den oppgis?
9. Revisors mål er at det oppnås betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Mener du at revisjon slik den praktiseres i dag ved bruk av vesentlighetsgrenser gir deg betryggende sikkerhet til regnskapet, eller kunne du tenkt deg at vesentlighetsgrensen ble avskaffet slik at hele regnskapet ble revidert?

Annet

10. Er det noe annet du vil tilføye?

Vedlegg 4: Case

Caset er hentet fra Haaland og Gulden, 2017, s.142-143. Alle tall er i hele tusen.

<i>Resultatregnskap</i>	2010	2011	2012
Driftsinntekter	40 000	42 000	44 100
Varekostnad	26 000	27 300	27 665
Lønnskostnader	5 500	5 775	6 064
Andre driftskostnader	5 900	6 210	6 521
Driftsresultat	2 600	2 715	3 850
Netto finansposter	500	353	550
Ordinært resultat før skatte- kostnad	3 100	3 250	4 400

<i>Balanseregnskap</i>			
Totalkapital	20 000	21 000	22 000
Egenkapital	3 800	4 000	4 400
Leverandørgjeld	1 400	1 500	600

I tillegg foreligger følgende opplysninger

- Selskapet eies av ekteparet Agnes og Endre Danielsen med hhv 40% og 60%.
- Selskapet er et handelsselskap basert på agentur og import, og opererer i en stabil bransje når det gjelder økonomi og teknologi.
- Endre er daglig leder og står for alle innkjøp, mens Agnes står for all regnskapsføring.
- Øvrige ansatte består av selgere, og lagermedarbeidere som sørger for mottak av bestilte varer, og ekspedering og utsendelse av varer bestilt av kunder.

Spørsmål revisorene

- Fastsett en totalvesentlighetsgrense for revisjon av regnskapet for 2012. Begrunn beløpet og svaret.

Spørsmål brukerne

- Fastsett en grense ut ifra hva du som regnskapsbruker kan tolerere av feil i dette regnskapet for året 2012. Begrunn svaret.

Spørsmål regnskapsførerne

- Fastsett en totalvesentlighetsgrense for 2012 som du tror revisor benytter i revisjonen for dette selskapet. Begrunn beløp og svar.